

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gül DİNÇER

TOPLUMSAL DİL BİLİM BAĞLAMINDA KADIN DİLİ VE ARGOSU

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Gül DİNÇER

TOPLUMSAL DİLBİLİM BAĞLAMINDA KADIN DİLİ VE ARGOSU

Danışman

Doç. Dr. Emine ATMACA

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2024

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gül DİNÇER'in bu çalışması, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Suat ÜNLÜ (İmza)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Emine ATMACA (İmza)

Üye : Doç. Dr. M. Emir İLHAN (İmza)

Tez Başlığı: Toplumsal Dilbilim Bağlamında Kadın Dili ve Argosu

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi :/....../202...

Mezuniyet Tarihi : 14/11/2024

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Toplumsal Dilbilim Bağlamında Kadın Dili ve Argosu” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Gül DİNÇER

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

.... / / 20...

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Gül Dinçer
Öğrenci Numarası	202152042001
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Emine Atmaca
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Toplumsal Dilbilim Bağlamında Kadın Dili ve Argosu
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	2471374922
Rapor Tarihi	01/10/2024
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: %12 Alıntılar dahil: %18
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE, Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 136 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tez in orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Danışman Öğretim Üyesi Unvanı, Adı-Soyadı İmza	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL VE DİLBİLİM

1.1. Dil Nedir?	4
1.2. Dil-Toplum-Kültür İlişkisi	8
1.3. Dilbilim ve Alt Alanları.....	13
1.3.1. Genel Dilbilim.....	13
1.3.2. Anlam Bilimi.....	17
1.3.3. Sözcük Bilimi.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL DİLBİLİM

2.1. Toplumsal Dilbilim Nedir?.....	21
2.2. Toplumsal Dilbilim Kuramları	25
2.2.1. Eksiklik Kuramı	25
2.2.2. Ayrılık Kuramı	26
2.3. Dil Türleri.....	27
2.3.1. Ölçünlü Tür	28
2.3.2. Bölgesel Türler.....	30
2.3.3. Toplumsal Türler.....	31
2.3.4. İşlevsel Türler.....	33
2.4. Toplumsal Dilbilimin Çalışma Alanları	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİLBİLİMDE ARGONUN YERİ

3.1. Argonun Etimolojisi, Tanımı ve Nitelikleri	38
3.2. Argonun Dil Mekanizmaları ile Kültürel Mekanizmaları Arasındaki İşlevsel İlişkiler	44
3.3. Argoda Anlam Değişimleri.....	46
3.3.1. Deyim Aktarmaları.....	47
3.3.2. Ad Aktarmaları.....	49
3.3.3. Anlam İyileşimleri	50
3.3.4. Anlam Kötüleşimleri	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİLİN CİNSİYETİ OLUR MU?

4.1. Toplumsal Cinsiyet ve Dil.....	54
4.2. Toplumsal Dilbilim Bağlamında Kadın ve Erkek Dili.....	58
4.3. Kadın Dili ve Argosu.....	63

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. İnsan İlişkileri ve Toplumsal Normlar	70
5.2. Cinsellik ve Cinsel İlişkiler	75
5.3. Akademik Ortamın Çeşitli Karakterleri	79
5.4. Kişisel Özellikler ve Davranışlar.....	80
5.4. Dersler ve Sınavlar	81
5.6. Toplumsal Cinsiyet Roller.....	82

SONUÇ	91
ÇALIŞMADA GEÇEN ARGO SÖZCÜK VE DEYİMLER.....	93
KAYNAK KİŞİLER.....	108
KAYNAKLAR.....	114
ÖZ GEÇMİŞ	123

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: Aktaran
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
kk.	: Kaynak kişi
s.	: Sayfa
t.	: Tanık, tanık cümle
TDK.	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzerleri/ ve bunun gibi
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
yay.	: Yayınları

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Dil Tanımları ve Ölçütleri	7
Tablo 3.1 Argo Teriminin Bazı Yabancı Sözlüklerdeki Tanımları	38
Tablo 5.1 Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Argo Kullanımına Ait Sayısal Veriler	69
Tablo 5.2 Araştırmaya Katılan Kadın ve Erkeklerin Argo Kavramına İlişkin Ürettikleri Kelime ve Deyimlerin Oluşturduğu Temalar ve Bunların Frekans Dağılımı	69
Tablo 5.3 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları İnsan İlişkileri ve Toplumsal Normlar Temasına Ait Argo Kelime Ve Deyimler	83
Tablo 5.4 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları Cinsellik ve Cinsel İlişkiler Temasına Ait Argo Kelime ve Deyimler	87
Tablo 5.5 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları Kişisel Özellikler ve Davranışlar Temasına Ait Argo Kelime ve Deyimler	87
Tablo 5.6 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları Toplumsal Cinsiyet Rollerine Temasına Ait Argo Kelime ve Deyimler	88
Tablo 5.7 Araştırmaya Katılan Kadın ve Erkeklerin Argo Kavramına İlişkin Ürettikleri Kelime ve Deyimlerin Oluşturduğu Temalar ve Bunların Frekanslarına Ait Grafik Çizelgesi	90

ÖZET

Dil, bireylerin kimliklerini belirlemede ve toplumsal ilişkileri şekillendirmede mühim bir rol oynamaktadır. Dilin toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel farklılıklar ve iletişim süreçleri üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkan toplumdilbilimi, bireylerin toplum içerisindeki iletişimlerini, kültürel farklılıklarını ve dilin etkilerini inceleyen disiplinlerden biridir. Sosyal ilişkilerin ve toplumsal normların dil aracılığıyla nasıl şekillendiğini anlamaya çalışan toplumdilbilimin kapsamı oldukça geniştir. Toplumdilbilim, dilin toplumsal boyutunu ele alırken kadın ve erkek dilleri arasındaki bağlantıyı da mercek altına almaktadır. Dil, kültürün önemli bir unsuru olup toplumun gerçeklerini yansıtırken aynı zamanda kültürün yeniden oluşumunu ve devamını da sağlamaktadır. Özellikle ataerkil toplumlarda kadının ikincil konumda olmasının dil üzerindeki yansımaları incelendiğinde, dilin toplumsal cinsiyet rollerini oluşturmadaki etkisi açıkça ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet kavramı, biyolojik, toplumsal ve bireysel açılardan ele alınabilen çetrefilli bir konudur. Cinsiyete dayalı dil farklılıklarının nedeni dilbilimsel mi, sosyal hiyerarşi mi yoksa kültürel mi olduğu uzun bir süredir tartışılmaktadır. Dil ve cinsiyet araştırmaları genel olarak iki ana soruya odaklanmaktadır: Birincisi, erkekler ve kadınlar farklı boyutlarda mı konuşurlar? İkincisi, toplumsal yaşamda erkeği ve kadını tanımlayan dil farklı mıdır? Argo, genellikle kaba, teklifsiz ve istenmeyen bir konuşma şekli olarak değerlendirilir. Bu tarz ifadelerin çoğunlukla duygusal durumlarda veya öfkenin kontrol edilememesi durumlarında kullanıldığı düşünülmektedir. Ancak argo kullanımının aslında çok daha karmaşık ve derin bir kavram alanını oluşturduğu unutulmamalıdır. Argo kullanımının dilbilim açısından incelenmesi, dilin evrimi ve değişimi hakkında bize önemli ipuçları vermektedir. Özellikle argo kelime deyim kullanımının kadınlar arasındaki yaygınlığına rağmen, bu konu üzerine fazla düşünülmemektedir. Kadınların kullandığı argo kelime ve deyimlerin derlenmesi ve araştırılması, dilbilim ve halkbilimi açılarından büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışmanın, hem kadınların dil ve iletişim şekilleri hakkında daha fazla bilgi edinmemizi sağlayacağı hem de argo kullanımının toplumsal dinamikler üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olacağı ve kadınların argo kullanımının dilin, toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarıyla nasıl etkileşime girdiğini anlamamıza yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Toplumdilbilim, Toplumsal Cinsiyet, Kadın Dili, Argo, Kadın Argosu

SUMMARY

WOMEN'S LANGUAGE AND SLANG IN THE CONTEXT OF SOCIOLINGUISTICS

Language plays an important role in determining individuals' identities and shaping social relations. Sociolinguistics, which is an important research field aimed at understanding the effects of language on gender roles, cultural differences and communication processes, is one of the disciplines that examines the communication of individuals in society, cultural differences and the effects of language. The scope of sociolinguistics, which tries to understand how social relations and social norms are shaped through language, is quite broad. While sociolinguistics deals with the social dimension of language, it also examines the connection between men's and women's languages. Language is an important element of culture and while it reflects the realities of society, it also ensures the re-formation and continuation of culture. When the reflections of women's secondary position on language, especially in patriarchal societies, are examined, the effect of language in creating gender roles becomes clear. The concept of gender is a complex issue that can be addressed from biological, social and individual perspectives. It has been debated for a long time whether the reason for gender-based language differences is linguistic, social hierarchy or cultural. Language and gender research generally focuses on two main questions: First, do men and women speak to different extents? Secondly, is the language that defines men and women different in social life? Slang is generally considered a rude, impolite and undesirable form of speech. It is thought that such expressions are mostly used in emotional situations or when anger cannot be controlled. However, it should not be forgotten that the use of slang actually creates a much more complex and deep conceptual area. Examining the use of slang in terms of linguistics gives us important clues about the evolution and change of language. Despite the prevalence of the use of slang words and expressions, especially among women, this issue is not given much thought. Compiling and researching slang words and expressions used by women is of great importance in terms of linguistics and folklore. It is thought that this study will both enable us to learn more about women's language and communication styles and help us understand the effects of slang use on social dynamics. It is thought that women's use of slang will help us understand how language interacts with gender roles and norms.

Key Words: Language, Sociolinguistics, Gender, Women's Language, Slang, Women's Slang

ÖN SÖZ

Yüksek Lisans tez danışmanlığımı kabul etme nezaketini gösteren, hayata olan bakış açısı ve sonsuz neşesi ile umudumu artıran, çalışmalarımın gerçekleştirilmesi ve başarılı bir şekilde ilerlemesi için tüm bilgi, birikim ve kaynaklarını benimle paylaşan ve bunun yanı sıra tezin sonuçlandırılıp, değerlendirilmesi konusunda desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sayın hocam Doç. Dr. Emine ATMACA'ya,

Lisans ve Yüksek Lisans eğitim hayatım boyunca desteğini bir an bile eksik hissetmediğim, bu çalışmanın ortaya çıkmasına öncülük eden, değerli fikirleri ve sonsuz bilgi birikimi ile yolumu aydınlatan, gerekli gereksiz sorduğum her soruya bıkmadan usanmadan cevap veren ve tüm kaygılarımı sabırla gidermeye çalışan, hayatımın yalnızca akademik kısmına değil diğer tüm alanlarına yapmış olduğu dokunuşlar ile önümü açan, yollarımı çiçeklendiren sevgili hocam Doç. Dr. M. Emir İLHAN'a,

Beni yetiştirip bugünlere getiren, maddi ve manevi her türlü imkânı sağlayan, almış olduğum her karara saygı gösterip yanımda duran, düştüğümde elimden tutup kaldıran, varlığıyla hayat bulduğum canım annem Meryem DİNÇER'e; yine desteklerini hiçbir zaman eksik hissetmediğim, bana sonsuz güvenen ve her zaman yanımda olan canım ablam Dilara DİNÇER KARAL ile sevgili eniştem Ümit KARAL'a ve bana sevginin farklı halini hissettiren, hayata daha ılımlı bakmamı sağlayan biricik yeğenim Dorukhan KARAL'a,

Çalışma sürecinde bana yalnızca evinin kapılarını açmakla kalmayıp elinden gelen her türlü desteği gösteren, masa başı sohbetleri ile dünyama neşe katan, bir arkadaştan ziyade bir abla edasıyla hayatıma dokunan ve tüm huysuzluklarımı sabırla savuşturan biricik arkadaşım Elif Bensu SÖNMEZ'e; beraber çıktığımız bu meşakkatli yolda beni yalnız bırakmayan, hayatıma ve söz konusu bu çalışmaya yapmış olduğu katkılar ile hayatımı kolaylaştıran canım arkadaşım Kübra ÖZMEN'e ve her koşulda yanımda olup destek veren diğer tüm arkadaşlarıma,

Son olarak bu çalışmaya katkıda bulunmak için benimle görüşme yapmayı kabul eden her kaynak kişiye,

Minnet dolu teşekkürlerimi sunarım. Varlığınıza bin şükran...

Gül DİNÇER

Antalya, 2024

GİRİŞ

Dil, insanlık tarihi boyunca bireyler arasındaki iletişimi sağlayan temel bir araç olmuştur. Ancak dil, yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde toplumsal yapılar, cinsiyet rolleri ve kültürel normlarla da yakından ilişkilidir. Toplumsal dilbilim, dilin sosyal bağlamlarda nasıl kullanıldığını ve bu kullanımın toplumsal yapıları nasıl yansıttığını inceleyen bir disiplindir. Dil, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren ve yeniden üreten en güçlü araçlardan biridir. Toplumsal dilbilim araştırmaları, dilin erkekler ve kadınlar tarafından farklı şekillerde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu farklılıklar, dilin söz dizimi, kelime seçimi ve hatta ses tonlaması gibi çeşitli düzeylerde kendini göstermektedir. Dilin bu cinsiyet temelli kullanımı, genellikle toplumsal beklentiler ve normlarla bağlantılıdır. Örneğin kadınlar daha nazik, dikkatli ve uyumlu bir dil kullanımıyla ilişkilendirilirken; erkekler daha doğrudan, iddialı ve hatta bazen agresif bir dil kullanımı ile ilişkilendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin dil üzerindeki etkisi sadece dilin nasıl kullanıldığını değil, aynı zamanda hangi kelimelerin, ifadelerin ve dilsel kalıpların kime ait olduğunu da belirler. Kadınların dil kullanımı genellikle daha az prestijli kabul edilen, marjinalleştirilmiş veya küçümsenen bir biçimde değerlendirilirken, erkeklerin dil kullanımı çoğunlukla norm olarak kabul edilmekte ve toplumda daha yaygın bir geçerlilik kazanmaktadır.

Temelde mecaza dayalı olan argo, bütün dillerde ve dönemlerde, toplumun hemen her kesiminde, mecazi düşünme yeteneğine sahip ve dünya ile ilişkisi geniş olan her toplulukta ortaya çıkmaktadır. Argo, her ne kadar yapay diller arasına girse de insanlar argo kelimeleri oturdukları yerden değil, bulundukları toplum içerisinde kültürlerinin de etkisiyle ifade etmek istediklerini pratik bir şekilde dile getirmek ya da kendileri dışında başka kimsenin anlamaması amacıyla oluştururlar. Toplum içerisinde, kültür etkisiyle ortaya çıkmış olması argoyu bir nevi doğal diller arasına da katmaktadır. Argo, dilin resmi olmayan, gündelik, çoğunlukla kaba ya da aykırı kabul edilen bir kullanımıdır. Argo, belirli bir sosyal grup, sınıf yahut topluluğa ait olma hissi yaratırken, aynı zamanda gruplar arası sınırları da belirlemektedir. Argo kelime ve ifadeler genellikle normların dışına çıkan, mizahi, eleştirel ya da isyankâr bir ton taşımaktadır. Toplumsal normlar, güç ilişkileri ve kültürel bağlam argo kullanımını şekillendirmektedir. Bu nedenle argo, dilsel bir fenomen olmaktan ziyade çok daha fazlasıdır. Aynı zamanda bir toplumsal pratik ve kimlik göstergesidir. Argo esasında erkeklerin egemenliğinde bir alan olarak görülse de kadınlar da kendi argo dillerini geliştirirler. Ancak, kadın argosu çoğu zaman toplum tarafından daha az kabul görmektedir. Kadınların argo kullanımı, toplumsal cinsiyet

normlarına meydan okuma olarak değerlendirilebilir ve bu da kadın argosunu toplumsal dilbilimin önemli bir araştırma konusu yapmaktadır.

Kadın argosu, kadınların dilsel ifadelerini ve kimliklerini şekillendiren bir araçtır. Geleneksel toplumsal normlara göre, kadınlardan beklenen dilsel davranışlar daha nazik, uyumlu ve edilgen olmalıdır. Bu normlar kadınların dilsel ifadelerini sınırlarken, argonun doğası gereği sınırları zorlayıcı ve toplumsal kurallara meydan okuyan bir yapısı vardır. Bu nedenle, kadınların argo kullanımı, toplumsal beklentilere bir tür dilsel direniş olarak da düşünülebilir. Kadın argosu, çoğunlukla gizli, özel veya samimi alanlarda kullanılmaktadır. Örneğin, kadın arkadaş grupları içerisinde, günlük yaşamın stresini hafifletmek, duyguları paylaşmak ya da toplumsal eleştiride bulunmak için argo kullanımı yaygındır. Bu dilsel pratikler, kadınların deneyimlerini ifade etmeleri için bir alan yaratırken aynı zamanda erkek egemen söylemlere karşı alternatif bir ses sunmaktadır.

Özetle; çalışmada hayatın geçiş dönemleri arasında sayılabilecek olan öğrenciliğin içinde yer alan veya onunla beraber eş güdümlü giden özel dil ve argo üzerine bir inceleme yapılmaya çalışılmıştır. Temel noktası dilsel çeşitlilik olan ve çoğunlukla dilin yaş, cinsiyet, ırk, sosyal yaşantı ya da sosyal sınıf gibi etmenlerden nasıl etkilendiğini ve bunları nasıl etkilediğini irdeleyen toplumsal dilbilim doğrultusunda özellikle kadınların kullanmış olduğu özel göndermeler, deyimler, atasözleri, özel ifadeler, ritüeller, tavırlar vb. unsurların tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Hayatlarının mühim ve büyük bir kısmını kampüs içerisinde, dersliklerde, amfilerde ve yurtlarda kısacası kendilerine özgü mekânlarda iç içe geçiren, kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan üniversiteli kadın öğrencilerin kendilerini ve anlatmak istediklerini hocalarından yahut kendi grupları dışında kalan insanlardan saklamak bir nevi kendilerini korumak amacıyla kendi özel dillerini oluşturmuşlardır.

Toplumsal dilbilim bağlamında argo ve özel dil kullanımı öğrenci folklorunda belirleyici bir husustur. Meslek ve grup folkloru gibi öğrenci folklorunun da bir inceleme alanı olarak araştırılabileceği iddia edilebilir. Bu durumda özel olarak Antalya’da üniversite okuyan kadın öğrencilerin sosyal ilişkilerini düzenleyen özel mekânlar, öğrenci-hoca, kadın-erkek ilişkileri ve sınıf ilişkileri üzerinden bir derleme çalışması yapılmıştır. Çalışma tüm üniversite öğrencilerinin değil 125 üniversiteli kadın ve erkek (karşılaştırma yapabilmek adına) öğrencinin kullandıkları argo kelime ve deyimleri tespit etmeyi ve toplumsal dilbilim bağlamında kadın öğrenciler ile dil kullanımı arasındaki etkileşimi açığa çıkarmayı, kadın öğrencilerin kullanmış oldukları argo kelime ve deyimleri dilbilimsel bir yapı ve kültürel bir değer bağlamında incelemeyi hedeflemektedir. Toplum ile dil olgularının birbirlerini karşılıklı

olarak nasıl ve ne şekilde etkiledikleri konusunu irdelleyen toplumsal dilbilim doğrultusunda kadın öğrencilerin kendilerine özgü dillerinin ve argo kullanımlarının sosyal yaşam ve gündelik iletişimlerine ne şekilde yansıdığı sorularına cevap aramaya ve halkbilimi ile eş güdümlü olarak dilbilim ve sosyoloji gibi bilim dalları ile disiplinler arası bağ oluşturulup çok yönlü bir araştırma inceleme yapılmaya çalışılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİL VE DİLBİLİM

1.1. Dil Nedir?

Dil, insanoğlunun var olduğu andan itibaren duygularının ve düşüncelerinin, sorunlarının yahut birbirlerine bildirmek, iletmek istedikleri her türlü unsurun taşıyıcısı olmuştur. Dil ile düşünce arasında kopmaz bir bağ vardır. Birey zihninden geçirdiği her çeşit düşünceyi dil ile aktarır. Dil ve dilin ne olduğuna dair soru ve cevaplar çok eski zamanlara dayanmakta, günümüzde ise bu soru ve cevaplar hala devamlılığını sürdürmektedir. Çeşitli bilim insanları tarafından dilin tanımı yapılmış bazen ortak noktada buluşulmuş bazen ise ayrı tanımlamalar ve yaklaşımlar ortaya koyulmuştur. Türk Dil Kurumun Güncel Türkçe Sözlüğünde ‘dil’ kelimesinin birbirinden farklı anlamları görülmektedir. Sözlüğe göre dil olgusu şu anlamlara gelmektedir:

“Dil (I)

1. Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı.
2. Birçok aletin uzun, yassı ve çoğu hareketli bölümleri.
3. Büyükbaş hayvanların haşlanıp pişirildikten sonra yenebilen dili.
4. Ayakkabı bağlarının ayağı rahatsız etmemesini sağlayan ve bağ altına rastlayan saya parçası.
5. Kıstak.
6. Makaraların ve bastıkların içine yerleştirilmiş olan, üzerinden geçirilen halatı istenilen yöne çevirmeye yaran, çevresi oluklu, küçük döner tekerlek.
7. Bazı üflemeli çalgılarda titreşerek ses çıkaran ince metal yaprak.
8. Anahtar.

Dil (II)

1. İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.
2. Bir çağa, bir gruba, bir yazara özgü söz dağarcığı ve söz dizimi.
3. Belli mesleklere özgü dil.
4. Düşünce ve duyguları bildirmeye yaran herhangi bir anlatım aracı.
5. Düşmanın durumunu öğrenmek için sorguya çekilmek amacıyla ele geçirilen tutsak.

Dil (III)

1. Gönül, yürek.”

Bu çalışmada dil olgusunun sözlükteki “dil (II)” başlığının altında bulunan tanımlamalar dikkate alınmaktadır. Yani somut olan ve tat almaya yarayan dil organı değil, soyut ve insanların birbirlerini anlamasını sağlayan, bir iletişim vasıtası olan dil’den söz edilmektedir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde birçok anlama gelen dil olgusu, dilbilim ve dilbilgisi araştırmacıları tarafından da çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu araştırmacı bilim insanlarının dile olan bakış açıları aşağıda incelenecektir.

Ünlü dilbilimci A. Martinet’e göre dil, insan tecrübelerinin, toplumdan topluma farklılık gösteren şekillerde, anlamsal bir muhteva ile sessel bir ifadeyi içine alan birimlere ayrıştırılmasını sağlayan bir iletişim aracıdır (akt. Vardar, 2002: 71-72).

Ferdinand de Saussure dilin toplumsal ve dilbilgisi yönlerine değinmektedir. Saussure dili, dil yetisi üzerinden açıklamaktadır. Buna göre dil, dil yetisinin toplumsal bir ürünü ve yine dil yetisinin kişilerce kullanılabilmesi için toplumun kabullendiği zorunlu uzlaşımlar bütünüdür. Dilin somut nitelikli olduğunu ve dilin bir sözleşmeye benzediğini belirten Saussure’e göre dil, başlı başına bir bütündür ve dil, onu konuşan bireyin fonksiyonu değildir, kişinin edilgen şekilde belleğine ilettiği bir üründür (1998: 38-43). İsviçreli ünlü dilbilimci aynı zamanda dilin niteliklerini şu dört maddede özetlemiştir:

1. Çok karışık nitelikli dil yetisi olgularının oluşturduğu bütün içinde dil, kesin çizgilerle ayırt edilebilecek bir konudur. Bir duyma imgesinin çevrim içinde bir kavramla buluştuğu noktaya yerleştirebiliriz onu. Dil yetisinin birey dışında kalan toplumsal bölümüdür dil ve birey onu tek başına ne yaratabilir ne de değiştirebilir. Dil varlığını yalnızca, topluluk üyeleri arasında yapılmış bir tür sözleşmeye borçludur. Öte yandan, işleyişini bilebilmek için bireyin dili öğrenmesi gerekir. Çocuk onu ancak yavaş yavaş edinir. Söz yitimine uğrayan bir kimse bile, duyduğu sesli göstergeleri anlamak koşuluyla dili yitirmez: Dil o denli apayrı bir şeydir.
2. Sözden ayrı olan dil ondan bağımsız biçimde incelenebilecek bir konudur. Ölü dilleri konuşmuyoruz artık, ama onların dilsel düzenini pekâlâ öğrenebiliriz. "Dil bilimi, dil yetisinin öbür öğelerini ele almasa da olur" dersek doğru, fakat eksik bir yargıda bulunmuş oluruz; "bu bilim ancak öbür öğeler işe karıştırılmazsa olanaklıdır" demeliyiz.
3. Dil yetisinin ayrışık öğelerden oluşmasına karşın, böylece sınırlandırılan dil türdeşlik gösterir: Bir göstergeler dizgesidir o. Bu dizgede önemli olan anlamla işitim imgesinin birleşimidir ve göstergenin bu iki yanı da aynı oranda anlaksaldır.

4. Dil de söz gibi somut niteliklidir. Bu da incelemeye büyük bir kolaylık sağlar. Dilsel göstergeler temelde anlıksalsa da birer soyutlama değildir. Toplumun onayladığı ve tümü dili oluşturan birleştirmeler, özeği beyinde yer alan gerçekliklerdir. Üstelik, dil göstergelerini neredeyse elle tutabiliriz (Saussure, 1998: 44-45)

Doğan Aksan, dilin çok yönlülüğüne ve birbirinden farklı niteliklerine dikkat çekmekte ve dili, bugün hala ortaya çıkarılamayan kimi gizemleriyle birlikte büyümlü bir varlığa benzetmektedir. Aksan dil olgusu için “O gerek insan gerek toplum gerekse insan ve toplumdan ayrı düşünilemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur” ifadelerini kullanmaktadır (2000: 11). Dili, toplum içerisinde duygu, düşünce, istek vb. unsurların iletilmesini sağlayan ses ve anlam gibi ortak ögeler ve kurallardan yararlanılan çok yönlü aynı zamanda oldukça gelişmiş bir dizge olarak tanımlamaktadır (Aksan, 2000: 55).

Berke Vardar, Dilbilim Terimleri Sözlüğü adlı çalışmasında ‘dil’ kelimesini;

“Belli bir insan topluluğuna özgü, çift eklemli sesli göstergeler dizgesi. F. de Saussure’ün yaptığı ve birçok dilbilimcinin benimsediği ayrıma göre, dil yetisinin toplumsal ürünü olan dil, bu yetinin bireylerce kullanılabilmesini sağlayan ve toplumca benimsenmiş olan uzlaşım sal bir düzendir. Hem gösterenlerle gösterilenlerin birleşmesiyle oluşan bir dizge, hem de bu birleşimin ürünü olan göstergelerle bunları oluşturan ve bunların oluşturduğu ögelerin işleyiş kurallarını içeren bir düzendir” (2002: 71) şeklinde açıklamaktadır.

Muharrem Ergin ise dili şu şekilde tanımlamaktadır: “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örölmüş içtimai bir müessesedir” (Ergin, 2009: 3).

Zeynep Korkmaz dil olgusunu, insanların birbirleriyle haberleşmesine yarayan ve bir araç olarak kullanılan, her halkın kendi manevi ögelerine göre biçimlenmiş ortak kanunlar yardımıyla kendileri dışındakilere aktarılmasını sağlayan çok fonksiyonlu, gelişmiş bir sistem olarak ortaya koymaktadır (Korkmaz, 1992: 43).

Dil içerisinde barındığı toplum tarafından biçim alır ve hatta bireyden bireye bile değişim gösterebilir. Konuşulduğu toplumun kültürel özelliklerinin açığa çıkmasına yardımcı olurken konuşan bireyin kişisel özellikleri hakkında da belli başlı bilgilerin edinilmesini sağlar. Bu noktada Evrim Önem, bireysel dili (idiolect) bir parmak izine benzetmektedir. Önem’e göre, bireysel dil kişiye özgüdür ve bu bireysel dil, dilin esnekliği ile alakalıdır. Yani dilin esnekliği

ile bireyin muhayyilesinin birleşmesinden kaynaklanması kadar başka birçok etken ile de şekillenmektedir (Önem, 2011: 58).

Osman Toklu ise dile ait tanımları aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi özetlemiştir (Toklu'dan akt. Mert, 2022: 4):

Tablo 1.1 Dil Tanımları ve Ölçütleri

TANIM	ÖLÇÜT
1. Dil, bir düşünme ve davranış aracıdır. 2. Dil en önemli iletişim ve anlaşma aracıdır.	Dilin işlevsel yönü
3. Dil, bir dil topluluğunda gerçekleştirilebilecek sözcelerin tümüdür.	Bir bütünün parçalarından yola çıkan tanımlar
4. Dil, bir alışkanlıklar bütünüdür. (Bloomfield)	Tanım, davranışçı bakış
5. Dil, sınırlı sayıda sözcük ve kuraldan yararlanarak türetilecek sınırsız sayıda tümceden oluşan bir bütündür. (Chomsky)	Tanım, üretimsel dilbilgisinin temel düşüncesi
6. Dil uzlaşım dayalı bir göstergeler dizesidir.	Yapısalcı yaklaşım
7. Dil bir toplumsal davranış biçimidir. 8. Dil davranış yönlendirmesini sağlayan bir araçtır.	Toplumdilbilim ve edimbilim açısından
9. Dil hem bir dizgisel yapı hem de kurallara bağlı bir davranış biçimidir.	6,7 ve 8'deki görüşlerin toplamı
10. Dil toplumsal yaşamın gereksinimlerinden kaynaklanan sessel göstergeler dizgesidir. 11. Dil zihinsel bir olgudur. 12. Dil bir içgüdüdür.	Dilin kökenindeki işleve dayanarak, dili zihinsel, toplumsal ve evrimsel bir ürün olarak ele alan görüşler

Yukarıda aktarılan tanımların dışında daha pek çok bilim insanı dilin sessel, anlamsal, toplumsal vb. özellikleri üzerinden tanımlamalar yapmıştır.

1.2. Dil-Toplum-Kültür İlişkisi

İnsanların birbirleri ile iletişim kurmalarını sağlayan ve bu konuda doğrudan bir araç olan dili içerisinde barındığı, konuşulduğu toplumun kültüründen, maddi ve manevi değerlerinden ayrı tutmak mümkün değildir. 18. yüzyıl itibarıyla önem kazanmaya başlayan dil-kültür ilişkisi sorunları özellikle Herder, Humboldt, Whorf gibi birçok araştırmacı ve bilim insanı tarafından ele alınmış, 20. Yüzyıldan itibaren de önemini artırmıştır.

Bu noktada öncelikle kısaca kültür kelimesine ve tanımlarına değinmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Latince *colere*¹ fiilinden türeyen ‘Kültür’ kelimesi Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” anlamına gelmektedir. Yine Büyük Sözlükte kültür kelimesinin “Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü; Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi; Bireyin kazandığı bilgi; Tarım; Uygun biyolojik şartlarda bir mikrop türünü üretme” gibi diğer anlamlara da geldiği belirtilmiştir. Farklı içerik ve yaklaşımlarla ortaya çıkan kültür kelimesinin birbirinden farklı birden fazla anlamının olduğu gerçeğine üzerine yapılan araştırma ve çalışmalardan da ulaşılabiliyor. Birçok kültür kuramcısı tarafından bu kavram üzerine çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Çeçen, kültür kavramının tek bir tanım içerisinde ortaya konulamayacak kadar kapsamlı olduğunu ve bu kavrama her disiplinin kendi açısından yaklaştığını belirtmiştir (Çeçen, 1996: 12). Her ne kadar kelimenin anlamı konusunda birden fazla yorum yapılmış olsa da etimolojik açıdan kültür kelimesinin kökünün tarıma dayandığı konusunda bir görüş birliği vardır. Latince *colere* fiilinden türetilen *cultura* (kültür) kelimesi toprak ile ilgili bir dizi anlama gelmektedir. *Cultura* kelimesi Romalılar tarafından tabiatla kendiliğinden yetişemeyen, insan emeğine ihtiyaç duyan, tarlada ekip biçilerek yetiştirilen bitkiler için kullanılmıştır ve yine Romalılar tarafından “toprağı işlemek” anlamına gelen *agri-cultura* kelimesi türetilmiştir (Özlem, 2008: 153). Kültür kelimesinin tarıma ilişkin bu anlamı günümüzde hâlâ yaşamaktadır. Özlem’e göre kültür kelimesinin tarım

¹ İkamet etmek, yetiştirmek, korumak, ibadetle onurlandırmak gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Raymond Williams (2005), Anahtar Sözcükler/Kültür ve Toplumun Sözvarlığı, (çev. Savaş Kılıç), İstanbul: İletişim Yayınları, s. 105

ile ilişkili olan kök anlamı, bu kök dışında kullanılan diğer tüm anlamlara ve ifadelere yerleşmiş yahut onları etkilemiştir (Özlem, 2008: 153).

Başlangıçta toprağı işlemek, beslemek ve onu eğitmek gibi anlamları karşılayan kültür kelimesi daha sonra ortaya atılan iddialar ile insanı eğitmek, yetiştirmek gibi anlamlarda kullanılmaya başlanmıştır. “Tek insanın gerekli bilgileri edinerek, akıl yürütme, belli ilkelere göre eylemde bulunma, nefsine hâkim olma, zevk ve eleştiri yeteneğini geliştirme ve gitgide ‘kişilik’ sahibi olma hâline ‘kültür’ demeye bugün de devam ediyoruz” (Özlem, 2008: 154). Kimi araştırmacı ve yazarlar tarafından kültür kelimesi tek bir insanın kendini yetiştirmesi, geliştirmesi ve eğitmesi, kendine yeni bir şeyler katması yani kısaca “bireysel gelişim” (Eagleton, 2000: 20) olarak yorumlanırken kimi araştırmacılar ve sosyologlar tarafından bu geliştirilme ve yetiştirilme bir topluma, sınıfa, daha geniş bir kesime mâl edilmiştir. “Kültür, başlangıçta hep tekil olarak kullanıldı ve bu tercih on sekizinci yüzyılın evrenselciliğinin tipik göstergelerinden biriydi. On dokuzuncu yüzyılda ise kavram daha çok birlik, bütünlük anlamlarını içselleştirdi” (Dellaloğlu, 2020: 22). On dokuzuncu yüzyıldan itibaren tekil anlamının yanı sıra çoğul anlamıyla da kullanılmaya başlanan kültür kelimesi ile bir toplumu, halkı, sınıfı yahut bir topluluğu oluşturan, onları bir araya getiren, kendilerine özgü özelliklerin tümü anlaşılmaktadır. Kültürün antropolojik boyutuna göre benzer çevrelerde yaşayan ve belli bir yaşam şeklini benimseyen bireyler ortak bir kültürü paylaşırlar. Eliot, bir kişinin kültürünün bütün bir toplumu, bir toplumun kültürünün ise bir kişiyi etkilediğini, birbirlerine bağımlı şekilde kültürlerinin geliştiğini savunmuş ve bireyin kültürünün içinde bulunduğu toplum yahut sınıfın kültüründen soyutlanamayacağını vurgulamıştır (Eliot, 1987: 11). Kültür, insan topluluklarının ortak duyuş, düşünüş ve değerlerini yansıtan bir dizi üretim ve varlık olarak tanımlanmaktadır (Özlem, 2008: 154). Bu tanım, kültürün sadece sanatsal ve felsefi yönlerini değil, aynı zamanda bilimsel ve teknik yönlerini de içermektedir. Yani denilebilir ki kültür, bir halkın kimliğini oluşturan unsurların bütünüdür ve toplumun tarih boyunca geliştirdiği mirası temsil etmektedir.

İçinde bulunduğu toplumdan, sınıftan ya da halktan bağımsız ele alınamayan, onları beslediği hatta var ettiği düşünülen kültür kavramı aynı zamanda kendi varlığını ve devamlılığını da yine içinde bulunduğu bu yapılara borçludur. Keza toplum ve kültürün var olduğu her alanda ilk olarak dil olgusu kendini tüm gücüyle hissettirmektedir. Dil mi toplum ve kültürü var etmiştir yoksa dil, toplum ve kültür sayesinde mi ortaya çıkmıştır bu günümüzde hala tartışmalı bir konudur. Ancak tekrar etmek pahasına bir toplumun kültürünü, maddi ve manevi değerlerini söz konusu toplumun dilinden, dili de tüm bunlardan tamamen ayırmak mümkün değildir. Bu konuda John C. Condon Kelimelerin Büyülü Dünyası adlı çalışmasında

“Uzun zamandır, bir kültürde veya bir kültür içinde yaşayan küçük bir grupta ne değer taşıyorsa onun kelime dağarcığına yansıtacağı belirtilmektedir” (Condon, 2000: 56-57) şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Günlük hayatın içerisinde sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde olan dil, insanların birbirleri ile bağlantı kurmasına yardımcı olmaktadır. İnsanlar hayatlarının hemen her alanında dil vasıtası ile iletişime geçmekte, her türlü istek ve ihtiyaçlarını duygu ve düşüncelerini dil aracılığı ile paylaşmaktadır. Bireylerin kullanmış oldukları dil, kelime ve sözcükler yaşam şekillerinden ve içerisinde bulundukları kültürel birleşimlerden dolayısıyla etkilenmektedir (Ünal, 2010: 5).

Şükrü Ünal “Dil ve Kültür” isimli çalışmasında, dilin, onu konuşan halkın hayat tarzını, dünya görüşünü, kültürünü, tarih içerisinde geçirdiği kimi evrelerini ve başka milletlerle olan ilişkilerini yansıttığını söylemektedir. Bu yansımanın yanında her bir dilin kendine has bir dünyayı anlama ve anlatma şeklinin olduğunu, bu anlama ve anlatma şekillerinin ancak dilin söz varlığının anlam bakımından incelenmesiyle ortaya çıkarılabileceğini de vurgulamaktadır (2010: 4-5). Burada dikkat çekilen husus her milletin dilinin karşılaşmış oldukları başka milletlerin dillerinden hatta kültürlerinden de etkilenmiş olmasıdır. Bu konuda Mehmet Kaplan, “Dili bir milletin medeniyet tarihinin aynası olarak inceleyenler, onda çok şey görürler” diyerek dil-kültür ilişkisinin yanına tarihi de eklemektedir (1982: 188).

İnsanlar arasında doğal bir iletişim aracı olan dil, aynı zamanda nesiller arasında da kopmaz bir bağ görevi görmektedir. “Dil, bir milletin tarihini, kültürünü, edebiyatını, sanatını kısacası bir milleti millet yapan yegâne unsurları gelecek nesillere aktaran en önemli taşıyıcıdır” (Atmaca, 2016: 291). Kültürel, bölgesel yahut kuşaksal her bir grubun konuşma şekilleri kendi karakteristik özelliklerini yansıtır ve bu konuşma şekilleri ya da kullandıkları ifadeler sayesinde bir nesli diğerinden ayırt etmek mümkündür (Condon, 2000: 57). Mehmet Kaplan, Dil ve Kültür adlı önemli eserinde Ziya Gökalp’in dili kültürün temel taşı olarak gördüğünü dile getirmiş ve bu konuda Gökalp’e katıldığını belirtmiştir. Kaplan aynı zamanda dili, bir milletin duygu ve düşüncelerinin içine döküldüğü bir kaba benzetmiş ve bu kap sayesinde söz konusu milletlerin duygu ve düşüncelerinin yerden yere ve nesilden nesle aktarıldığını da vurgulamıştır (1982: 186).

Birbirleri ile çift yönlü bir etkileşim içerisinde olan dil ve kültür olguları birbirlerinden bağımsız olarak düşünülemez. Genel kabul görmüş net bir ifade ile dil, kültürün temeli ve taşıyıcısıdır. Bu bağlamda belli bir toplumun/halkın inançları, tutum ve davranışları, yaşam şekilleri yahut sosyal alışkanlıkları kısaca ifade etmek gerekirse tüm kültürel birikimi dil aracılığı ile sağlanır ve keza bu kültür birikimi de dile yansır. Ferdinand de Saussure dil

unsurunun toplum içerisinde hemen her insan beyninde bulunan birer “izler” bütünü olarak varlığını sürdürdüğünden bahseder ve onu bir sözlüğe benzetir. Aynı zamanda Saussure’e göre dil toplumsal iken söz bireyseldir (1998: 43,51). Wenying Jiang, dil ve kültür etkileşimini birtakım metaforlar aracılığı ile aktarmaktadır. Bu metaforların ilki dil-kültür ilişkisinin yaşayan bir organizmaya benzetilmesidir. Bu benzetmeye göre dil bir et ve kültür de bir kan olarak canlı bir organizmayı meydana getirmektedir. Jiang’a göre eğer kültür var olmasaydı dil olmazdı ve aynı şekilde dil olmadan da kültürün bir biçimi olmazdı. Metaforların ikincisine göre yazar iletişimin bir yüzmeye benzetmektedir. Bu benzetmede de dil bir yüzmeye becerisi ise kültür de sudur ve eğer dil olmazsa bireylerin iletişimi sınırlanır, eğer kültür olmazsa iletişim kurmak mümkün olmaz. Diğer bir dil-kültür benzetmesi ise şu şekildedir; dil bir araç, kültür ise bir trafik ışığıdır ve bu ikisinin sonunca bir iletişim meydana gelir. Meydana gelen bu iletişimi de ulaşıma benzetmektedir. Bu metafora göre dil, iletişim sağlamayı kolaylaştırır, kültür ise bu iletişimi düzene sokar, teşvik eder yahut engeller. W. Jiang bu metaforlarının sonucunda dil ve kültürün birbirlerinden her ne kadar ayrı olgular olsalar dahi bir araya geldiklerinde bir bütün oluşturduklarını dile getirmektedir (2000: 328-329). Bozkurt Güvenç ise, dil olgusunu bir bildirişim vasıtasına, halkın bir arada yaşamasını sağlayan bir harca, halkın kültürünü taşıyan bir hazineye ve yine söz konusu halkı yansıtan bir aynaya benzetmektedir. Bu noktada temel eğitimin dil öğrenmek ile başladığını ve yine dille geliştiğini vurgulayarak dil-kültür ikili ilişkisinin yanına eğitimi de katmaktadır (1997: 47-48).

W. von Humboldt, bir milletin dilinden yine o milletin kültürü ve dünya görüşü hakkında bilgi edinilebileceğini savunmuştur. Humboldt, dilin bir milletin ruhunun dışı yansıması olduğunu belirtmekte ve “ulusun dili ruhudur; ruhu da dili” görüşünü iddia etmektedir (akt. Aksan: 2000: 65). Yapısal dilbilimci Claude Levi-Strauss ise dilin toplumsal bir olay olduğunu belirtmekte ve dilin bir toplumsal fenomen olduğunu dile getirmektedir. Strauss bu fenomenlerin taşıdığı özellikler nedeniyle toplumsal olaylar içerisinde bilimsel araştırmalara eğiliminin yüksek olduğunu da vurgulamaktadır. Ayrıca dil ve kültür arasındaki problemin oldukça karışık olduğunu belirtmekte ve dili ilk olarak kültür tarafından ortaya çıkan bir “ürün” daha sonra da kültüre ait bir “parça” olarak değerlendirmektedir. C. Levi-Strauss bu dil-kültür arasındaki ilişkiyi ele alırken dili sadece kültürün bir ürünü ya da parçası olarak görmeyip aynı zamanda dili kültür ögesinin bir “koşulu” olarak da ele almaktadır. Tüm bu “ürün-parça-koşul” biçimleri yahut benzetmeleri diğer araştırma ve çalışmacıların da savunduğu gibi kültür ve dilin birbirlerinden ayrı düşünülemeyeceği tezini ortaya koymaktadır (2012: 91,106-107).

Doğan Aksan, dil, toplum ve kültür ilişkisini şu şekilde tanımlamıştır;

“Bir ulusun yaşayış biçimi, inançları, gelenekleri, dünya görüşü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen çeşitli olaylar üzerinde hiçbir bilgimiz olmasa, yalnızca dilbilim incelemeleriyle, nu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz” (2000: 65).

Antropoloji ve dil alanlarında çalışmalar yapan Edward Sapir de dil-kültür etkileşimi üzerine önemli teoriler öne sürmüştür. Bu teorilerin başında öğrencisi Benjamin Lee Whorf ile birlikte ortaya çıkardıkları Sapir-Whorf Hipotezi gelmektedir. Bu hipotez dilbilimsel görecelik ile dilbilimsel belirlemecilik teorilerini içermektedir. Dilbilimsel görecelik teorisi, dilin kültürel ve düşünsel bağlam içerisinde şekillendiğini ve dilin dünya görüşünü etkileyerek insanların dünyayı nasıl algıladığını öne süren bir teoridir. Ayrıca teori, dilin, düşünce süreçleri ve kültürel bağlamla sıkı bir ilişkisi olduğunu savunmaktadır. Güçlü görecelik ve zayıf görecelik olmak üzere iki ayrı ana formu vardır. Güçlü göreceliğe göre dil, düşünce ve kültür arasında öyle bir bağ vardır ki, bir dilde ifade edilemeyen kavramlar diğer bir dilde ifade edilemez. Bu teori, dilin tamamen kültürel bir ürün olduğunu ve dünya görüşünü belirlediğini ileri sürmektedir. Zayıf görecelik kavramı ise dilin düşünceyi etkilediğini ancak dilin sınırlarının tamamen düşünceyi belirtmediğini öne sürmektedir. Dil, kültürel ve düşünsel etkileşimlerle şekillenir ancak bu etkileşimler bireyin dünya görüşünü tamamen belirlemez. Yani bu görüş dilin düşünsel süreçleri etkilediğini ancak bunun mutlak olmadığını vurgulamaktadır. Kısacası dilbilimsel görecelik teorisi, dilin sadece bir iletişim aracı olmanın ötesinde, dünya görüşünü biçimlendirebileceğini ve kültürel farklılıkların dilin yapısını etkileyerek insanların dünyayı farklı şekillerde anlamalarına neden olabileceğini öne sürmektedir. Dilbilimsel belirlemecilik teorisine göre ise, dilin düşünsel süreçleri ve kültürel algıyı etkileyerek bireylerin dünya görüşünü belirlediğini iddia etmektedir. Teoriye göre, dilin sınırları içerisinde var olan kavramlar düşünce ve algıyı biçimlendirmektedir. Sapir-Whorf teorisi olarak anılan bu tezler dilin kültür ve düşünce üzerindeki etkileşimini anlamaya yönelik önemli çalışmalardandır.

Dil, toplum ve kültür ilişkisi için daha birçok yorum ve açıklama yapılmaktadır. Ancak tüm bu yorumların sonucunda kesin bir noktaya varılmaktadır o da bu üç olgunun biri olmazsa diğerlerinin de olmayacağıdır. Karşılıklı etkileşim içerisinde olan bu üç önemli olgu birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Dil, insanların içerisinde bulundukları halka karşı bir aitlik hissi duymalarını sağlayan kültürün bir çeşit yansımasıdır ve içinde halkın kültürünü taşıyarak seslerle yahut birtakım ifadelerle aktarır (Bakiner Çekin ve Çalışkan, 2020:164). Bu konuda son olarak Güvenç'in dediği “*Aslında hiçbir şey bağlı değil ötekine, biz insanlar dilimizle bağlıyoruz her şeyleri birbirine*” (1997: 47) sözü vurgulanmalıdır.

1.3. Dilbilim ve Alt Alanları

1.3.1. Genel Dilbilim

Dil bilimi, en kısa ve net tanımı ile dil olguları etrafında kurulmuş, dilleri bilimsel yöntemlerle inceleyen bir bilim dalıdır. Bir başka deyişle dil bilimi, genelde dil olaylarını, özelde dilin kimi gerçekleştirmeleri arasında olan doğal dillerin işleyiş şekillerini ve yine bu doğal dillerin geçirdikleri değişimleri inceleyen bir bilimdir (Vardar, 1998: 21). Dilin ne şekilde kullanıldığını anlamak ve dilde yer alan çeşitlilikleri çözümlemek, dilin doğası, kullanımı ve gelişimi konularına değinerek dilin temel prensiplerini anlama amacına hizmet eden, sadece üst tabaka ya da seçkin denilebilecek konuşma şekilleri ile değil tüm anlatım biçimleri ile ilgilenen dil bilimi aynı zamanda toplum bilimi, budunbilim (etnoloji), antropoloji, felsefe vb. bilim dalları ile de etkileşim içerisinde.

Dilbilim'in uygulama alanlarına bakıldığında ise ruhbilim ve toplumbilimin önemli bir yer kapladığı görülmektedir. Dilbilim'in, ruhbilim ve toplumbilimle olan münasebetiyle birlikte 'toplumdilbilim²' ve 'ruhdilbilim' alanlarının ortaya çıktığı bilinmektedir. Bununla beraber dilbilim ile, toplumsal bilimler olarak adlandırılan eğitim, felsefe, matematik, biyoloji, fizik vb. diğer bilimler arasında etkileşim söz konusudur. Bu etkileşimler ile birlikte yeni bilim dalları da ortaya çıkmıştır ve dilbilimin ortaya çıkması ile diğer bilim dallarının nesnelere olan bakış açıları değişmiştir. Aynı şekilde diğer toplumsal bilimler de dilbilim alanını etkilemiş ve gelişme göstermesinde büyük katkıları olmuştur (Kıran, 1996: 31-32).

Dil ile ilgili yapılan tüm araştırma ve çalışmaların başında dinsel metinler özellikle de kutsal kitaplar gelmektedir. Bu konuyu Doğan Aksan "Dil, Şu Büyülü Düzen..." adlı çalışmasında aşağıda verildiği şekilde örneklendirmektedir:

"Eski Hint'te dilbilgisi nasıl, özellikle Sanskrit dinsel metinlerinin doğru okunması, zamanın aşındırmasından korunması amacının etkisiyle gelişmişse, Hristiyanlığın yayılmasıyla Batıda, bu dinin temel dili olan Latince üzerindeki çalışmalar da dile ilgiyi artırmıştır. Doğuda da İslam'ın temel dili Arapça ilgi odağı olmuş, bir yandan önemli dilbilgisi yapıtları hazırlanırken bir yandan, başlangıçta Kur'an'ın doğru ve düzgün okunmasını sağlama amacıyla ortaya çıkan tefsir, giderek kutsal kitabın yorumlanmasına yönelik ayrı bir bilim ve öğretim alanına dönüşmüştür. Doğu dünyasında bir dilbilgisi ve sözlükçülük geleneği yerleşmiş, dilbilim konularına da el atılmış, Basra ve Kufe okulları çevresinde önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir" (Aksan, 2017: 21-22).

Dilbilimin evrimi oldukça uzun bir dönemi kapsamaktadır. Dilbilim çerçevesinde farklı dönemlerde çeşitli düşünce akımları ve teoriler gelişmiştir. Dilbilim düşüncesinin Antik Yunan'da başladığı, Yunan filozoflarının dilin doğasını ve anlamını keşfetmeye çalıştıkları

² Bu konuya çalışmanın 2. Bölümü olan Toplumsal Dilbilim başlığında değinilecektir.

bilinmektedir. Örneğin, Sokrat ve öğrencisi Platon dilin felsefi önemini vurgulamışlardır. Orta Çağ'da ise dilbilim, genellikle dilin dini veya edebi yönleriyle ilişkilendirilmiştir. Dil, teoloji ve retorikle sıkça bağlantılı olarak irdelenmiştir. Rönesans döneminde dilbilim, daha bilimsel ve sistemli bir disiplin haline gelmiş, dil ailelerini karşılaştırma ve dil evrimini anlama çabaları artmıştır. Bu dönemde Wilhelm von Humboldt ve diğer dilbilimciler dilin evrimi ve çeşitliliği konusundaki fikirlerini geliştirmişlerdir. Modern dilbilim ise özellikle Ferdinand de Saussure'ün genel dilbilim anlayışı ve Noam Chomsky'nin dilbilgisel dönüşümler teorisi gibi önemli teorilerle şekillenmiştir. Bu dönemde dilbilim, dilin yapısal özelliklerini, evrimsel kökenlerini, dil edinimini ve bilişsel süreçlerle ilişkisini anlamaya odaklanmıştır.

Uzun ve karmaşık bir geçmişe sahip olan dilbilim düşünceleri antik çağlara kadar uzanmaktadır ancak daha belirgin bir şekilde ortaya çıkması 19. yüzyılı bulmaktadır. 19. yüzyılın başlarında, dilbilimciler dilin evrimini ve yapısal özelliklerini anlamak amacıyla çeşitli dil ailelerini karşılaştırmaya başlamıştır. Bu dönemdeki önemli isimlerden biri Wilhelm von Humboldt'tur. Humboldt, özellikle dilin kültürle olan etkileşimini dile getirmiştir. Daha sonra Ferdinand de Saussure genel dilbilim anlayışını geliştirmiş ve dilin yapısını inceleyerek modern dilbilimin temellerini atmıştır. Saussure'ün çalışmaları dilin sembolik bir sistem olarak ele alınmasına odaklanmıştır. 20. yüzyıl boyunca Noam Chomsky'nin dilbilgisel dönüşümler teorisi ve diğer dilbilimcilerin katkıları, dilbilimi daha da ileri taşımış ve dilbilim, bilişsel bilim, antropoloji ve diğer pek çok disiplinle entegre olarak gelişmeye devam etmiştir. Kutsal kitaplar ve dini metinler ile başlayan dil ve dilbilim çalışmaları belli başlı aşamalardan geçtikten sonra dil bilimi artık bir bilim dalı haline gelmiş ve ilerleyerek kendine ait sesbilim, morfoloji, sentaks, semantik gibi alt alanlara ayrılmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru gelişmeye başlayan ve kısaca dili inceleyen bilim dalı olarak ifade edilen dil bilimi, İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure'ün Genel Dilbilim Dersleri ile birlikte bilimsellik kazanmış ve Saussure öncesi dilbilim-Saussure sonrası dilbilim olarak incelenmeye başlanmıştır (Lüle Mert, 2022: 5). Modern dil biliminin kurucusu olarak kabul edilen F. de Saussure, ortaya koymuş olduğu eş zamanlı inceleme methodologyyla dilbilim çalışmalarına yeni ve özgün yöntemler getirmiş, yapısal dilbilim teriminin doğmasına öncülük etmiştir.

Saussure dil biliminin konusunu insan dillerinin tüm görünüş şekillerinin oluşturduğunu savunmuştur (1998: 33). Ferdinand de Saussure'ün ölümünden sonra derlenen ve söz konusu dilbilimcinin ders notlarından oluşan Genel Dilbilim Dersleri isimli çalışmada Saussure'ün dilbilimin görevlerini üçe ayırdığı görülmektedir. Bu görevler:

“1. Ulaşabildiği bütün dilleri betimlemek, bu dillerin tarihini incelemek, bir başka deyişle dil ailelerinin evrimini göstermek, her ailedeki ana dillerin ilk biçimlerini olanaklar çerçevesinde ortaya koymak;

2. Bütün dillerde sürekli ve evrensel olarak kendini gösteren güçleri araştırmak, tarihin bütün özel olaylarını açıklayabilecek genel yasaları bulmak;

3. Kendi sınırlarını çizmek ve kendi kendisini tanımlamaktır” şeklindedir (Saussure, 1998: 34).

Derlenen ders notlarından ulaşılan bilgilere göre aynı zamanda Saussure’ün dilbilime kattığı temel kavramlar şöyle sıralanabilir:

1. Dilin İki Yönü (Langue ve Parole): Saussure, dilin iki temel yönü olduğunu savunmaktadır. Langue, dilin sistematik ve yapısal yönünü ifade ederken, Parole bireyin dil sistemini kullanma pratiğini temsil eder.
2. Dilin İşaretçi Niteliği (Sign): Saussure, dilin işaret (sign) olarak işlev gördüğünü söylemektedir. Bir işaret, anlam (signifié) ve ses (signifiant) olmak üzere iki bileşenden oluşur. İki bileşen bir araya geldiğinde, bir işaretin anlam kazandığını belirtir.
3. Ses-Biçem İlişkisi (Phonology): Dildeki seslerin (fonemlerin) birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen Saussure, seslerin bir dil içindeki rolünü vurgular.
4. Sözdizimi (Syntax) ve Semantik (Semantics) Ayırımı: Saussure, dilbilimi sentaktik (sözdizim) ve semantik (anlam) olmak üzere iki temel düzeye ayırır. Sentaktik düzeyde dilin yapısını, semantik düzeyde ise anlamın nasıl oluştuğunu inceler.

Bu kavramlar, Ferdinand de Saussure’ün dilbilimdeki yapısal yaklaşımını temsil etmektedir. Aynı zamanda bu yaklaşım dilin bir sistem olarak analiz edilmesine odaklanan bir paradigma olan genel dilbilim anlayışının temelini oluşturmaktadır.

Saussure, dilbilim çalışmalarına iki önemli yöntem de katmıştır. Bu yöntemler, artzamanlı-artsüremli ve eşzamanlı-eşsüremli yöntemleridir. Eşsüremli-eşzamanlı inceleme yöntemine göre, dilin tarih boyunca nasıl evrimleştiği değil o anki dil durumu incelenir. Bu bakış açısıyla, dilbilim çalışmacıları eşsüremli-eşzamanlı inceleme yöntemini kullanarak dilin o anki sistematliğini, yapılarını ve ilişkilerini analiz ederler. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse eşzamanlılık kavramının ‘anlık’ olduğu söylenebilir. Yani durumlar şimdiki zamanı ifade eder ve önemli olan geçmişte nasıl olduğu değil şimdi şu an yaşayan dil ve onu konuşan birey önemlidir. Ferdinand de Saussure’ün çalışmaları, özellikle Langue ve Parole kavramları,

eşzamanlı dilbilim kavramının temelini oluşturmaktadır. Yani, dilin genel yapısı (Langue) ile bireylerin gerçekleştirdiği konuşmalar (Parole) arasındaki ilişki eşzamanlı dilbilimde önemli bir odak noktasıdır. Saussure ‘genel dil bilimi’ olarak nitelendirilen her şeyi eşzamanlı dilbilime bağlamakta ve eşzamanlı inceleme yöntemini, artzamanlı inceleme yöntemine göre daha ön planda tutmaktadır. Bunun nedenini ise dilbilgisi/ dil bilimi alanına girmiş olan çeşitli bağıntıların yalnızca dil vaziyetleri ile ortaya çıkmasına bağlamaktadır (1998: 153). Artzamanlı-artsüremli inceleme yöntemi ise, bir dilin zaman içerisindeki değişimini inceler. Dil bilim çalışmacıları, bir dilin tarih içinde nasıl ve ne şekilde evrimleştiğini, sesbilimsel, morfolojik, sentaktik ve semantik değişimleri araştırır. Bu, bir dilin geçmişteki ve şu anki durumlarını karşılaştırarak, dildeki gelişimleri anlamak için kullanılan bir yöntemdir. Artsüremli dilbilimi, dilbilimde evrimsel süreçleri anlamak için önemli bir vasıta. Sözcük kökenleri, dilbilimsel yapılar, dil aileleri ve dilin tarih boyunca geçirdiği değişiklikler bu yöntem aracılığı ile incelenmektedir. Yani artsüremli inceleme yönteminde dilin kendisinden çok dili değiştiren hadiselerle odaklanılır. Yöntemi ortaya atan Ferdinand de Saussure, artsüremliliği, eşsüremlilikten ayıran noktanın zaman içerisinde birbirlerinin yerini almış olan ardışık öğelerin ilişkilerinin incelenmesi olduğunu vurgulamaktadır (1998: 204).

Yapısal dilbilimin babası olarak kabul edilen Ferdinand de Saussure’dan sonra modern dilbilimin en önemli kuramcılarında biri olan Noam Chomsky de dilbilim araştırmalarına mühim katkılarda bulunmuştur. Bu katkılarında başında Chomsky’nin üretici-dönüşümsel dilbilgisi kuramı gelmektedir. Bu kuramdaki temel ilkeler ana hatlarıyla şu şekildedir:

1. Derin Yapı ve Yüzey Yapı: Chomsky, bir cümlede iki katmanını vurgulamaktadır. “derin yapı”, bir cümlede temel anlamını içeren soyut bir düzeydir. “yüzey yapı” ise bu temel anlamın dilbilgisel kurallara uyarlanmış hali olarak düşünülmektedir. Transformasyonlar derin yapıdaki cümleleri yüzey yapıya dönüştürerek dilin çeşitli ifade biçimlerini oluşturmaktadır.
2. Dönüşümsel Gramer: Dilbilgisi kuralları, dönüşümler aracılığıyla bir cümle biçimini diğere dönüştürebilir. Chomsky’ye göre, dilin yapısı sadece üretme yeteneğiyle değil, aynı zamanda dönüşümlerle de anlaşılabilir.
3. Üretkenlik: Chomsky, dilin sınırsız sayıda cümle üretebilen bir sistem olduğunu savunmaktadır. Bu, bir kişinin dilbilgisel bilgiyi kullanarak yeni ve daha önce duymadığı cümleleri anlayabilmesini ve üretebilmesini ifade etmektedir.
4. İnsan Zihnindeki Dil Yeteneği: Chomsky, dilbilgisel bilginin büyük ölçüde içsel bir dil yeteneğinden kaynaklandığını ve bu yeteneğin tüm insanlarda benzer olduğunu ileri sürmektedir.

Temeli Noam Chomsky tarafından atılmış olan üretici-dönüşümsel dil bilgisi teorisi kısaca bir dilde yer alan belli başlı kurallar ile sonsuz şekilde ve sayıda cümleler üretilebilmesine dayanmaktadır. Chomsky aynı zamanda dilin doğuştan geldiğini ve insanlara ait bir yeti olduğunu vurgulamakta, dil ve zihin arasında net bir etkileşim olduğunu savunmaktadır.

1.3.2. Anlam Bilimi

Anlam bilimi ya da yaygın kullanılan adıyla semantik, dil biliminin bir dalı olarak, dillerdeki kelimelerin, ifadelerin ve cümlelerin anlamlarını inceleyen bir alandır. Bu bilim dalı, diller arası anlam karşılaştırmaları, anlamın dil yapılarıyla olan ilişkisi ve dilin kullanımı sırasında anlamın nasıl değişebileceği gibi konularla ilgilenmektedir. Dil biliminin temel ve ilgi çekici alanlarından biri olan anlam bilimi, sözcüklerin, cümlelerin vb. anlamını inceleyerek dilin nasıl işlediğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Bu alandaki çalışmalar, dilin sadece iletişim kurma aracı olmadığını aynı zamanda bireylerin ve toplumların kültürel ve sosyal yapılarını şekillendiren bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Berke Vardar, önemli çalışmalarından biri olan Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde anlambilim alanını şu şekilde açıklamaktadır:

“Dili anlam yönünden ele alan, göstergenin gösterilen bölümünü ya da içeriği eşsüremlili ve artsüremlili açılardan inceleyen dilbilim dalı. Anlama ilişkin sorunlar dilbilimi olduğu gibi felsefe, mantık, ruhbilim, toplumbilim, vb. dalları da çok yakından ilgilendirir. Dilbilimsel anlambilim göstergenin gösterilen yanını ele alır, gösterenle gösterilen arasındaki bağıntıları, anlam düzleminde görülen değişimleri, dilsel yapıların içerik açısından ortaya çıkardıkları çeşitli sorunları inceler (...)” (1982: 18).

Anlam bilimi, dildeki anlamın yapısını ve işlevlerini çözümlemeye yönelik bir dizi yöntem ve teoriyi barındırmaktadır. Kelimelerin anlamının yanı sıra, anlamın nasıl oluştuğu, değiştiği ve farklı dil kullanıcıları tarafından nasıl algılandığı üzerine odaklanmaktadır. İki ana bölümde incelenmektedir: leksikal semantik ve mantıksal semantik. Leksikal semantik, kelimelerin ve deyimlerin bireysel anlamına odaklanırken; mantıksal semantik, ifadelerin, önermelerin ve cümle yapılarının anlam ilişkilerini inceleyerek daha soyut bir yaklaşım sunmaktadır.

Anlamın çok katmanlı yapısını inceleyen anlam bilimi, kelimelerin birden fazla anlamı olabilmesi, bir kelimenin farklı anlamlara gelebilmesi ve anlamın kullanım bağlamına göre değişkenlik göstermesi gibi fenomenleri irdelemektedir. Dillerin evrimleri sürecinde anlamlar da değişim göstermektedir. Anlam bilimi, tarihsel semantik aracılığıyla kelimelerin ve

ifadelerin zaman içerisinde nasıl anlam kaymasına uğradıklarını araştırmaktadır. Bu sayede, kelimelerin kökenlerini ve dilin nasıl bir evrimsel süreçten geçtiğini anlamaya yaramaktadır.

Anlam bilimi, dilin ve anlamın kültürel ve toplumsal bağlamlarda nasıl iç içe geçtiğini de incelemektedir. Dilin, belirli bir kültürdeki simgeler, inançlar ve değerlerle nasıl etkileşime girdiği semantik çalışmaların önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda, dilin sadece anlam taşıyan bir araç olmadığı aynı zamanda toplumsal kimlik ve gruplar arası ilişkileri şekillendiren bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Anlam biliminin bir diğer önemli boyutu da dilin pragmatik kullanımının incelenmesidir. Bu alan, dil kullanımının bağlam ve durumla nasıl şekillendiğini, sözcüklerin ve ifadelerin kullanıldıkları sosyal ve kültürel durumlar içerisinde nasıl farklı anlamlar kazandığını ele almaktadır. Pragmatik (edimbilim), dil kullanıcılarının niyetlerini, alıcıların tepkilerini ve iletişimdeki sözsöz olmayan öğeleri de kapsamaktadır.

Semantikler ve dilbilim üzerine yapılan tartışmalarda kelime ve anlam arasındaki ilişkiler sıkça incelenmektedir. Örneğin, kelimenin kökeni ve anlamındaki değişimler, dil biliminin önemli konuları arasında yer almaktadır. 20. yüzyılın başlarında Ferdinand de Saussure gibi düşünürler, dilin nasıl işlediğini anlamak için kelimeler ve anlamları arasındaki ilişkileri vurgulamaktadır. Saussure, dilbilimde yapısal bir yaklaşımı benimseyerek kelimelerin yalnızca kendi içlerinde değil, bir sistem olarak anlam kazandığını öne sürmektedir. Buna ek olarak, C. K. Ogden ve I. A. Richards gibi düşünürler de dilbilimde anlamın nasıl yapılandırıldığını açıklamaya çalışmaktadırlar. Onların çalışmaları, dilin semantik ve mantıksal yapısını daha iyi anlamak için katkılarda bulunmuştur. Özellikle, Ogden ve Richards'ın *The Meaning of Meaning* adlı eseri dilbilimi anlama ve semantik yapıları araştırma konusunda önemli bir referans noktası olmuştur. Bu tür çalışmalara dilbilimin sadece kelime ve anlamı inlemekle kalmayıp aynı zamanda dilin nasıl işlediğini ve nasıl evrildiğini anlamaya da yardımcı olmaktadır.

Anlam biliminin tarihi, dilin anlam yönlerine ilgi duyan düşünürler ve bilim insanları tarafından uzun yıllar boyunca şekillendirilmiştir. Antik Yunan felsefesinden modern dil bilimine kadar uzanan bu disiplin, dilin anlamını ve anlamın nasıl oluştuğunu anlamaya yönelik çeşitli teorilerle gelişmiştir. Anlam biliminin kökleri ifade edildiği üzere Antik Yunan dönemine kadar uzanmaktadır. Özellikle filozoflar Plato, Aristoteles, Demokritos dilin doğası ve anlamın kökeni üzerine düşünceler geliştirmişlerdir. Orta Çağ Avrupası'nda, skolastik felsefeciler dilin semantik yönlerini daha da derinlemesine incelemişlerdir. Bu dönemde, anlamın mantıksal yapısı üzerine yoğun bir şekilde çalışılmış ve dilin anlamının nasıl yapılandırıldığına dair teoriler geliştirilmiştir. 19. yüzyılın sonlarına doğru ve 20. yüzyılın

başlarında, dil bilimi alanında yapılan çalışmalar anlam biliminin temellerini daha da sağlamlaştırmıştır. Ferdinand de Saussure, dilbilimdeki yapısal yaklaşımların öncülerinden olmuş ve dilin sosyal bir fenomen olarak incelenmesine büyük katkılar sağlamıştır. Daha sonralarda anlam bilimi, dilbilgisel yapay zekâ ve bilişsel bilimler gibi alanlarda teknolojik gelişmelerle entegre olmuştur. Noam Chomsky'nin dil edinimi teorileri ve dilin evrensel gramatik yapıları üzerine çalışmaları, anlam biliminin anlaşılmasında yeni perspektifler sunmuştur.

Dilbilimin evrimi özellikle 19. yüz yıl boyunca anlamın kökeni ve kelime ilişkileri üzerine odaklanmıştır. Bu süreçte dilbilimciler, dillerin yapısal ve semantik özelliklerini araştırarak dilin nasıl işlediğini anlamaya çalışmışlardır. Dilbilimde pozitivist ve psikolojik yaklaşımlarla yapılan çalışmalara, dilbilimin metodolojik temellerini oluşturmuş ve bu temeller, gözlemlenebilir davranışların ve dilsel verilerin analizini merkezine almıştır. 1950'li yılların sonlarında cümle yapısını inceleme üzerine teoriler geliştirilirken, 1970'li yıllarda semantik anlam araştırmaları daha derinlemesine yapılmaya başlamıştır. Bu dönemde dilin sadece yüzeydeki anlamları değil, aynı zamanda daha derin ve karmaşık anlam yapılarının incelenmesi ön plana çıkmıştır. Irène Tamba-Mecz dilbilimde önemli bir dönüşü temsil ederken, anlam bilimini üç önemli döneme ayırmıştır; Gelişmecî/Evrimsel Dönem (1883-1931): bu dönemde kelime tarihleri ve anlamın evrimi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Karma Dönem (1931-1963): bu dönemde anlam değişimlerinin ve dil yapılarının daha karmaşık analizleri yapılmıştır. Dile İlişkin Modeller/Cümle Anlamı Bilimi Dönemi (1963-günümüz): bu dönemde ise Chomsky ve çalışma arkadaşları dilbilimi daha fazla semantik ve anlam derinliği üzerine odaklanarak incelemiştir. Dilbilim alanında A. J. Greimas gibi düşünürler anlam biliminin dilbilimin bir dalı olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu düşünceler, dilbilimin kelime anlamlarını ve semantik yapılarını daha detaylı bir şekilde inceleme gerekliliğini ortaya koymuştur (Akt. Atmaca, 2016: 297).

Anlam bilimi, tarih boyunca felsefî, mantıksal ve bilişsel yaklaşımların etkisi altında sürekli olarak evrilmiştir. Bu disiplin, dilin sadece somut nesneleri ifade etmekten ibaret olmadığını, aynı zamanda insan zihninin ve toplumların karmaşık yapısını da yansıttığını ortaya koymuştur. Her dönemde, dilin anlam yönlerine dair derinlemesine analizler, dil biliminin bu dinamik ve çok boyutlu alanını daha da ileriye taşımıştır.

1.3.3. Sözcük Bilimi

Sözcükbilim, dil biliminin bir dalı olarak dildeki kelimelerin yapısı, anlamı, gelişimi ve kullanımını inceleyen bir bilim dalıdır. Yaygın kullanımı ile Leksikoloji olarak da bilinen bu dal genellikle bir dilin kelime hazinesinin incelenmesi ile ilgilenmektedir. Bu disiplin, bir dilin sözcük yapısını anlamayı amaçlamakta ve bu süreçte dilin sosyal, kültürel ve bilişsel yönlerine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Leksikolojinin ana odak noktaları şu şekilde sıralanabilir:

Kelime Yapısı ve Morfoloji: Kelimelerin iç yapılarının incelenmesi, morfemlerin³ nasıl bir araya gelerek anlam bütünlükleri oluşturduklarını analiz eder.

Semantik Analiz: Kelimelerin ve terimlerin anlam katmanlarını derinlemesine inceleyerek anlamın nasıl oluşturulduğu, nasıl değiştiği ve anlamın dil içerisindeki rolü hakkında bilgi verir.

Leksikografi: Sözlük bilimi ile iç içe olan leksikografi, sözlüklerin hazırlanma sürecini ve metodolojisini inceler. Bu alandaki çalışmalar, kelimelerin nasıl seçildiğini, tanımların nasıl oluşturulduğunu ve kullanıcıların sözlükten ne şekilde yararlandıklarını ele alır.

Sözcük Bilimi, dillerdeki sözcüklerin ve sözcük birimlerinin çeşitli yollarla toplanıp düzenlenmesini, sözcüklerin anlamları ve yapıları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu alan, dil biliminin sözcük yapıları ve kuramsal problemlerini ele almakta ve ses bilimi gibi alt disiplinlerle bağlantı kurmaktadır. Ferdinand de Saussure'ün çalışmaları sayesinde leksikolojinin, ses dizimlerini analiz etme ve dilin yapısal özelliklerini incelemeye yönelik metodolojiler geliştirilmesine katkıda bulunduğu görülmektedir. Ses biliminden sonraki süreçte, dil biliminin diğer alanlarına yeni perspektifler kazandıran leksikoloji, dilin sözlük bölümünün detaylı incelenmesi için zemin hazırlamıştır. Bu çabalar, Sözlükbilim adı verilen alanın daha sistematik bir şekilde gelişimine olanak sağlamıştır. Yapısal sözlükbilim, özellikle ses bilimi alanında yapılan analizler sayesinde, dil bilimcilerin yeni metodolojiler geliştirmesine ve derinlemesine anlam çalışmalarına yönelmesine imkân tanımıştır. Sözlüğün toplumsal yapısını ve kelimeler arası ilişkileri de göz önünde bulunduran leksikoloji, bazı araştırmacıların daha detaylı birimlere (sözcükbirim, birleşkebirim vb.) yönelmesine sebep olmuştur. Bu alanın bazı çalışmacıları, sözcüğün bir gerçeklik olduğunu ve tartışmasız kabul edilmesi gerektiğini savunurken, bazıları ise bu görüşten uzaklaşarak farklı yolları tercih etmiştir (Vardar, 1982: 184).

³ Dilin en küçük anlam taşıyan birimleri

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL DİLBİLİM

2.1. Toplumsal Dilbilim Nedir?

Toplumsal Dilbilim, toplumsal sınıflar ve cinsiyetler üzerinden dil kullanımını, değişimini ve etkileşimini inceleyerek, 1960'lı yıllarda yavaş yavaş ortaya çıkmış, günümüzde ise dilbilimi alanları içerisinde önemli bir yere sahip olmuştur. Toplumdilbilimi olarak da anılan bu alan, dilin sosyal bağlamdaki rolünü ve dildeki toplumsal değişiklikleri anlamaya odaklanmaktadır. Dilin yalnızca insanlar arasında bir iletişim aracı olmasının ötesinde toplumsal yapıyı ve ilişkileri ne şekilde biçimlendirdiğini de fark etmeye yönelik çalışmalar yapmakta, dilin toplumsal bağlamda nasıl işlediğini anlamak ve dilin toplumsal düzeni nasıl etkilediğini açıklamaya çalışmaktadır.

Toplumsal Dilbilim ya da Toplumdilbilim kavramının ilk olarak kim tarafından kullanıldığı konusunda net bir bilgi yoktur. Kimi araştırmacılar tarafından bu kavramın ilk olarak 1920'li yıllarda Alman ve Rus araştırmacılar tarafından kullanıldığı öne sürülürken kimi araştırmacılar tarafından ise bu kavramın tarihte ilk olarak 1939 yılında İngiliz Thomas C. Hodson'ın *Man in India* dergisinde yayınlanan "Sociolinguistics in India" adlı makalesinde kullandığı savunulmuştur. Başka bir görüşte kavramın ilk olarak 1952 yılında H. C. Currie'nin yazmış olduğu bir makalede kullandığı öne sürülmektedir. Diğer bir görüş ise Toplumsal Dilbilim kavramının kökeninin dilbilimci William Labov'un çalışmalarına dayandığı ve söz konusu kavramın bir bilim dalı olarak bu çalışmalar sayesinde ortaya çıktığı yönündedir. Terimin ne zaman ortaya çıktığı konusunda ortak bir görüş olmasa da Labov'un 1960'ların ortalarında New York City'deki sosyal gruplar arasında meydana gelen dil farklılıklarını incelemesi Toplumsal Dilbilim kavramının ortaya çıkmasında önemli bir çalışma olduğu ve toplumsal dilbilim çalışmalarının özellikle 1960'larda önem kazanmaya başladığı kabul edilmektedir.

Bireylere özgü her çeşit dilsel verileri ve özellikleri çalışma konusu yapan Toplumsal Dilbilim aynı zamanda toplum yaşantısı, davranış biçimi, inanışları, ideolojileri gibi çeşitli toplumsal verileri de çalışma alanının içine almaktadır. Aralarında karşılıklı bir etkileşim olan dil ve toplum ikilisi birbirlerinden bağımsız ve ayrı düşünülememektedir. Dil alanında meydana gelen herhangi bir gelişme topluma, toplumdaki meydana gelen herhangi bir değişim ya da gelişme de dile yansımaktadır. Dil ve toplum arasında gözlemlenen bu sıkı bağ nedeniyle de Toplumsal Dilbilim alanı her iki ögenin verileri ile çalışmalarını sürdürmektedir.

Kısaca “dil ve toplum arasındaki bütün ilişkileri inceleyen bilim dalı” olarak ifade edilen Toplumsal Dilbilim kavramını Berke Vardar “Dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle, bu iki tür olgu arasındaki, eşdeğişirliği inceleyen karma dal. Toplumdilbilim, hem konuşucunun, hem de dinleyicinin toplumsal konumuyla bildirişim durumlarını, söylem çeşitlerini ele alır. Olanaklı durumlarda, eşdeğişirliğin yanı sıra dilsel ve toplumsal yapılar arasındaki neden-sonuç ilişkisini saptamaya çalışır” şeklinde tanımlamaktadır (2002, 196). Vardar’ın tanımında kullandığı ‘eşdeğişirlik’ terimini Kamile İmer, toplumsal olgular ve dilsel öğelerin birbirleri ile olan karşılıklı değişimleri olarak yorumlamaktadır (İmer, 1990: 15).

Berke Vardar’ın yukarıda verilen tanımında da belirttiği gibi toplumsal dilbilim, toplum bilimi yani sosyoloji ve dilbilimin (lengüistik) ortak çalışma alanını oluşturan karma bir bilim dalıdır. Çalışmanın birinci bölümünde⁴ ele alınan dil-toplum ilişkisine burada da kısaca değinmekte fayda olduğu düşünülmektedir. İnsanların iletişim kurmasını sağlayan bir vasıta olan dil, toplumsal yaşamın temel taşlarından biridir. Bu temel taş toplumun kültürel, sosyo-ekonomik ve politik vs. yapısını şekillendirir. Canlı bir iletişim aracı olduğu savunulan dil, toplumun değişen ve gelişen ihtiyaçlarına bağlı olarak sürekli olarak kendini yeniler ve evrimleşir. Söz konusu ihtiyaçlar ve koşullar dahilinde yeni kelimeler ortaya çıkar yahut eski kelimeler kullanımdan kalkar ve dil yapıları bu şekilde değişir. Bir toplumun kültürel değerlerini yansıtan -genel kanı ile toplumun aynası olan- dil, bağlı bulunduğu toplumun kültüründen de karşılıklı olarak etkilenir. Toplumun değer yargıları, gelenek ve göreneklerine bağlı olarak dilde daha zengin bir şekilde ifade edilen kavramlar olduğu gibi o toplumun kültürüne ters düşen ve çok az kullanılan kavramların da olması bu dil-toplum etkileşiminin sonucudur. Dilin kültürü yansıttığı gibi toplumsal sınıf farklarını da yansıttığı ileri sürülmektedir. Farklı sosyal sınıflara mensup bireyler arasında dil kullanımı ve ağız⁵ farklılıkları görülebilmektedir. Bu noktada *Toplumdilbilim* eserinde Fatma Öztürk Dağabakan şöyle bir çıkarım yapmaktadır: her birey kendine özgü dili kullanır (idiolect). Bir ülkede, şehirde ya da bir şehrin herhangi bir ilçesinde, köyünde vb. aynı dil konuşulmasına rağmen bu konuşmalar bireyden bireye veya gruptan gruba çeşitlilik gösterebilir. Konuşma şekillerinin sosyal kullanım biçimi ve dil yapıları gruplar ile bireyler arasında farklılaşabilir ve bu farklılıklar her kişinin dil kullanımında benzersizlikler ortaya çıkarır (2019: 12). Bir dilin

⁴ Bkz. s. 8

⁵ Aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dili. TDK Güncel Türkçe Sözlük.

öğrenilmesi yalnızca sözcüklerin ya da dil bilgisi kurallarının ezberlenmesi ile sınırlı değildir. Ana dil öğrenilirken, bu dilin hangi durumlarda, kiminle, ne zaman ve nasıl kullanılması gerektiği gibi esaslara karşı bazen bilinçli olarak farkındalık kazanıldığı gibi bazen de bu temel noktalar bilinçsizce öğrenilmektedir. Örneğin, bir iş görüşmesinde yahut bir toplantıda ortamın resmiyeti gereğince daha resmi bir dil kullanılırken yakın arkadaş grupları içerisinde ya da bir aile ortamında daha samimi ve belki de “özensiz” bir dil kullanılabilir. Cinsiyetler üzerinden de bir örnek vermek gerekir ise: bir erkeğin başka bir erkekle konuşması sırasındaki dil kullanımı ile bir kadınla konuşması sırasındaki dil kullanımı çoğu zaman farklılık gösterir. Aynı durum tabii ki kadınlar için de geçerlidir. Hemcinsi ile konuşan bir erkek/kadın (karşıdaki kişi ile olan samimiyetine de bağlı olarak) argo ya da kaba/küfürli tabirler kullanmaktan çekinmezken karşı cins ile konuşurken çoğunlukla bu tür sözlerden uzak durmaya dikkat etmektedirler. Örnekler yaş, cinsiyet, eğitim durumu, yaşam tarzı, yaşanılan bölge vs. gibi pek çok değişken açısından ele alınarak artırılabilir. Bu örneklerden çıkarılabilen sonuç ise toplumsal yapı ve bireysel özellikler göz önünde bulundurularak dil kullanımda her zaman çeşitli farklılıkların meydana gelmiş ve gelecek olmasıdır. Önemli tarihçilerden biri olan İngiliz Peter Burke, *Dilin Toplumsal Tarihi* isimli çalışmada bu konuya değinmekte ve şu şekilde örneklendirmektedir:

“Bir toplumda değişik grupların birbirinden farklı konuştukları öteden beri bilinmektedir. Shakespeare oyunlarının pek çok bölümünde bunu dile getirir. Sözgelimi, IV. Henry’nin ünlü sahnesinde, Hotspur Kate’yi ‘Vallahi!’ dediği için eleştirir; çünkü bu anlatım tarzı aristokratik değildir: ‘Şekercinin karısı gibi yemin ediyorsun.’ Hotspur’un duymak istediği, ‘gösterişli bir yemin’dir. (...)”

Konuşma farklılıklarının toplumsal anlamı hakkındaki aynı bilinç on dokuzuncu yüzyıl romanlarında da görülecektir. Sözgelimi, Middlemarch: Taşra Yaşamından Manzaralar (Middlemarch) romanını ele alalım. Romanda Rosamond Vincy annesinin ‘onların en iyisi’ sözüne ‘pek avam bir ifade’ olduğunu söyleyerek itiraz eder, oysa vurdumduymaz kardeşi Fred ‘doğru’ İngilizce denilen şeyin ‘bilgiçlik taslayanların argosundan’ başka bir şey olmadığını öne sürerek -günümüzde dilbilimciler arasında aynı doğrultuda olanlar vardır- karşılık verir. (...) Eğer sıradan konuşucular, konuşma biçimlerinin toplumsal anlamının, çoğu zaman ciddi bir şekilde, farkında değillerse dilin toplumsal bir tarihine aslında gerek duyulmayacaktı, oysa toplumsal yönden yükselmek isteyen kimse bu meselelerin bilincine varmak zorundadır” (2021: 17).

Toplumsal Dilbilim yukarıda ifade edilen farklılıkların ortaya çıkmasıyla beraber kendi varlığını göstermektedir. Aynı dilin farklı şekillerde kullanılması dilde bir çeşitlilik meydana getirmektedir. Toplumsal Dilbilim, toplumların sosyal yapısı ile dil kullanımları arasındaki ilişkileri inceler ve bu farklılıkları bir temele dayandırır. Özcan Başkan, Toplumsal Dilbilimin tanımını yaparken onun bir “ara dal” olduğunu vurgulamakta ve konusunun dil kullanımı

bakımından “başkalıklar” olarak saptanabileceğini dile getirmektedir. Söz konusu başkalıkların ise yaş, cinsiyet, ırk, eğitim, bölge vd. varyantlara göre incelenebileceğini vurgulamaktadır. Başkan, çeşitli toplumsal faktörlerin dil kullanımını dolaylı bir şekilde de olsa etkileyeceğini de ayrıca belirtmektedir (1988: 248).

Dilin toplum içerisindeki rolünü anlamak için dilbilimsel ve sosyolojik yöntemleri birleştiren Toplumsal Dilbilim alanı, dilin nasıl kullanıldığı, kim tarafından kullanıldığı ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığı gibi konuları irdeleyerek toplumun genel işleyişini açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Bu noktada, bir dilbilimci ve aynı zamanda sosyolog olan Joshua Fishman da “Kim kiminle hangi dili nasıl ve ne zaman, hangi sosyal durumda, hangi niyet ve sebeple konuşuyor?” sorusunu sorarak toplumsal dilbilimin temel konusunun dilin sosyal işlevini incelemek olduğuna vurgu yapmaktadır (Bister-Broosen’dan akt. Öztürk Dağabakan, 2019: 17). Toplumsal Dilbilimciler (sosyolengüistler) dil ve toplum arasındaki ilişkileri incelerken dört temel noktaya dikkat çekmektedirler. Bu dört temel noktayı Peter Burke (2021, 20-44) şu şekilde sıralamakta ve açıklamaktadır:

1. Farklı toplumsal gruplar dilin farklı değişkelerini⁶ kullanır: En göz ile görünür örneği bölgesel lehçelerdir. Ancak bunun yanında kadınların dil kullanımının hatta tonlamalarının bile erkeklerden farklı olması da önemli bir örnektir. Kadınların daha duygu yüklü, gizli, dilin standart biçimleri ile konuştukları iddia edilmektedir. Dini gruplar, sosyete sınıfına mensup olanlar, dilenciler, hırsızlar, alt tabaka ve üst tabaka gibi çeşitli toplumsal gruplar örneklere dahil edilmektedir. Ancak P. Burke, belli bir dil değişkesi ile belli bir toplumsal grup arasında meydana gelen ilişkinin zorunlu mu yoksa keyfi mi olduğu konusunda net bir şey söyleminin zor olduğunu vurgulamaktadır.
2. Aynı bireyler farklı durumlarda dilin farklı değişkelerini kullanırlar: Bireyler kimi durumlarda aynı dilin farklı ağızlarını kullanmaktadırlar. Yani standart ya da lehçe, üst ya da alt grup arasında farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Buna örnek olarak aile arasında meydana gelen konuşma şekli ile resmi bir kurumda meydana gelen konuşma şekli arasındaki fark verilebilir. Söz konusu geçiş iki dil arasında da olabilmektedir. Birden fazla dil bilen bireyler ve toplumlar ile ilgi yapılan çalışmalar, bu bireylerin bir dilden başka bir dile rastgele değil, duruma göre ne şekilde geçtiklerini göstermektedir. Burada Burke, birden fazla dil bilen V. Charles’ın örneğini vermektedir. Örneğe göre V. Charles, Fransızcanın büyükelçiler, İtalyancanın hanımefendiler, Almancanın

⁶ Bir dil içindeki her türlü çeşitlenme; varyant. TDK Güncel Türkçe Sözlük

seyisler, İspanyolcanın ise Tanrı ile konuşurken kullanılacak dil olduğunu iddia etmektedir.

3. Dil, konuşulduğu toplumu (ya da kültürü) yansıtır: Bireylerin duygu ve düşüncelerini ifade etme şekilleri yani dili kullanma biçimleri aynı zamanda içinde bulundukları toplumun değerlerini ve kültürünü ortaya koymaktadır. Dil, bir toplumun tarihini, tecrübelerini ve kimliğini taşımaktadır. Bu sebeple, bir dilin zenginliği ve kullanım şekli, o toplumun sosyal, kültürel ve tarihi arka planı hakkında bilgiler verir. Örneğin, bir dildeki argo ifadeler yahut kibarlık kuralları, söz konusu toplumun iletişim tarzını ve değerlerini yansıtabilmektedir. Bundan ötürü dilin kullanım çeşitleri, bir toplumun karakterini anlayabilmek için önemli bir kaynaktır.
4. Dil, konuşulduğu toplumu şekillendirir: Dil yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal bir araç olarak da işlev görmektedir. Bir dilin yapısı ve kullanımı üçüncü maddede belirtildiği gibi bir toplumun değerlerini, normlarını, düşünce tarzını yansıttığı gibi aynı zamanda tüm bunları şekillendirmektedir.

Türkiye’de Toplumsal Dilbilim kavramının ilk olarak kim tarafından ortaya atıldığına dair kesin bir bilgi vermek zor olsa da bu kavramın müstakil bir dal olarak çalışılmasından önce dil biliminin bir alt dalı olarak baş gösterdiği söylenebilir. 1980 yılında Kâmile İmer tarafından ortaya konulan *Toplumsal Dilbilim* adlı makalenin yayımlanmasının ardından bu alanda çalışmalar artmıştır. Toplumsal Dilbilim alanının adını taşıyan ilk kitap boyutunda çalışma ise Nevin Selen (1989) tarafından yapılmıştır. Selen, *Toplumsal Dilbilime Giriş (Uygulamalı Çalışma Örnekleriyle)* adlı çalışmasında söz konusu alanı detaylı bir şekilde anlatmıştır. Daha pek çok araştırma ve çalışmada Toplumsal Dilbilim alanına gerek doğrudan gerekse de dolaylı şekilde rastlanılmaktadır⁷.

2.2. Toplumsal Dilbilim Kuramları

2.2.1. Eksiklik Kuramı

Toplumsal Dilbilim çalışmalarında ilk olarak ortaya atılan kuram Eksiklik Kuramı’dır. Eksiklik Kuramı, İngiliz eğitimci ve sosyolog Basil Bernard Bernstein tarafından öne sürülmektedir. Basil B. Bernstein’in kuramı İngiltere’de meslek okullarında ders verdiği yıllarda öğrencilerinin arasında bulunan başarı eşitsizliklerini fark etmesi ile gelişen yani başta

⁷ Detaylı bilgi için bkz. GÜVEN, A. (2015). *Türkiye’de Günümüze Kadar Yapılmış Olan Toplumsal Dilbilim Çalışmalarına Genel Bir Bakış*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

dil alanında değil eğitim alanında ortaya atılan bir kuramdır. Bernstein, ailesi işçi olan çocukların derslerde diğerlerine nazaran çok daha başarısız olduğunu gözlemleyerek bunun nedeninin işçi çocuklarının sahip oldukları kelime dağarcığının diğer çocuklara göre daha dar olmasına bağlamaktadır (Demirci, 2020: 54). Bu noktada Heinrich Löffler eksiklik kuramını şöyle tanımlamaktadır: “Konuşma, sosyal davranışın bir parçasıdır ve bu aile eğitimi yoluyla öğretilir. Aile ise ait olduğu sosyal sınıf ile belirginlik kazanmaktadır. Bu tabakaya özgü konuşma davranışı, aslında zekadan bağımsız olmasına rağmen, bilişsel gelişim üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkiye sahiptir” (Öztürk Dağabakan, 2019: 49): Eksiklik Kuramı’na göre, dilin belirli sosyal sınıflar arasındaki eşitsizliklerin ve ayrımcılığın bir yansıması vardır ve söz konusu kuram dildeki bu eşitsizlikleri anlamak için dil kullanımını ve dağılımını inceler. Dil kullanımındaki çeşitli farklılıkların, özellikle kişilerin toplumsal sınıf, sosyo-kültürel ve eğitim vb. değişkelere bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Bernstein’in eksiklik ‘deficiency’ olarak nitelendirdiği bu kuramda kimi toplumsal grupların daha avantajlı bir dil kullanımına sahipken kimi grupların ise daha az avantajlı bir dil kullanımına sahip olduğu iddia edilmektedir.

Dilin kullanım şekli ile sosyal sınıflar arasındaki ilişkiyi araştıran Basil Bernstein, alt sınıf yahut işçi sınıfındaki bireylerin dili kullanma ve edinme şekillerinin üst sınıf bireylerden farklı olduğunu vurgulamaktadır. Bernstein, alt sınıf/işçi sınıfı bireylerin diğer sınıflara göre daha az kelime dağarcığına sahip olduğu ve bunun yanı sıra daha basit cümleler ile iletişim sağladıkları sonucuna ulaşmaktadır (Öztürk Dağabakan, 2019: 45). Toplumda genel olarak halk dili ve kurallı dil⁸ şeklinde iki ayrı dil türü olduğunu belirten B. Bernstein, alt sınıftaki bireylerin halk diliyle konuştuğunu ve sosyal olarak kendilerinden yüksekte olan diğer sınıflarla aralarındaki farkı kapatmak için dil açısından kendilerini geliştirmek zorunda olduklarını iddia etmektedir. Ona göre, halk dili ile konuşan alt sınıf insanların dilsel yeteneklerinde bir eksiklik söz konusudur ve bu eksiklik bireylerin mesleki hayatları ile eğitim hayatlarında başarısızlıklara yol açmaktadır (Öztürk Dağabakan, 2019: 49).

2.2.2. Ayrılık Kuramı

Toplumsal Dilbilim alanında Basil B. Bernstein tarafından savunulan Eksiklik Kuramı’nın ardından, bu alandaki önemli çalışmaları ile tanınan William Labov tarafından Ayrılık Kuramı ‘Difference Theory’ görüşü ortaya atılmaktadır. William Labov, Bernstein’in yaklaşımına karşı gelerek, alt sınıf bireylerin ve onların çocuklarının dil kullanımlarının üst

⁸ Basil B. Bernstein 1962 yılından sonra halk dili teriminin yerine ‘dar/daralmış kod’, kurallı dil teriminin yerine ise ‘geniş/genişlemiş kod’ kavramlarını kullanmaya başlamıştır. Bu yeni adlandırmalar ile eksiklik kuramına *kod kuramı* da denilmektedir.

sınıf bireylerden farklı olmasını bir eksiklik değil farklılık/aykırılık olarak nitelendirmektedir. W. Labov Ayrılık Kuramı'nda ölçünlü İngilizce (Standart English) ile ölçünlü olmayan İngilizce (Nonstandard Neger English) ya da başka bir tabirle Zenci İngilizcesi arasındaki kullanım farklılıkları üzerinde durmaktadır. Önemli dilbilimcilerden biri olan Labov, *The Logic of Nonstandard English* (Standart Olmayan İngilizcenin Mantığı) isimli çalışmasında zenci toplumuna mensup çocukların da gelişmiş bir kültüre sahip olduğunu ve sokakta kullandıkları dil ile eğitim hayatlarındaki başarıları arasında doğrusal bir ilişkinin söz konusu olmadığını vurgulamaktadır (İmer'den akt. Demirci, 2020:56). William Labov çalışmalarında anlatma yeteneği, kelime dağarcığının zenginliği, dil bilgisine hakimiyet, ölçünlü olmayan İngilizceyi (Zenci İngilizcesini) kullananların mantığı vs. konularını esas alarak B. B. Bernstein'in Eksiklik Kuramı'na doğrudan ve sert bir şekilde karşı çıkmaktadır.

Eksiklik Kuramı başlığında da söz edildiği üzere Bernstein bu kuramı ortaya atarken dil bilgisel kaygılar gütmeyip başta eğitim başarıları ve başarısızlıkları üzerine eğilmiştir. William Labov'un ayrılık görüşünü Bernstein'in görüşünden ayıran temel noktalardan biri Labov'un çalışmalarını dil bilgisi yönünden ele almasıdır. Ünlü dilbilimci Norbert Dittmar da bu görüşü savunarak ayrılık kuramının temelde dilbilim araştırma ve anlayışına dayalı olduğunu belirtmektedir (Dittmar'dan akt. İmer, 1990: 42).

2.3. Dil Türleri

Bir önceki bölümde, Toplumsal Dilbilim başlığı irdelenirken her bireyin dilinin kendine özgü olduğu ifade edilmişti. İnsanların aynı dili birden farklı şekillerde konuşmaları dillerin değişkenliğinin bir kanıtı niteliğindedir. Ralph W. Fasold, dilbilim çalışmalarında dil ile alakalı çoğunlukla göz ardı edilen iki gerçeğin bulunduğunu ileri sürmektedir. Bu iki gerçekten ilki, bireylerin aynı şeyi çeşitli şekillerde söyleyebilmesinin mümkünlüğü yani dilde bulunan değişkenlik/çeşitlilik olgusudur. Fasold, söz konusu çeşitlilik kavramının, bireylerin sesleri telaffuz ediş biçimden, iki yahut daha fazla dil bilen kişilerin bu diller arasındaki seçimine kadar giden oldukça kapsamlı bir alanı içerisine aldığından söz etmektedir. Göz ardı edildiğini düşündüğü ikinci konu ise dilin bireylerin duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarma gayesiyle kullanıldığı kadar bireylerin sosyal konumları hakkında da bilgi vermesidir. Konuşmacılar iletişim kurarken aynı zamanda kim oldukları, hangi toplumsal grupta yer aldıkları, dinleyici ile olan ilişkisini ne şekilde algıladıkları vs. durumları da kullandıkları dil aracılığıyla belirtmektedirler. Dildeki çeşitlilik olgusu bireylerin istedikleri dil türünden birini seçerek iletişim kurmalarını sağlarken aynı zamanda bireyler seçtikleri bu dil türü ile de toplumsal konumlarını belirlerler. R. W. Fasold'a göre dildeki bu iki gerçeğin etkileşimi tam olarak

Toplumsal Dilbilimin inceleme alanıdır (Fasold, 1987: 1). R. A. Hudson ise dillerin yapıları ve sosyal kullanım şekillerinin çeşitlilik göstermesini ‘müzik’ örneği üzerinden vermektedir. Hudson, öncelikle ‘dil’ kavramını dünya üzerindeki tüm dilleri içerisinde bulunduran bir olgu olarak ele almaktadır. Daha sonra bu genel olguyu ‘müzik’ kavramı ile açıklamaktadır. Ona göre, nasıl ki müzik genel bir olgu ve müzik çeşitleri de bu genel müzik olgusunun farklı tezahürleri ise aynı şekilde dil çeşitliliği kavramı da dil olgusunun içerisinde tezahür eden sosyal dağılıma sahip bir dizi dilsel ögedir (1980: 22-23).

Nasıl ki bir toplum içerisinde yaşayan bireyler cinsiyet, meslek, yaş, yerleşim yeri, vd. açılardan birbirlerinden farklı özellikler gösteriyorlarsa bunun gereği olarak da bireylerde birbirlerinden farklı dil kullanımları ortaya çıkmaktadır. Fatma Ö. Dağabakan’ın da vurguladığı üzere doğal diller homojen yapıda değildirler, tam tersi heterojen yapıdadırlar ve pek çok çeşitlilik göstermektedirler (2019: 54). Birçok dilbilimci tarafından farklı şekillerde sınıflandırılan dil çeşitleri bu çalışmada Norbert Dittmar’ın *ölçünlü/standart, bölgesel, toplumsal ve işlevsel* olmak üzere dört başlık altında toplamış olduğu sınıflandırma ölçütüne göre değerlendirilecektir.

2.3.1. Ölçünlü Tür

Ağz farklılıklarından kaynaklı ortaya çıkan dilsel problemleri gidermeye yarayan ölçünlü dil, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük’te “yönetimde, hukukta, eğitimde, ticarete, basın yayın alanlarında gerek sözlü gerekse yazılı olarak kullanılan, ortak kurallara dayanan, sosyal sınıf ve yerel iz taşımayan dil türü; standart dil” olarak tanımlanmaktadır. Berke Vardar ise ölçünlü dilin tanımını “çeşitli yerel ya da toplumsal değişkenliklerin dışında kalan ve dilsel bir topluluğun ortak paydası olarak görülen dil” şeklinde vermektedir (Vardar, 2002: 153). Bir ülkenin standart dili olarak belirlenen ölçünlü türler geliş güzel seçilmemektedir. Ölçünlü/standart dilin belirlenmesinde ülkenin sosyo-ekonomik durumu, kültürü, sanatı, edebiyatı, yönetim merkezi gibi etkenler göz önünde bulundurulmaktadır (Demirci, 2020: 220).

Ölçünlü dil türünün amacı, toplum içerisindeki iletişimi kolaylaştırmak, dilin tutarlı ve anlaşılır bir şekilde kullanılmasını sağlamak yani dil topluluğu içerisinde birlik ve standartlaşmış bir iletişim aracı olarak hizmet etmektir. Belli bir dilin genel olarak kabul edilmiş, ölçünleştirilmiş⁹ ve çoğunlukla yazılı olarak kullanım şekli olan ölçünlü dil genellikle iş, hükümet, medya, eğitim, resmi veya resmi olmayan yazışmalar gibi durumlarda

⁹ Ölçünleştirme (standartlaştırma): Bir dil topluluğunda söyleyiş, yazım ve söz varlığı vb. belirli alanlarda ortak ve resmi kabulün sağlanmasıdır (Eker, 2018: 3).

kullanılmaktadır. Bir dilin farklı lehçeleri yahut varyantları arasında ortak bir temel oluşturan ölçünlü dil türü çoğunlukla okullarda öğretilir, kamu kurum ve kuruluşlarında kullanılır, yazılı iletişimde tercih edilir. Fakat, genellikle lehçeler arasında birleştirici rol oynayan bu dil türü konuşma dilinde farklılıklar gösterebilir yani belli bir coğrafya ya da toplum içerisindeki sosyal sınıf gibi etkenlere bağlı olarak değişebilir. Ölçünlü dil dilbilgisel olarak belli başlı temel kurallara dayanmaktadır ancak konuşma dilinde herhangi bir kural söz konusu değildir. Bireysel konuşma şekilleri, bölgesel yansımalar, sosyal çevre, sosyo-ekonomik durumlar gibi çeşitli etkenler konuşma diline yön vermektedir. Ölçünlü dil olarak kullanılan bu terimin haricinde aynı anlamı karşılayan farklı şekillerde terimler de kullanılmaktadır. Standart dil, ulusal dil, ortak dil, resmi dil, yüksek dil, yazı dili vs. bu terimlerden bazılarıdır.

“Devlet; çok sayıda sözlü dilin yarattığı karmaşada hükmetme, denetleme ve icra gücünün aracı olacak, aynı zamanda egemenliğini simgeleyecek çatı görevinde bir üst dile ihtiyaç duyar. Genel olarak yazı dili, edebî dil vb. şekilde adlandırılan bu üst dile ölçünlü dil adı verilir. (...) Ölçünlü dil, tarihsel gelişmeler sonucunda İstanbul, Paris, Londra, Tahran gibi politik ve kültürel merkez olarak kabul edilen kentlerin prestijli dillerinin kodlandırılıp işlevinin yazılı ve sözlü alanda genişletilmesi ve toplumca benimsenmesiyle oluşur. Bölgelerüstü ölçünlü dil şu aşamalarla gelişir: seçim > kodlama > yerleştirme > seçkinleştirme” (Eker, 2018: 9).

Einar Haugen, Eker’in yukarıda verilen alıntısında da söz ettiği ölçünlü dilin gelişim aşamaları ile ilgili olarak ilk iki aşamanın yani toplumda kullanılan dil türlerinden birinin seçilmesi ve seçilen türün kodlaştırılması aşamalarının biçime ve son iki aşamanın yani kodlaştırılan türün genişletilmesi ve bu türün toplumca benimsenmesi aşamaları ise dilin işlevine bağlı olduğunu, birinci ve sonuncu aşamanın toplumla, ikinci ve üçüncü aşamanın ise dille ilgili olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca E. Haugen, dil ve lehçe kavramlarının bir milletin hayatındaki yerini belirlemek için şöyle bir şema önermektedir (Haugen, 1966: 933):

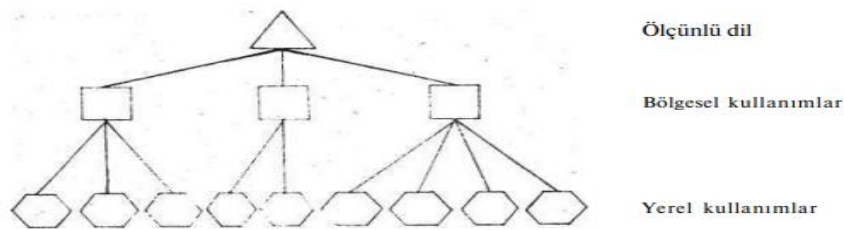
	Biçim	İşlev
Toplum	Seçim	Yerleştirme
Dil	Kodlaştırma	Seçkinleştirme

Kamile İmer, dillerin ölçünlülük derecesinin üç temel ölçüte dayalı olduğunu belirtmektedir. Bu ölçütlerden ilki ölçünlü dilin temel özelliklerini yani dilsel değişkenlerini, kelime hazinesini ve biçimini tespit etmektir. İkinci ölçüt, belli bir dilsel topluluğun kültüründe

bulunan ölçünlü dilin işlevleridir. İmer, bu işlevlerin “birleştirici”, “ayırıcı”, “saygınlık” ve “gönderim çerçevesi” olmak üzere dört başlıktan oluştuğunu aktarmaktadır¹⁰. Üçüncü ölçüt ise söz konusu dilsel topluluğun ölçünlü dile olan tutumudur (1990: 45-46).

2.3.2. Bölgesel Türler

Belli bir coğrafi bölgeye ait olan bölgesel dil farklılıkları çoğunlukla bölgede yaşayan bireylerin günlük iletişimde ortaya çıkar ve kolaylıkla fark edilebilir. Bölgesel türler genellikle aynı dilin konuşulmakta olduğu bir ülkenin belli bir yöresinde konuşulan, söz konusu yöredeki tarihi ve sosyal etkenlere bağlı olarak şekillenen, yörenin kültürel kimliğini ve yerel bağlılıklarını ortaya çıkaran ayrıca bireyler arasında duygusal bir bağ da oluşturabilen türlerdir. Telaffuz, kelime seçimleri, dilsel kalıpların kullanılış şekilleri gibi durumların bölgeden bölgeye çeşitlilik gösterdiği dil türlerine bölgesel dil türleri denilmektedir (König, 1991: 63). Bölgesel dil türlerinin oluşumu, genellikle uzun tarihsel süreçler ve coğrafi izolasyon, göç, ticaret yolları gibi faktörlerle şekillenmektedir. Bu dil türleri, bir ana dilin farklı coğrafyalarda farklı şekillerde evrimleşmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Her bölgesel dil türü, kendine özgü sesbilimsel, morfolojik, sözdizimsel ve sözlüksel özelliklere sahiptir. Bu özellikler, dilin konuşulduğu bölgenin tarihi, etkileşimde bulunduğu diğer diller ve sosyal sınıfların dil üzerindeki etkileri gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, İngilizcenin İngiltere’deki ve Amerika’daki varyasyonları, okyanus aşırı göçler ve medyanın etkisiyle farklılaşmıştır. Bölgesel dil türleri, standart dil olarak belirlenen dil türünden daha değersiz, aşağı, yanlış veya kötü değildir. Toplumsal grup dilleri, lehçe, ağız, şive gibi adlandırılan bölgesel türlerin her biri kendi içerisinde standart dil kadar değerlidir ki zaten bölgesel kullanım türleri aynı standart dilin birleştirdiği kullanımlardır (İmer, 1990: 47). Sözlü kültürde kullanılan ve nesilden nesle aktarılan bölgesel türler, ölçünlü dilde olduğu gibi herhangi bir kurala sahip değildir. Kamile İmer, bölgesel türlerin ölçünlü dil ile olan ilişkisini aşağıda verilen şekilde aktarmaktadır (1987: 221):

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz: İMER, K. (1990). *Dil ve Toplum*, Ankara: Gündoğan Yayınları s. 46

Şekli örneklendirmek gerekirse: standart Türkiye Türkçesi içerisinde Karadeniz ağızlarını bölgesel; Trabzon ağzı, Rize ağzı, Artvin ağzı vd. yerel kullanım olarak ele alınabilmektedir. Ölçünlü dil ile bölgesel türler arasında ses bilgisi ve kelime dağarcığı bakımından genellikle büyük farklılıklar göze çarpmaktadır. Ancak Türkiye’de ölçünlü dil ile bölgesel kullanımlar arasında iletişimi engelleyecek türden büyük farklılıklar görülmemektedir. Karadeniz Bölgesinde yaşayan bireyler ile Doğu Anadolu Bölgesinde yaşayan bireyler birbirlerini anlamakta çok fazla zorluk çekmezler.

Bölgesel dillerin kullanımında gözlemlenen, standart dile dönüşme eğilimi bazen belirgin bazen de belirsiz olabilmektedir. F. Saussure, bir dilin lehçeleri arasından seçilecek olanının, iletişim aracı olarak hâkim lehçe haline geleceğini ve bu sürecin seçici doğasını işaret ederek, dilin çeşitliliğinin bu seçimlerle şekillendiğini belirtmektedir. Bu seçimlerin bazen en güçlü lehçenin hakimiyeti altındaki bölgenin lehçesi olduğu; bazen de politik güç sahibi olan yerel yönetimin dili olduğu görülmektedir. Yine bazı durumlarda, sarayın veya ulusal kimliği oluşturan kurumların dili, resmi ve yaygın olarak kabul edilen dil haline gelebilirken, diğer lehçeler ise kullanılmaya devam ederek varlığını sürdürmektedir. Ayrıca, bir lehçenin yükselişi karşısında diğer lehçeler, bu gücün baskısı altında bazen direnç gösterebilirken, bazen de başlangıçtaki çeşitliliklerini kaybedebilir. Ülkenin yönetim, siyaset ve kültürel bakımından merkezi konumundaki lehçenin, diğer lehçelerin üstünde bir yer edinerek standart dil haline geldiği durumlar, bu sürecin karmaşık yapısını ortaya koymaktadır. Bu karmaşık süreç, ülke genelinde ve farklı bölgelerde dil politikalarının oluşumunu ve dil çeşitliliğinin korunmasını etkileyen dinamikleri gözler önüne sermektedir (İmer, 1990: 49).

19. ve 20. Yüzyıl başlarında dillerin coğrafi çeşitlilik göstermesi ve bu çeşitliliğin kökenleri üzerine yapılan araştırmalar, lehçelerin kesin hatlarla ayrılmadığını göstermektedir. Ayrıca, lehçe farklılıklarının ve dilin zamanla geçirdiği evrimin dilin yapısından çok, toplumsal faktörler tarafından şekillendirildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmalar, dil değişkenliğinin ve lehçe çeşitliliğinin altında yatan sosyal dinamiklere ışık tutmaktadır (König, 1991: 63).

2.3.3. Toplumsal Türler

Sosyolekt olarak da adlandırılan toplumsal türler, belirli bir grup veya topluluk tarafından kullanılan dil çeşitleridir. Bu gruplar sınıf, meslek, yaş, cinsiyet, etnik köken gibi sosyal özelliklere göre belirlenmektedir. Sosyolekt, gruptakilerin kimliklerini ve aidiyetlerini ifade etme biçimi olarak işlev görmek ve bu grupların dil kullanımları arasında farklı kelime dağarcığı, telaffuz, gramer yapıları ve jargon gibi özellikler bulunabilmektedir. Örneğin, gençler arasında kullanılan dil ile yaşlıların kullandığı dil arasında belirgin farklar

olabilmektedir. Gençler daha çağdaş ifadeler, argo veya modaya uygun deyimler kullanabilirken, yaşlılar daha geleneksel ve yerleşik dil kalıplarına bağlı kalabilmektedirler. Benzer şekilde, farklı meslek gruplarına özgü terimler ve ifadeler, o meslek grubunun sosyolektinin bir parçası olabilmektedir. Bir doktor kendi alanıyla ilgili terimleri günlük dilde kullanırken, bir avukat hukuki terimleri rahatlıkla kullanabilir ancak bu terimler başka meslek grupları için anlamsız olabilir. Benzer şekilde, bir askerin ya da bir diplomatın kullandığı özelleşmiş dili, farklı meslek gruplarından insanlar tam anlamıyla kavrayamayabilir. Bu, farklı gruplar arasından dil bazında bir çeviri ihtiyacı doğurur. Örneğin, bir avukatın kullanabileceği “cürm-i meşhud” gibi ifadeler diğer meslek grupları tarafından kolayca anlaşılamayabilir. Bir doktorun sıkça bahsettiği “kist hidatik”, “kardiyak arrest” gibi tıbbi terimler de hukuk veya diğer alanlarda çalışanlar için yabancı kalabilir. Bu örnekler dilin sadece iletişim aracı olmasının ötesinde aynı zamanda toplumsal bağ ve mesleki kimliklerin bir parçası olarak da işlev gördüğünü göstermektedir (Demirci, 2020: 242-243).

Sosyolektler daha önce de değinildiği gibi dilin sadece iletişim kurma aracı olmanın ötesinde, bir grup içindeki sosyal normları, değerleri ve kimliği yansıtan bir araç olarak da önem taşımaktadır. Ayrıca, sosyolektler toplum içindeki çeşitliliği ve çok katmanlı yapısını gösteren dilbilimsel olgulardan biridir. Bu çeşitlilik, dilbilimcilerin dilin nasıl geliştiğini, değiştiğini ve sosyal yapılarla nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamalarına yardımcı olmaktadır. Heike, sosyolektlerin dilbilimsel olarak bir grup içerisindeki dil çeşitliliğini ve bu çeşitliliğin grup üyeleri arasında nasıl bir karakteristik oluşturduğunu vurgulamaktadır. Sosyolektler, bireysel dil kullanımından ziyade bir grubun dilini bütün olarak temsil eden dil yapılarıdır ve bu yapılar grup üyeleri arasında paylaşılan dil özellikleriyle tanımlanmaktadır. Reichmann, ilgili grupların özelliklerini sıralarken, bu grupların genellikle orta sınıf, eğitilmiş kişiler ve farklı mesleklerden bireyler olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda cinsiyet, yaş ve siyasi görüşler gibi çeşitli demografik özelliklerle de tanımlanabilmektedirler. Bu grupların dil kullanımı, kültürel açıdan farklılıklar gösterir ve bu farklılıklar ses özellikleri, sözcük seçimi ve dilin çeşitliliği açısından belirgin ayrımlar oluşturur. Kültürsüz kişiler genellikle daha dar bir dil repertuarına sahip olurken, iyi eğitim almış ve kültürlü bireyler somut konu ve kelimeler yerine daha soyut ifadelerle kendilerini açıklarlar. Kültür seviyesi yüksek olan kişiler kendilerine daha iyi ifade ederler ve dil kullanımları daha zengindir. Doğan Aksan, Reichmann’ın toplumsal sınıflar içerisinde sıraladığı ve dil bakımından farklı katmanlar olarak gördüğü din, cins, yaş, aile, akrabalık vd. grupların dillerinin birbirlerinden çok da farklı olmadığını ileri sürmektedir. Ona göre bir kadın ile bir erkeğin ya da bir delikanlı ile aynı yaşta genç bir kızın dil kullanımları arasında sadece ufak farklılıklar göze çarpmaktadır (Aksan, 2020: 87-88).

Toplumsal gruplar, karmaşık ve çok boyutlu yapılar olarak düşünülebilir. Bir kişi, aynı anda çeşitli toplumsal grupların bir parçası olabilir, bu da bireylerin birden fazla kimlikle tanımlanabileceğini gösterebilir. Örneğin, bir kişi hem bir meslek grubuna (doktorlar, mühendisler, öğretmenler vd.) hem de bir sosyal sınıfa (orta sınıf, üst sınıf gibi) ya da bir siyasi gruba (bir politik partinin destekçileri gibi) üye olabilir. Bu çapraz üyelikler, sosyolektlerin sınırlarının belirsiz ve esnek olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, sosyolektler belirli bir gruba özgü dil kullanımları olmakla birlikte, zaman zaman diğer sosyolektlerle ortak özellikler gösterebilmekte ve standart dilin bazı unsurlarını paylaşabilmektedirler. Bu karşılıklı etkileşimler, sosyolektlerin sadece dilin bir çeşidi olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapının ve kültürel dinamiklerin bir yansıması olduğunu göstermektedir. Böylece sosyolektlerin analizi, toplum içindeki grupların nasıl birbirleriyle ve genel kültürel sistemle etkileşime girdiğini anlamak için önemli bir araç haline gelmektedir. Sosyolektler, grup üyelerinin hem kendi içlerinde hem de diğer gruplarla nasıl iletişim kurduklarını ve nasıl bir grup kimliği oluşturduklarını gösteren dil yapılarıdır.

2.3.4. İşlevsel Türler

İşlevsel dil türleri, dili kullanma amaçlarına göre farklılaşan dil kullanım biçimleridir. Bu türler esasında ölçünlü dilin, bölgesel ve toplumsal dil kullanımlarının içerisinde yer almaktadır. Bireyler edinmiş oldukları dil türlerini işlevsel boyutta yere, zamana ve duruma göre kullanmaktadırlar. İşlevsel dil çeşitlilikleri, dilin kullanımının belirli sosyal veya kurumsal çerçevelerle sınırlandırıldığı durumlar için geçerlidir. Örneğin, bir üniversite öğrencisi akademik ortamda resmi bir dil kullanırken aile içerisinde daha samimi ve rahat bir dil tercih edebilir. Bu tür diller genellikle iş dünyasında, özel sektörde veya belirli meslek grupları arasında kullanılan jargonlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle Fransızca gibi bazı diller, uluslararası ticarete yoğun olarak kullanılan işlevsel diller arasında yer almaktadır. İşlevsel dil çeşitlilikleri, sosyal ve profesyonel kontekstlerde dilin nasıl adapte olduğunu ve dilin kullanıldığı ortama göre değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Dittmar, 1980: 137-138).

İşlevsel dil türleri, dilin kullanımının farklı sosyal ve bağlamsal durumlarla nasıl biçimlendiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. İş dünyasında dil, genellikle doğrudan ve amaç odaklıdır ve daha resmi olmayı gerektirirken arkadaş çevresinde kullanılan dil resmiyetten daha uzak ve samimi olabilmektedir. Bu durum dilin sosyal durumlar ve roller arasında nasıl bir körü görevi gördüğünün göstergesi niteliğindedir. Dittmar, Hudson, Wardhaugh gibi çeşitli toplumdilbilimcilerin işlevsel dil türleri konusunda ayrılmış düşünceleri görülmektedir. Güray König bu duruma şu şekilde bir açıklama getirmektedir:

“(...) toplumdilbilimcilerin bölgesel ve toplumsal dil türleri konusunda birleştikleri; işlevsel dil türleri diye adlandırılan deyiş biçimleri ve özel diller konusunda ise ayrıldıkları görülmektedir. Deyiş biçimleri ve özel diller işlevsel olmaları, başka bir deyişle, değişik toplumsal durumlarda kullanılmaları açısından ortak bir özellik göstermekle birlikte birbirlerinden ayrıdır. Deyiş biçimleri belirli toplumsal durumlara göre değişkenlik göstermekte; özel diller ise mesleki ya da toplumsal bir grubun kendine özgü dilsel birimlerinden oluşmaktadır. Toplumsal grup ya da toplumsal katman terimleri birbirinden ayrıdır. Özel diller toplum içinde özel amaçları olan toplumsal grupların, toplumsal dil türleri (sosyolekt) ise toplumsal katmanların kullandığı dillerdir” (1991: 61).

2.4. Toplumsal Dilbilimin Çalışma Alanları

Dilsel ve toplumsal olgular arasındaki bağıntıyı inceleyen toplumsal dilbilimin çalışma sahası oldukça geniştir. Dil, toplumsal yapıları ve ilişkileri şekillendiren bir araç olarak önem taşır. Toplumsal dilbilimciler, dilin bu işlevlerini detaylı bir şekilde inceler. Örneğin; dil, bireylerin grup içindeki kimliklerini ifade etme ve grup dışındakilere aidiyetlerini belirtme aracıdır. Bu bağlamda jargonlar, mesleki diller veya etnik grupların kullandığı özel dil yapıları incelenir. Dil ayrıca otorite ve güç ilişkilerini yansıtır. Resmi diller veya yargı, akademik ve siyasi alanlarda kullanılan diller, bu yapıların nasıl sürdürüldüğünü ve meşrulaştırıldığını gösterir. Toplumsal dilbilimciler, dilin bu güç dinamiklerindeki rolünü ve dilin toplumsal kontrol aracı olarak kullanılıp kullanılmadığını analiz eder.

Dil ve kültür arasındaki ilişki, toplumsal dilbilimin en önemli çalışma alanlarından biridir. Dil; kültürel değerleri, inançları ve pratikleri aktarmanın ana aracıdır. Örneğin, bir topluluğun tarihini, mitolojisini ve geleneklerini anlamak için kullanılan dil yapısını ve kelime dağarcığını incelemek gerekir. Ayrıca, dilin değişimi ve evrimi de kültürel değişimlerle iç içe geçmiştir. Yeni teknolojiler, globalleşme ve kültürlerarası etkileşimler, dillerin nasıl adapte olduğunu ve değiştiğini gösterir. Toplumsal dilbilimciler bu tür değişimlerin kültürel norm ve değerler üzerindeki etkilerini inceler.

Dil, toplumsal sınıf farklılıklarını belirgin bir şekilde yansıtan bir özelliktir. Farklı sosyoekonomik gruplar arasında dil kullanımında görülen telaffuz, söz dizimi ve kelime seçimi farklılıkları, bu grupların toplum içindeki konumlarını ve sosyal mobilitayı işaret eder. Toplumsal dilbilim araştırmacıları bu farklılıkların nasıl oluştuğunu, sürdürüldüğünü ve sosyal adaletsizliklerle nasıl ilişkili olduğunu araştırır. Mesela eğitim sistemi üzerinden dil ve sınıf ilişkisine bakıldığında, standart dil kullanımının öğretilmesi ve bu dili kullanma becerisinin ödüllendirilmesi, sınıf geçirgenliğini etkileyebilir. Ayrıca, prestijli olarak kabul edilen dil biçimlerinin, toplumda belli bir sınıfa aidiyet ve sosyal statü kazandırma gücüne sahip olduğu görülür.

Dilin toplumsal yapılar ve süreçlerle etkileşimini inceleyen toplumsal dilbilim disiplini, dilin hem bireysel hem de toplum genelinde nasıl kullanıldığını ve toplumsal değişimlerle nasıl etkileşime girdiğini analiz eder. Toplumsal dilbilim iki ana alt dalda incelenebilmektedir: makro toplumsal dilbilim ve mikro toplumsal dilbilim. Bu iki alt dal, dilin toplumsal işlevlerini farklı düzeylerde ele alır ve bu da dilbilimcilerin dilin toplumsal yapılardaki rolünü daha iyi anlamalarına olanak tanır. Makro toplumsal dilbilim, dilin daha geniş toplumsal, ekonomik ve politik bağlamlar içindeki kullanımına odaklanır. Bu perspektif, dilin toplum genelindeki işlevlerini ve yapısını, dil politikalarını, dil planlamasını ve dilin ulusal veya bölgesel kimliklerle olan ilişkisini incelemeyi içerir. Ayrıca, dilin toplumsal sınıflar, etnik gruplar ve cinsiyetler arasındaki ilişkileri gibi geniş çaplı toplumsal dinamiklerle olan etkileşimlerini de kapsar. Makro toplumsal dilbilimin ana temaları ve araştırma alanları aşağıda sıralandırıldığı şekildedir:

Dil Politikası ve Planlama: Devletlerin veya diğer otoritelerin hangi dillerin öğretileceği, kullanılacağı ve nasıl destekleneceği hakkında karar alması. Bu, azınlık dillerinin korunması, resmi dil politikaları ve dil eğitim politikalarını içerir.

Dil ve Kimlik: Dillerin ulusal, bölgesel ve etnik kimliklerin oluşturulmasında nasıl kritik roller oynadığını incelemek. Bu çalışmalar, dilin nasıl bir grup kimliği ve bağlılık duygusu oluşturduğunu ve dışlayıcı olabileceğini ele alır.

Dil ve İktidar: Dilin toplumda iktidar ve otorite yapılarını nasıl yansıttığı ve pekiştirdiği. Resmi dil kullanımı, hukuki metinler ve medya dili gibi konular bu kategori altında incelenir.

Çokdillilik ve Toplumsal Çoğulculuk: Toplumsal yapılarda birden fazla dilin varlığı ve bu dillerin bir arada nasıl işlediği.

Mikro toplumsal dilbilim ise bireyler arası ve daha küçük gruplar içindeki dil kullanımına odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, günlük konuşma ve etkileşimlerde dilin nasıl kullanıldığını, bireysel kimliklerin ve grup içi dinamiklerin nasıl şekillendiğini detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Mikro toplumsal dilbilimin ana temaları ve araştırma alanları aşağıda sıralandırıldığı şekildedir:

Etkileşimsel Sosyolinguistik: Günlük konuşmaların ve sosyal etkileşimlerin analizi. Dilin, sosyal durumları nasıl şekillendirdiği ve sosyal ilişkilerde nasıl bir araç olarak kullanıldığını incelenir.

Dil ve Cinsiyet: Kadınlar ve erkekler arasındaki dil kullanımındaki farklılıklar, bu farklılıkların cinsiyet normları ve beklentileriyle nasıl ilişkilendirildiği.

Grup Dili ve Jargon: Belirli grupların veya toplulukların kendilerine özgü dil kullanımları. Bu, gençlerin dil kullanımı, meslek grupları veya çevrimiçi topluluklar gibi spesifik gruplara yönelik jargonların ve argoların incelenmesini içerir. Bu çalışmalar, grup üyeleri arasında ortak kimlik ve aidiyet duygusunun nasıl oluşturulduğunu ve dış gruplardan nasıl ayrıldıklarını gösterir.

Dil, Rol ve Kimlik İnşası: Bireylerin sosyal rolleri ve kimlikleri ile dil kullanımı arasındaki etkileşim. Bireylerin farklı sosyal bağlamlarda ve farklı dinleyicilere karşı nasıl farklı dil formları kullandığını inceler, bu da kod değiştirme ve dil stilizasyonu gibi kavramlara dair bilgiler sunar.

Dil ve Eylem: Dilin eylemleri yönlendirme ve sosyal sonuçlar üretme kapasitesi. Örneğin; bir toplantıda, bir liderin talimatları veya bir öğretmenin sınıf yönetimi gibi.

Her iki dal, makro ve mikro toplumsal dilbilim, dilin toplumsal yaşam içindeki rolünü tamamlayıcı bir şekilde ele alır. Makro analizler, dilin geniş çaplı toplumsal yapılarla olan ilişkisine odaklanırken, mikro analizler günlük dil kullanımının inceliklerini ve bireysel etkileşimleri mercek altına alır. İkisi birlikte dilin toplumsal yaşamdaki karmaşık ve çok yönlü rolünü anlamamıza yardımcı olur.

Toplumsal dilbilim, toplum içindeki dil kullanımının hangi sosyal yapılarca yönlendirildiğini inceler ve bu dilsel pratiklerin işlevleri ile kullanıcılarının özelliklerine odaklanır. Bu alanın araştırmaları, iletişim eylemlerinin hangi şartlar altında meydana geldiğini, kullanılan söylemlerin içeriğini ve kelime seçimlerini de ele alır. Ayrıca Matthews'ın belirttiği üzere, 1970'lerin sonlarında toplumsal dilbilimciler dilin, güç, ideoloji ve sosyal psikoloji ile olan ilişkilerini derinlemesine incelemek için söylem analizlerine ağırlık vermişlerdir (Güven, 2012: 57). Leyla Tercanlıoğlu, toplumsal dilbilimin çalışma alanı içerisindeki konuları aşağıda verildiği şekilde tasnif etmiştir:

“İçerikte yer alan bazı özel başlıklar:

1. Dil İlişkisi: ödünç alma, çokdillilik, bir toplumda iki dil kullanılması durumu/ikidillilik, ilişki dilleri, kreoller, geçer dil, kod değiştirimi
2. Diyalekt, standartlar, sosyolekt
3. Dil ve eğitim
4. Geniş ve dar kodlar
5. Dil siyaseti
6. Erkek ve kadın dili

7. Dil ve kültür; dil, kültür ve düşünce, dilsel gerekircilik/kültürel izafiyet ve Sapir-Ehorf hipotezi
8. Dilsel ve toplumsal eşitsizlik, davranışsal dil çalışmaları, dilsel önyargılar” (Tercanlıoğlu’ndan akt. Güven, 2012: 58)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİL BİLİMDE ARGONUN YERİ

3.1. Argonun Etimolojisi, Tanımı ve Nitelikleri

Halk arasında ve Türk Dil Kurumu tarafınca “Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim” (TDK güncel sözlük) olarak tanımlanan ve kimi çalışmacı tarafından bu kadar sert bir tanımlamayı hak etmediği düşünülen argo, bir dilin parçası olmakla birlikte, toplumun belli bir çevresi tarafından kullanılan, kendine özgü sözcük, deyim ve deyişlerden meydana gelen özel bir dildir. Birden fazla tanımı yapılmış Fransızca bir kelime olan argo ‘hırsız ve dilenci dili’ olarak ortaya çıkmıştır. Türkçede de ‘lisan-ı erazil’, ‘lisan-ı hezele’, ‘külhanbeyi dili’ ve ‘kayış dili’ olarak tanımlanmıştır. Bu noktada argo teriminin bazı yabancı sözlüklerdeki anlamlarına da göz atmanın yerinde olacağı düşünülmektedir:

Tablo 3.1 Argo Teriminin Bazı Yabancı Sözlüklerdeki Tanımları

Cambridge İleri Düzey Öğrenci Sözlüğü	Özellikle belirli insan grupları tarafından kullanılan, genellikle yazılı olmaktan ziyade konuşulan, resmi olmayan bir dil.
Collins İngilizce Sözlüğü	Bir dilin standart biçimine veya biçimsel bağlamlara uygun olmayan sözcük dağarcığı, deyim vb., sosyal statü veya dağılım açısından sınırlandırılabilir ve karakteristik olarak standart dile göre daha metaforik ve geçicidir.
Oxford İleri Düzey Öğrenci Programı’nın Güncel İngilizce Sözlüğü	Konuşma dilinde daha yaygın olan ve özellikle çocuklar, suçlular, askerler vb. gibi belirli bir grup insan tarafından kullanılan çok resmi olmayan kelimeler ve ifadeler.
Longman’ın Çağdaş İngilizce Sözlüğü	Özellikle gençler veya dil suçluları gibi belirli bir gruba ait kişiler tarafından kullanılan, son derece resmi olmayan, bazen saldırgan bir ifade.
Merriam-Webster Sözlüğü	Bir dilin standart söz dağarcığının bir parçası olarak kabul edilmeyen ve özellikle belirli bir grup insan tarafından, konuşmada oldukça gayri resmi olarak kullanılan kelimeler
Macmillan Sözlüğü	Son derece resmi olmayan ve daha resmi durumlar için uygun görülmeyen kelimeler veya ifadeler. Bazı

	argolar yalnızca belirli bir grup insan tarafından kullanılır
Oxford Sözlükleri: Dil önemlidir	Oldukça gayri resmi olarak kabul edilen, konuşmada yazıya göre daha yaygın olan ve genellikle belirli bir bağlam veya insan grubuyla sınırlı olan kelime ve ifadelerden oluşan bir dil türü

(García, 2017: 7)

Argo, sosyal toplumların ortak bir malıdır ve özel diller arasında yer almaktadır. Genel dildeki kelimelere belirli özellikler kazandırarak ve yeni, özel kelimeler ekleyerek oluşturulmaktadır. Özel diller genel dilden ayrılarak, belirli sosyal gruplara ait insanlar arasında kullanılan dillerdir. Bu diller, genellikle gizli veya az çok kapalı düşünceleri ifade etmek amacıyla kullanılmakta ve canlı dillerin ortak zemininde gelişmektedirler. Bu nedenle, argo ve diğer özel diller, dilin genel yapısından saparak, belirli bir grup içinde anlamlı ve işlevsel hale gelmektedir. Bir avukat veya yargıcın kullandığı dil, genel dilden farklılaştığı için hukuk dili olarak adlandırılır. Benzer şekilde, doktorlar ve diğer bilim insanları, kendi alanlarında eserler yayınlarken kullandıkları dile özel dil denir. Bu özel dillerde her ifadenin kesin bir anlamı vardır ve bu dili kullananlar, o anlamı öğrenmek ve doğru şekilde kullanmak zorundadır. Her meslek ve sanat dalında kendilerine özgü bir özel dil vardır. Bilim insanları, kendi mesleklerine özgü bir özel dil kullanmanın yanı sıra meslektaşları arasında meslekle ilgili argolar da kullanabilirler. Ancak bu argo, bilim dili ve genel dilden daha düşük bir seviyededir. Argonun gramerinde ve cümle yapısında belirli özellikler bulunsa da tamamen ayrı bir gramer sistemi yoktur. Bu nedenle argo, bir ana dil olarak değil, sonradan gelişen bir yardımcı dil olarak kullanılır (Devellioğlu, 1980: 13).

Argonun halk arasında kaba, küfürlü kelime ve deyim anlamında değerlendirilmesi onun çoğunlukla toplumun aşağı tabakası tarafından kullanılmasından ileri gelmektedir. Ancak kaba dil ile argonun birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. Argo sayılan bir kelime kaba dil içerisine girebilirken her kaba kelime ve ifade argo olarak nitelendirilemez.

“Ülkemizde “argo” ve “küfür” kavramları çoğu zaman birbirine karıştırılmış, neredeyse eş değer tutulmuştur. Argo kavramı gereği gibi tanınmadığından, özellikle “kültür argosu” ile “genel argo” kavramları, bu gibi anlayışlar yaygınlık kazanmıştır. Bu alanda ilk çalışmayı yapan A. Fikri, bazı argo sözleri “ahlâka mugayirdir” düşüncesiyle eserine almamıştır. Hatta, argoyla ilgili yazılı literatürdeki tanımlamalarda bile bu anlayışın izlerini bulmak mümkündür.” (Çifçi, 2006: 298)

Musa Çifçi’nin yukarıda alıntılanan sözünden de anlaşılacağı üzere varlığını halk arasında sürdüren argo, karşıladığı anlamlar yüzünden edebi dilde kendisine yer bulmakta

oldukça zorlanmıştır. Cemil Meriç Bu Ülke adlı eserinde argoyu oldukça sert benzetmelerle ele almakta ve şu cümleleri kullanmaktadır:

“Argo, kanundan kaçanların dili. Uydurma dil, tarihten kaçanların... Argo, korkunun ördüğü duvar; uydurma dil şüursuzluğun. Biri günahları gizleyen peçe, öteki irfanı boğan kement. Argo yaralı bir vicdanın sesi; uydurma dil, hafızasını kaybeden bir neslin. Argo, her ülkenin; uydurma dil, ülkesizlerin” (1985: 86).

Argo, kaba ve küfürlü dil ile karıştırılabildiği gibi jargon ile de karıştırılmaktadır. Argo gibi jargon da Fransızca kökenli bir kelimedir ve ‘bozulmuş dil’ anlamına gelmektedir. İlk olarak ‘kuşdili’ anlamında kullanılan jargon 14. yüzyıldan itibaren günümüzdeki anlamını kazanmıştır. Jargon, Türk Dil Kurumu tarafından “Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı” olarak tanımlanmıştır. Argoda olduğu gibi kullanıldığı toplum içerisinde söylenmek istenenlerin pratik bir şekilde ifade edilmesi ve asıl anlatılmak istenileni başkalarından gizlemek amacıyla ortaya çıkmıştır. “Argo bir özel dil iken jargon bu özel dil içerisinde adacık halinde bir coğrafi bölgede bulunan grupların veya bir mesleğe mensup olanların anlaşılabilirlik oranı çok düşük kendine has konuşma biçimidir” (Şen, 2002: 14). Bazı argo kelimelerin kaba dile girip her kaba kelimenin argo sayılmaması gibi jargona ait bazı kelimeler de argo içerisine dahil olabilir.

Argo, kapsamlı bir tanımla, standart dilin dışına çıkan her türlü ifade biçimini kapsamaktadır. Bu olgu, Latince *curcuna* (karmaşa) > Fransızca *argot* (argo) ~ İngilizce *jargon* (meslek dili) kelimelerinin aynı aileye mensup olmalarına da yansımaktadır. Dilin esas amacı, iletilmek istenen bilgiyi doğru ve eksiksiz bir şekilde karşı tarafa aktarmaktır. Bu amaç dışında, anlam iletimini geri planda bırakan her türlü dil kullanımı argo olarak değerlendirilmektedir. Bireyler, yaşadıkları coğrafi bölge, etkileşimde bulundukları çeşitli kültürler ve sosyal gruplar ile seçtikleri meslekler gibi etkenler nedeniyle toplumda belirli bir konuma sahiptiler. Velhasıl, bireylerin yaşamlarının toplamı, onların toplumsal konumlarını belirlemektedir. Toplum içerisinde ve toplumsal dilde bu özellikleri ile varlık göstermektedirler. Böylece, her birey, bir bölgenin, sosyal grubun veya mesleğin temsilcisi olarak toplumda yer almaktadır. Bir bölgenin, sosyal grubun veya mesleğin üyeleri, işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirerek, bağlı bulundukları toplumun ve dilinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu katkı, topluma yeni bilgiler ve dolayısıyla yeni ifadeler sunan bir beslenme kanalı işlevi görmektedir. Ancak, söz konusu üyeler herhangi bir nedenle toplumla çatışma yaşar yahut işlevlerini gerektiği gibi yerine getiremez duruma gelirlirse, zamanla bu bireyler, bölge, topluluk ya da meslek üyeleri asalaşmaya ve üyelerin dilleri de argolaşmaya başlamaktadır. Bu tür durumlarda, topluluklar, standart ortak dilin yanında, herkesin anlayamayacağı ve genel dildeki bazı

kelimelerin anlam ya da biçim bakımından değiştirilmesi ile oluşmuş bir dil kullanmaya başlamaktadırlar. Bu tür bir dil kullanımı, standart dilin temsil ettiği toplumsal gerçekliklere bir isyan niteliğindedir. Ölçünlü dilden kaçış, argonun anlaşılması zor, gizli yahut şifreli bir dil olma ihtiyacından doğduğunu göstermektedir. Argo, grup üyelerinin birbirlerini tanımalarına yardımcı olma, topluluk dışındaki bireylere karşı, üstünlüklerini kanıtlama ve toplumla olan sorunlarını ifade etme gibi çeşitli işlevler görmektedir. Argonun kelime dağarcığı, genel dildeki kelimelere özel anlamlar yüklenerek ve bazı kelimelerde bilinçli değişiklikler yapılarak oluşturulmaktadır. Bu süreçte, toplumsal modalardan da faydalanılmaktadır. Argonun sözlüğünde yeni kelimeler ve özel dilbilgisel özellikler bulunmasına rağmen argo, başlı başına ayrı bir dil olarak değil, bir yardımcı dil olarak kabul edilmektedir. Argo konuşan bireyler, kendi ana dillerini bilirler ve bu nedenle argo, sonradan türetilmiş bir dil olarak kullanılmaktadır (Karaağaç, 2022:149).

Argo, toplum tarafından genellikle hoşça gitmeyen bir dil kullanım biçimidir. Bunun yanında sövgü ve lanetleme sözleri de çeşitli ve karmaşık kaynaklardan doğabilmektedir. Beklenmedik bir olayın aniden gerçekleşmesi sonrası, sinir sisteminde biriken enerjiyi boşaltmak amacıyla kullanılan olağandışı bir dil biçimidir. Sövgü ve lanetlemeler, dilin dikkat çeken ve önemli bir kullanım biçimi olarak görülmektedir. Bir tarafta din, hukuk ve geleneksel davranış kalıplarına ait karmaşık lanet ifadeleri yer alırken, diğer tarafta günlük dilin pek çok tabu kelimesi ile gerçekleştirilen sövgüler bulunmaktadır. Özellikle gizli düşmanlık, karşı çıkma ve umutsuzluk gibi duyguları ifade eden, müstehcen ve yasaklı ifadeler bu kategoriye girmektedir. Bu tür dil kullanımları genellikle tek kelime ya da kısa ifadelerden oluşmaktadır ve toplumsal normlara uygun olarak yoğunlaştırılmış, eksilteli cümleler şeklindedir. Sövgü ve lanetleme, bu yoğun ifadelerle, toplumsal kabul ve değerleri zorlayan güçlü duygular tepkileri yansıtmaktadır. Sövgü ve lanetleme ifadelerinin ana temaları arasında cinsellik, boşaltım organları ve doğaüstü güçler bulunmaktadır. Bu ifadelerin bir kısmı, bedensel organların isimleri ve toplum tarafından yasaklı sayılan kelimelerden oluşmaktadır. Diğer bir kısmı ise, tanrı, şeytan, ahiret gibi doğaüstü varlık ve olayları içermektedir. Birçok dilde, sınırlı sayıda kelime hazinesiyle ifade edilen sövgü ve lanetleme kullanımları mevcuttur. Ancak, bazı kültürlerde, örneğin Kızılderililer ve Japonlar arasında böyle bir gelenek de sövgü veya lanetleme ifadeleri de yoktur. Velhasıl, dil kullanımında herhangi bir tehlike, ahlaki sakınca, gizliliğin ihlali veya sorunlu topluluğun yenilgiyi kabul etme tehlikesi gibi durumlar ortaya çıktığında bireyler yahut topluluklar argo kullanmaya başvurumaktadırlar. Argo, bu tür durumlarda, toplumsal normlara ve ahlaki değerlere karşı bir kaçış ve bir tür ifade aracı olarak işlev görmektedir (Karaağaç, 2022: 150-151).

Ferit Devellioğlu, Türk argosunun oluşturulma şeklini; bağlı olduğu dildeki kelimelerin anlamını değiştirerek yani mecaz kullanımı yolu ile, yabancı dillerden kelimeleri olduğu gibi alarak ya da değiştirilmiş formlarıyla veya Türkçe ile harmanlama yolu ile, yabancı dillerden veya bağlı olduğu dilden kelimeleri uydurma, yakıştırma veya benzetme yolu ile olmak üzere üç ana başlığa ayırmaktadır (1980: 28-29).

“Argonun tanımı, ortak dilden ayrı olarak daha çok kendini gizlemek isteyen belli topluluklar tarafından kullanılan, herkesçe anlaşılmayan, genellikle kaba dil olarak kabul edilen, yabancı dillerden aynen veya bozularak alınmış kelime ve deyimler yanında ortak dildeki kelimelere farklı anlamlar yükleyen, mecazi anlamların önemli yer tuttuğu özel dil olarak yapılabilir.” (Sağol, 2002: 73)

Güliden Sağol’un yukarıda verilen şekilde tanımlamış olduğu argoyu Hulki Aktunç önce genel ve alan argosu olarak ikiye ayırmış ve daha sonra bunları da 18 alana ve 6 ana öbeğe ayırarak sınıflandırmıştır:

1. Suç dünyası (hırsız, uyuşturucu, kumar, kabadayı, dilenci argoları)
2. Kapalı dünyalar (hapishane, yatılı okul, kışla, denizcilik argoları)
3. Azınlık Dünyası (etnik azınlıklar, göçmen argosu)
4. Cinsel dünya (cinsel, eşcinsel, fuhuş)
5. Alışveriş dünyası (esnaf, şoför, eğlence yerleri argosu),
6. Spor dünyası (spor argosu) (Aktunç, 1998: 11).

Hulki Aktunç alan argo’sunu şu şekilde açıklamıştır.

“Kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak toplumun, özel olarak da içinde bulundukları topluluğun geri kalan kesiminden ayrılmak ve/ya da korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler, deyimler bütünü; bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi” (Aktunç, 1998: 16).

Aktunç, genel argo’yu ise; “Alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi” (Aktunç, 1998: 16) şeklinde açıklamıştır. Yani alan argosu olarak kullanılan kelime ve deyimler zaman içinde genel argoya geçebilir ve sadece bir kesimin değil genelin kelime haznesini oluşturur.

“Argo, Standart Türkçede kullanılan kelimelere yeni anlamlar yükleyerek kavram alanını değiştirmektir. Mesela; inek kelimesinin temel anlamı ‘dişi sığır’ demektir. Kelime, ‘akılsız aptal’ olarak mecaz anlamda ve kaba konuşmada ‘ibne’ anlamında da kullanılır ve bu anlamlar, bugün toplumun çoğu tarafından

bilinir. Kelime, aynı zamanda öğrenci dilinde/argosunda ‘çalışkan öğrenciler’ için de kullanılır.” (Atmaca, 2016: 853)

Zeynep Korkmaz (1992: 13) Gramer Terimleri Sözlüğü adlı çalışmasında argo kelimesinin anlamını aynı meslek veya topluluk grupları içerisinde olan insanların diğerlerinden farklı bir şekilde anlamak için dildeki kimi kelimelere özel anlamlar atfederek, söz konu kelimelerde değişiklikler yapmak, dilin diğer lehçelerinden ve yabancı köklerinden de faydalanarak oluşturdukları kendilerinden başka kimselerce anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan özel dil yahut söz dağarcığı olarak açıklamıştır. Bu tanımın yanında ek olarak argo için “külhanbeylerin ve tulumbacıların kullandıkları kaba dil” tanımını da eklemiştir.

M. Emir İlhan, Öğrenci Folkloru-Eğlence ve Argo adlı çalışmasında argo tanımına yeni bir yaklaşımda bulunarak argo kullanımını ‘yaşa’ ve ‘uğraşa’ bağlı kılmaktadır. İlhan, tanımında yaş ve uğraşın üzerine basmasını şu şekilde açıklamaktadır:

“Argo, dil yetisinin ve kabiliyetinin sosyal normlara ve konuşma pratiklerine belli yetkinlikle temas ve tesir etmesidir. Bir dil sahibinin argoyu küfürleşme dışında kullanması ancak dilde ve sosyal hayatta yetkinlikle mümkün olur. O halde argo dilin yetişkinleşmesi veya yetişkinliğe ermesi olduğu kadar, yetişkinliğe yol alan kişinin de dilde yetkinleşmesi demektir” (2021: 74).

Birçok araştırmacı tarafından tanımı yapılmaya çalışılan argo hakkında E. B. Garcia argonun sınıflandırılması ve de tanımlanmasının oldukça karmaşık olduğunu aynı zamanda bu karmaşıklıktan kaynaklı olarak bu alanın tartışmalı olduğunu vurgulamaktadır. Garcia tartışmalı olan bu alan hakkında yapılan tanımların dolayısıyla öznel olduğunu da aktarmaktadır (2017: 6). Geçmişte yeraltı dünyasına, suçlulara, dilencilere, eğitimsiz ve itibarsız kimselere ait bir dil olduğu ileri sürülen argo aslında hemen her ülkede ve dilde yer alan, hemen herkesçe kullanılan oldukça yaygın bir ‘dil’dir. Çeşitli şekillerde tanımlamaların iddia edildiği argo hakkında çalışmacıların ortak bir noktada buluştukları söylenebilir. Bu ortak nokta; argonun resmi bir dil olmadığı ve çoğunlukla belirli gruplar tarafından kullanıldığıdır.

Temelinde gizlilik olan argo kelimeler toplumun büyük çoğunluğu tarafından anlaşılmaya ve kullanılmaya başlanınca argo olmaktan çıkar. En önemli özelliği gizlilik olan ve çoğunlukla sosyal bir gruba ya da zümreye ait olan argo sadece bu grupların dışında kalan insanlar (başkaları) tarafından anlaşılmaya başlanınca değil aynı zamanda yazıya döküldüğü takdirde de gizlilik özelliğini yitirir. Ancak önemli bir özelliği gizlilik olan argonun diğer bir önemli özelliği canlı olmasıdır. Bu nedenle ifşa edilen kelimelerin yerini hızla başka yeni ve gizli kelimeler alır. Püsküllüoğlu’nun da belirtmiş olduğu gibi argo kapalı bir alandır ama

zaman içinde ölçünlü dile sızmasıyla yaygınlık kazandığı olur (2004: 11). Bugün argo olarak kullandığımız kelimeler yarın dilimize entegre olarak gizliliğini kaybedebileceği gibi saçma veya absürt bulunduğu için dilimizden çıkarılabilirler. Mecazi düşünme yeteneği olan ve dünya ile ilişkisi geniş olan her topluluk kendi zengin argosunu oluşturur. “Bir topluluğun kültür zenginliğini gösteren ve değişken bir öze sahip sözcük dağarcığı olarak da niteleyebileceğimiz argo dilin yaratıcılığını göstermesi bakımından da önemlidir” (Kefeli, 2002: 170).

“İletişim karşılıklı olarak bir mesaj alışverişidir. Bu mesaj alışverişinde argo, iletişimin sınırlı bir topluluğa özgü kalması ihtiyacından doğmuştur. Bu topluluğa ait grup üyeleri sadece kendilerinin anladığı sözcük ve deyimleri kullanarak özel bir dil oluşturmuşlardır” (Koç, 2002: 103). Bahsedilen topluluklar içerisinde üniversite öğrencileri de girmektedir. Hulki Aktunç’un 6’ya ayırdığı ögeler içerisinde Kapalı Dünyalar başlığı altında sayabileceğimiz öğrenci argosu, argo dağarcığımızda önemli bir bölümü kapsamaktadır. Hayatlarının önemli ve büyük bir kısmını kampüs içerisinde, dersliklerde, amfilerde ve yurtlarda iç içe geçiren, kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan üniversite öğrencileri kendilerini ve anlatmak istediklerini hocalarından veyahut kendileri dışında başka birinden saklamak bir nevi kendilerini korumak amacıyla kendi özel dillerini oluştururlar. “Temelde, toplumun genel olarak aşağı tabakasında kullanılan argo, hemen her ülkede, okumuş, yetişmiş kişiler arasında da tutunabilmekte, ayrıca bunlar arasında argonun değişik türleri de ortaya çıkmaktadır. Artist, öğrenci, hatta bilgin argosuna da rastlanmaktadır” (Aksan, 1987: 89).

Argo kullanımında sürekli bir sirkülasyon içerisinde kelimelere yüklenen anlamların hızla ortaya çıkması ve yine aynı hızla yok olması, bir dilin canlılığının ve zenginliğinin görünen yüzünün çok ötesinde olduğunu göstermesi bakımından oldukça değerli ve kıymetlidir. Ancak bu bozulmuş dil kullanımına toplumsal dilbilim bağlamında bakılacak olursa, kullanımın ölçünlü dile nazaran oldukça kaba ve bozuk olması onu bayağı bir dil haline sokmaktadır.

3.2. Argonun Dil Mekanizmaları ile Kültürel Mekanizmaları Arasındaki İşlevsel İlişkiler

Argo, dil ve kültürün kesişiminde yer alan hem dilbilimsel hem de sosyokültürel açıdan zengin bir fenomendir. Argo kullanımı, dilin doğal tekamülü veya evrimi ve sosyal bağlamlarla nasıl şekillendiği hakkında derinlemesine bir anlayış sunar. Dili ortaya koyan işleyiş biçimlerine kültürün müdahalesi; kültürü ortaya koyan işleyiş biçimlerine dilin müdahale ettiği yerin en belirgin göstergesi argodur. Ancak argo-dil ve kültürün arasındaki ilişkiyi belirleyen çok temel işlevsel bir husus bulunmaktadır. Bu da esasında dilin kendini “gerçekleştirme”si

olanağını yayabilmek için argoyu işlevselleştirdiği, kültürünse argo sayesinde mahiyetini oluşturan “form”un yani kalıplaşmanın boyunduruğundan sıyrılarak yine mahiyetinde yer alan “varyant-versiyon” yani çeşitlenmeye kapı aralayabilmesi işlevidir.

Ferit Devellioğlu, *Türk Argosu* isimli önemli eserinde argonun dil mekanizmaları ile ilgili şu şekilde bir yorum yapmaktadır:

“Argonun dil mekanizması oldukça karışık olmakla beraber, bazı genel ilkeler ortaya atılabilmektedir; cins isimleri sıfatlardan türetme; örtülü kelime ve terim kullanma (söz gelişi hırsız, “polis” ve “hapishane” yerine daima başka kelimeler kullanır); eski ve bölge dili sözlerinden faydalanma; genel dildeki kelime şekillerini bozma; önüne sonuna ekleme; iç düzenini altüst etme; birbirine karıştırma; kırpma; uzatma; ikileme ve başka yollarla; hayvanları ve cansız eşyayı canlı imiş gibi gösterme; birçok yabancı asıllı kelime kullanma ve yabancı ekleri yaşayan dildeki kelimelere takma; “çalmak”; “kaçmak”; “ölmek”; “yalan söylemek” gibi kelimeler için pek çok sayıda eş anlamlı kelimeler kullanma; genel dildeki kelimelerin, anlamlarını kaydırma veya değiştirme; ifadeye renk, kabartı, mizah ve ince alay çeşnisini veren sözler yaratma (ki argonun dehasını ortaya koyar, Sözcüleri; Türk argosunda; tabut = imam kayığı; Amerikan argosunda: sigara = tabut çivisi; Fransız argosunda: baş = pusula; Alman argosunda; pire = kara suvari); yansıma (onomatopée)lardan ve çocuk dili kelimelerinden yeni sözler türetme; halk etimolojisi ve kelime oyunları yapma; ve kelimeleri bayağılık duygusu veren bir yolda söyleme eğilimleri gösterme...” (1980, s. 20).

Argo, dil yaratıcılığının bir tezahürüdür. Genellikle belirli bir topluluk veya alt kültür içerisinde ortaya çıkar ve o topluluğun üyeleri tarafından anlaşılan, kabul edilen ve kullanılan özgün kelimeleri veya ifadeleri içerir. Bu terimler zamanla ana dile de sızabilir ve genel kullanıma girebilir. Aynı zamanda argo terimleri, mevcut kelimelere yeni anlamlar kazandırabilir veya tamamen yeni kelimeler yaratabilir. Bu terimler, genellikle mecazi anlamlar taşır ve zamanla anlamları değişebilir. Argo dilin evrimsel sürecinde de önemli bir rol oynar. Yeni kelimelerin, ifadelerin ve kullanımların dilin ana akımına dahil olmasını sağlar. Bu süreç, dilin yaşayan, nefes alan bir yapı olarak sürekli değiştiğini ve geliştiğini gösterir.

Argo, dil ekonomisi prensiplerini de takip edebilir; daha az çaba ile çok şey ifade eden kısaltmalar ve jargonlar oluşturulur. Bu da iletişimi hızlandırır ve daha verimli hale getirir.

Argo kullanıldığı gruplar arasında güçlü bir aidiyet ve dayanışma duygusu oluşturur. Bu, gençlerin dilini, meslek gruplarını veya belirli sosyal sınıfları içerebilir. Argo, bu grupların iç ve dış sınırlarını belirler ve grup üyelerine özgü bir dil geliştirilmesine yardımcı olur. Çoğu zaman toplumun tabu olarak gördüğü veya konulmasını istemediği konuları dile getirmenin de bir yolunu sunar. Bu durum, argonun dildeki tabuları yıkmada ve sosyal normlara meydan okumada kullanıldığını gösterir. Aynı zamanda baskı altındaki grupların kendilerini ifade etme

biçimi olarak da görülebilir. Resmîyetten ve otoriteden bağımsız bir iletişim formu sunarak, kullanıcılarına daha fazla özerklik ve özgürlük sağlar.

Argo, belirli bir zaman ve yerdeki kültürel ve toplumsal değerleri, inançları ve tutumları yansıtır. Bu, argonun sadece dilin bir alt kümesi olmakla kalmayıp, aynı zamanda bir kültürel belge olarak işlev görebileceğini gösterir. Dilin daha esnek ve dinamik yönlerini gösterir. Gruplar arası veya belirli bir toplum içinde yeni durumlara ve sosyal gereksinimlere hızla uyum sağlar. Bu, argonun zaman ve mekân içinde nasıl evrildiğini ve toplumun değişen değerlerine nasıl adapte olduğunu yansıtır.

Sonuç olarak argo, dilin nasıl kullanıldığını, değiştiğini ve toplumsal yapılarla nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamada paha biçilmez bir kaynaktır. Argo, dilin nasıl doğal olarak evrildiğini ve dil kullanımının sosyal yapıları nasıl yansıttığını ortaya koyar. Bu nedenle, argo üzerine yapılan çalışmalar dilin sosyal bağlamdaki rolünü ve kültürel etkileşimleri daha iyi anlamaya yardımcı olur. Argonun dil içindeki ve bütünündeki bu iletişim, yaratım, aidiyet ilişkilerinin yapısal hususiyetleri kültürel olandan uzak değildir ancak argonun işleviyle kültürün işlevi argonun özelinde kültürü ona bağımlı kılmaktadır. Kültür bir açıklama olamaz ancak argo gayet bir açıklama olur! Zira argo dil göndermeleri ve kültürel kaynaklarıyla kültürü yeniden biçimlendirirken dili de yeniden yaratır. Argo, dilin kendisi olur, kültürün fenomenolojik göstergesi kadar zorunlu bir ontolojik bir bağı olur. Örneğin, aşırısasyon dilin yabancı dillerle ilişkiselliğinin boyutunu verdiği kadar dil ritminin hazzını da biçimlendirir. Sözcükteki ritim zevkiyle dili, diğer dillerle ilişkiselliğinin seçiciliği de kültürel olur. Camcı, dikizci veya röntgenci kelimesinin argo olmayan hali sorulduğunda cevabı almak uzun sürecektir! Bu tam olarak argonun dil mekanizmalarıyla kültürel mekanizmalarının işlevselliğini belirleyen ontolojik veya hayati bağıdır.

3.3. Argoda Anlam Değişimleri

Her ne kadar yazınsal olarak rağbet görmese ve kullanımından kaçınılsa da sözlü kültürde kendisine önemli bir yer edinmiş olan argo, Standart Türkçede kullanılan kelimelerin anlamlarını değiştirip yerlerine yeni anlamlar katarak oluşturulurlar. Bu değişiklikler çoğunlukla deyim aktarmaları, ad aktarmaları, yabancı asıllı kelimeleri ya da ekleri türetme ve bu ekleri kendi dillerindeki kelimelere ekleme, aynı anlama çıkan pek çok kelime kullanma yahut kelimelerin yerleriyle oynayarak yani genel dildeki kelime dizimlerini bozarak yeni ve alışılmadık sözler türetme gibi birçok yolla gerçekleştirilmektedir. Bu noktada Ferit Devellioğlu argonun sayılan bu özelliklerinden dolayı çoğu zaman genel dil kullanımında bir bozulma tehlikesi oluşturabileceğini ancak yine de argonun, dilin gelişmesi ve yenileşmesini

kolaylaştıran ayrıca dili zenginleştiren bir öge olduğunu vurgulamaktadır (1980: 20). Kelimelerin ve deyimlerin anlamlarını değiştirerek ortaya konulan bu özel dilde sözcükler bazen anlam iyileşmelerine bazen de anlam kötüleşmelerine uğramaktadır. Örneğin büz-fiilinden türeyen ve “büzülmüş olan, toplanıp buruşmuş” anlamlarına gelen **büzük** kelimesi genel argoda “cesaret, yürek” (Devellioğlu: 1980: 66) manalarında kullanılarak anlam iyileşmesine, kadın argosunda ise “erkeklik organı” anlamına gelerek anlam kötüleşmesine uğramaktadır.

3.3.1. Deyim Aktarmaları

Türkçede deyim aktarması, istiare, eğretileme/iğretileme, metafora gibi çeşitli terimlerle kullanılan metafor kelimesi, kökeni itibarıyla Antik Yunanca “metaphora” kelimesinden türemektedir. Bu kelime, “meta” ve “pherein” kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. “meta” öneki, “öte” anlamında kullanılırken, “pherein” fiili “taşımak” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, “metaphora” kelimesi, kelime anlamı olarak “bir yerden bir yere taşıma” ya da “öteye taşıma” anlamlarına gelmektedir. Bu etimolojik köken, metaforun işlevine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Metafor, anlamı bir kavramdan başka bir kavrama taşır; bu süreçte, bir olgunun özellikleri başka bir olguya aktarılmaktadır. Bu dilsel ve düşünsel taşıma işlemi, yeni ve derin anlam katmanları yaratılmasına olanak tanımaktadır.

Metafor, bir kavramın ya da olgunun başka bir kavram ya da olgu aracılığı ile temsil edildiği, dolaylı bir anlatım biçimidir. Bu dilsel ve düşünsel araç hem edebi hem de bilişsel süreçlerde önemli bir yer tutmaktadır. Metaforun amacı bir nesnenin veya düşüncenin özelliklerini başka bir nesne yahut düşünce ile özdeşleştirerek, anlamı ve anlatımı zenginleştirmek ve derinleştirmektir. Metaforlar, dildeki sıradan kullanımın ötesinde, insan düşünce yapısının ve kavramsal sistemlerinin temel bileşenleridir. George Lakoff ve Mark Johnson’ın “Metaphors We Live By” adlı eserlerinde öne sürdükleri gibi, metaforlar yalnızca dilsel süslemeler değil, aynı zamanda insanların dünyayı anlama ve anlamlandırma biçimlerinin temel araçlarıdır (1980: 3). Bu perspektif, metaforların bilişsel işlevlerini ve düşünceyi nasıl yapılandırıldığını ortaya koymaktadır. Gündelik dilde farkında olmadan kullandığımız birçok metafor, soyut kavramları somut terimlerle açıklayarak daha anlaşılır hale getirmektedir. Örneğin, “zamanın akışı” ifadesi zaman kavramını suyun akışı ile özdeşleştirerek zamanın geçişini daha somut bir biçimde tasvir eder. Bu tür metaforik ifadeler, karmaşık ve soyut kavramları daha erişilebilir kılmaktadır.

Akademik bağlamda metaforlar, çeşitli disiplinlerle derinlemesine incelenmektedir. Dilbilim, edebiyat, psikoloji ve sosyal bilimler gibi alanlarda metafor çalışmaları, bu figürün

hem dilsel hem de düşünsel süreçlerdeki rolünü anlamaya yöneliktir. Metafor analizleri, kültürel ve sosyal bağlamların anlaşılmasına da katkıda bulunmaktadır. Kültürler arası farklılıklar, metaforların kullanımında ve anlamında belirgin hale gelir, bu da bir toplumun değerlerini ve dünya görüşünü yansıtmaktadır.

Argo dilde deyim aktarması, standart dilden daha da karmaşık ve incelikli bir süreçtir. Argoda kullanılan deyimler, genellikle belli bir topluluğun, grubun veya alt kültürün diline özgüdür ve bu deyimler, resmi dilden çok daha fazla özel anlam ve bağlam taşımaktadır. Doğan Aksan, deyim aktarmalarını beş ana başlık altında ele almaktadır (2016: 81-87), bu beş ana başlık, çalışmanın kapsamı dahilinde elde edilen argo sözcük ve deyimlerden örnekler¹¹ verilerek incelenecektir:

pörsümek- pörsük kelimesinin temel anlamı ‘gevşeyip sarkmak’ iken bu anlam deyim aktarması yoluyla argolaştırılıp ‘yaşlı kadın ya da erkek cinsel organı’ anlamını almaktadır.

kürdan kelimesi temelde ‘dişleri temizlemek için kullanılan küçük çöp’ anlamında kullanılırken doğadan insana aktarma yoluyla ‘zayıf kadın’ anlamında kullanılmaktadır.

limon kelimesi de yine aynı şekilde ‘sarı renkli, kabuğu kokulu ve suyu ekşi meyve’ temel anlamının yanı sıra doğadan insana aktarma yoluyla argolaştırılıp ‘küçük meme’ anlamında kullanılmaktadır.

şeftali esasında ‘çiçekleri pembe renkli, ılıman yerlerde yetişen bir ağaç ve bu ağacın tatlı meyvesi’ anlamına gelirken kadınlar arasında argo kelimeler arasına dahil edilip ‘kadın cinsel organı’ anlamını almaktadır.

pullu balık: “Erkeklik organı” anlamında kullanılan bu tamlama da yine doğadan insana aktarma olayına örnek olarak gösterilebilmektedir.

Aktunç’un *Büyük Argo Sözlüğü*’nde “tartışarak, azarlayarak, kusurlarını kanıtlayarak rezil etmek” anlamına gelen **itin götüne sokmak** deyimini bugün yine hemen hemen aynı şekilde ‘aşağılamak, utandırmak’ anlamlarında kullanılmaktadır.

eşek bokundan sert olmak ‘Her zaman, her koşulda aşırı tepkiler vermek; çok sinirli olmak’ anlamlarında kullanılan somutlaştırma yolu ile elde edilmiş argo bir deyimdir.

¹¹ Çalışma boyunca verilen argo sözcük ve deyim örnekleri Akdeniz Üniversitesi Merkez Yerleşkesinde okumakta olan ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile yapılan röportajlardan elde edilmiştir. Verilen örneklerin argo bağlamında hangi anlamlarda kullanıldığı erkek ve kadın öğrencilerin vermiş oldukları bilgiler doğrultusunda çalışmaya eklenmiştir. Ayrıca verilen örneklerin standart dilde hangi anlamlarda kullanıldığı bilgileri Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük kaynağından elde edilmiştir.

götünü bilmeden hasan dağına oduna gitmek ‘Kişinin yapabileceğinden daha fazla marifet gerektiren bir işe girişip başarısız olmak’ anlamında kullanılan argo bir deyimdir.

ağına şeytan işemek ‘Oldukça kaba ve küfürlü konuşmak’ anlamına gelir. Yine aynı şekilde somutlaştırma yolu ile oluşturulan argo bir deyimdir.

Argoda her gördüğüne heveslenen, maymun iştahlı kişileri anlatmak için kullanılan ve argo bir deyim olan ***am görse akmak, sik görse sarkmak*** kullanımı da somutlaştırmaya bir örnektir.

göt lalesi: Karşı tarafı aşağılamak amacıyla kullanılan hakaret teriminde de somutlaştırma görülmektedir.

götüm gibi: Bir işin veya kişinin çirkin ve kötü olduğunu ifade etmek için kullanılır.

amdan çıkmış yarak gibi olmak: Yorulmak.

Sonuç olarak metafor hem dilsel hem de kavramsal bir fenomendir. Dilin sınırlarını aşarak düşünme ve anlam dünyamızı şekillendirmektedir. Bu nedenle, metafor çalışmaları dilbilimden psikolojiye, edebiyattan sosyal bilimlere kadar geniş bir yelpazede önem taşımaktadır. Metaforlar yalnızca dilin süsleri değil, aynı zamanda düşüncenin araçlarıdır ve bu yönüyle insan deneyiminin derinliklerine ışık tutarlar.

3.3.2. Ad Aktarmaları

Ad aktarması, edebiyat ve dilbilimde sıkça kullanılan bir retorik ve anlatım tarzıdır. Bu stil figürü bir kelimenin; bir nesneyi, kavramı, yer, zaman veya bir kişiyi temsil etmek için kullanıldığı bir dil ve retorik tekniğidir. Metonomi terimi ile de adlandırılan bu kavram Eski Yunanca “metonymia” kelimesinden gelmektedir. Metonomi kavramı “bir şeyin adının başka bir şeyi çağrıştırması” anlamına gelmektedir. Metonomi, bir tür mecaz olarak da düşünülebilmekte ve genellikle anlam ilişkilerini vurgulamak için kullanılmaktadır. Keza, anlamın zenginleştirilmesi ve daha derin anlam katmanları oluşturulması amacıyla da kullanılan metonomi ile bir şeyin adı yerine, o şeyle ilişkili olan veya onu çağrıştıran bir kelime veya ifade kullanılarak anlamın daha etkili bir şekilde iletilmesi sağlanmaktadır. Örneğin, kadınlar arasında kullanılan ve kadının cinsel açıdan uyarılma olayı için ***ıslanmak*** kelimesinin kullanılması. Yine kadınların her ay regl olma durumları için kullandıkları ***ay hali, ay başı, içi kan ağlamak, halası gelmek*** gibi çeşitli kelime ve deyimler ad aktarmalarına örnek teşkil

etmektedir. Anlayışsız, kaba saba erkekler için kullanılan **odun**, **öküz** gibi kelimeler ve ‘kondom’ anlamına gelen **şapka**, **paraşüt**, **çelik yelek** gibi çeşitli kelimeler de ad aktarması olayı için verilebilecek örnekler arasındadır.

Berke Vardar, ad aktarması kavramı yerine “düzdeğişmece” kavramını kullanmayı tercih etmekte ve onu şu şekilde açıklamaktadır: “Eğretilemeye karşıt olarak, tümcede dizimsel bir bağıntı kuran ya da belirtilen gerçeklik düzleminde yan yana bulunan ögelere ilişkin olarak, benzetme yapılmaksızın sonucun neden, kapsayanın kapsanan, bütünün parça, genelin özel, somut adın soyut kavram yerine kullanılması yoluyla oluşan değişmece türü” (2002: 85-86).

Metonomi, metafor gibi çok anlamlılık oluşturan bir anlam olayıdır. Ancak metonominin metafordan farkı, soyut kavramlara somut anlamlar yüklemesidir. Örneğin, bir eylemin adı, o eylemin sonucu, eylemi yapan kişiyi veya nesnenin bir özelliğini ifade etmek için kullanılabilir (Erol, 2002: 75). Hem psikolinguistik hem de bilişsel bir olgu olarak, olaylar ile durumları insanlara dolaylı yoldan aktarmak için kullanılan ve yaygın bir düşünme biçimi olan metonomi, günlük iletişimde sıkça rastlanan bir söz sanatı, önemli bir beceri olarak kabul edilmektedir.

3.3.3. Anlam İyileşmeleri

Anlam iyileşmesi, dilbilimde kötü bir kelimenin veya ifadenin anlamının zamanla daha olumlu bir yönde değişmesi sürecini ifade etmektedir. Başlangıçta olumsuz yahut sıradan bir anlam taşıyan bir kelimenin, sosyo-kültürel etkileşimler ve kullanım bağlamlarının değişmesi sonucunda daha olumlu ya da prestijli bir anlam kazanması olayıdır. Bu durum, kelimelerin çeşitli bağlamlarda yeniden yorumlanması ve toplum tarafından farklı şekillerde algılanması ile gerçekleşmektedir. Doğrudan insan-varlık ilişkisine dayanan bu tür anlam değişikliklerinde, önceki ve sonraki bilgi ilişkisi daha net ve kalıcı olmaktadır. Özellikler birden fazla varlığın aynı eylemi gerçekleştirmesi, dillerin bu eylemlere zengin anlamlar yüklemesine neden olmaktadır. Bu sebeple, sözlüklerde adlara nazaran daha az eylem bulunsa da eylemlerdeki anlam çeşitliliği adlardakilerden çok daha fazladır. Bu tür anlam değişiklikleri özellikle totemistik dönemlerde ve alıntılarda sıkça görülmektedir (Karaağaç, 2022: 140-141).

Genel olarak anlam değişimleri arasında yer alan anlam iyileşmesi ve bir sonraki başlıkta incelenecek olan anlam kötüleşmesi olayları esasında tartışmalı konulardır. İyi yahut kötü olma durumları bireyden bireye değişebilen göreceli durumlardır. Hülya A. Erol, çalışmasında söz konusu konu ile ilgili olarak anlam iyileşmesi kavramı ile kastedilenin anlamı kötü olan bir sözcüğün zaman içerisinde iyi bir anlama evrilmesi mi, yoksa sözcüğün anlamında

bir nebze daha iyiye gidişin olması mıdır? sorusunu sormakta ve bu soruya şu şekilde cevap vermektedir: “Gerek terimin anlam alnını daraltmaktan kaçınmak eğilimiyle, gerekse ‘iyileşme’ kelimesinin kök-ek yapısını ve bunların anlam yüklerini düşünerek ikincisinin daha doğru olduğu kanaatine vardık” (2002: 118). Emine Atmaca ise “Eski Oğuz Türkçesinden Günümüz Türkiye Türkçesine Söz Varlığı ve Anlam Olayları” adlı eserinde bu tartışmalı konuyu ele alarak, Erol’un sorusuna ve yanıtına şu şekilde karşı çıkmaktadır: “(...) kastedilen iki durumdan birini seçme durumumuz olmamalıdır. Muhtemelen *iyileşme* kelimesiyle kastedilen, anlamı kötü olan bir kelimenin zamanla iyileşmesi ve anlamında bir dereceye kadar daha iyiye geçiş durumu iç içedir” (2016: 955).

Çoğu zaman aşırılık içeren bir durumu yahut olayı ifade edebilmek için mevcut kelimeler yetersiz kalır. Bu yetersizlik durumunda olumsuz anlam taşıyan kelimeler bu ihtiyacı karşılamak üzere kullanılırlar. Örneğin; kadınların kendi aralarında kullandıkları ve aslında karşısındaki kişinin çok güzel olduğunu ifade etmeye çalıştıkları ***felaket olmuştun!*** cümlesinde geçen “felaket” kelimesi oldukça büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay yahut durum; yıkım gibi anlamlara gelmektedir. Ancak görüldüğü üzere, kadınlar arasında bu kullanım anlam iyileşmesine uğramaktadır. Yine aynı şekilde ***ateş ediyorsun!*** cümlesi de kadınlar ve erkekler arasında birbirlerinin esasında çok hoş göründüklerini ifade etmek üzere kullanılan argolardan biridir ve bu da yine anlam iyileşmesine uğramaktadır.

3.3.4. Anlam Kötüleştirmeleri

Anlam kötüleşmesi, bir kelimenin ya da ifadenin anlamının zaman içerisinde olumsuz bir yönde değişmesi olayıdır. Başlangıçta olumlu bir anlam taşıyan kelimenin, toplumsal ve kültürel bağlamlarda kullanımının değişmesi ile daha pejoratif veya kötü bir anlam kazanmasıdır. Anlamda yaşanan bu değişme süreci, kelimelerin çeşitli sosyal etkileşimlerde farklı bağlamlarda kullanılması ve yeniden yorumlanması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Berke Vardar, bu anlam olayı için ‘aşağılayıcı’ terimini kullanmakta ve “bir kavramı kötülük, bayağılık değeri katarak belirten ögeler için kullanılır” açıklamasını yapmaktadır (2002: 26). İyi anlam ifade eden bir söz ya da kelimenin anlamının zamanla kötüye doğru gitmesi yahut doğrudan kötü bir anlam kazanma sürecini ifade eden anlam kötüleşmesi, anlam iyileşmesinde olduğu gibi çoğunlukla eski dönemlerde totemistik inanışlarda ve alıntılarda sıkça görülmektedir (Karaağaç, 2022: 141).

Elde edilen argo kelime deyimler içerisinde anlam kötüleşmesine uğrayan çeşitli örnekler şu şekildedir:

soyka: Temelde ‘ölü birinin üzerinden çıkartılan kıyafet eşya, tereke; elbise’ gibi çeşitli anlamlara gelen bu kelime halk arasında ‘gereksiz veya belalı kimse’ anlamında kullanılarak anlam kötüleşmesine uğramaktadır.

sümbül-sünbül: ‘Zambakgillerden, ilkbaharda salkım şeklinde, mor renkli, keskin ve güzel kokulu çiçek açan otsu bitki’ anlamına gelen bu kelime argoda ‘kıç-göt’ ve ‘kadın cinsel organı’ anlamlarında kullanılmaktadır.

Kutadgu Bilig: Yusuf Has Hacib tarafından kaleme alınan ve “mutluluk veren bilgi” anlamına gelen, Türk Edebiyatının mühim değerlerinden biri olan bu eserin adı bugün gençler arasında argolaşarak ‘bildiği ya da bilmediği her konu hakkında fikir üreten, çok bilmiş, her işe burnunu sokan kimse’ anlamlarında kullanılmaktadır.

ahiretlik: Kelimenin temel anlamı ‘ahirete ilişkin’ yani ahiret için olan şey’dir. Halk arasında çok yakın arkadaşları ifade etmek için de kullanılmaktadır. Ancak elde edilen verilere göre bu kelime bugün kadınlar arasında ‘iktidarsız erkek’ anlamında kullanılarak anlam alanında kötüleşmeye gitmektedir.

armut: ‘Gülgillerden, Türkiye’nin her yerinde yetişen bir ağaç ve bu ağacın meyvesi’ anlamına gelen kelime anlam kötüleşmesine uğrayarak argoda ‘saf salak kimse’ anlamını kazanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİLİN CİNSİYETİ OLUR MU?

Dilin cinsiyeti olup olmadığı konusu, dilbilimde “dil ve cinsiyet” olarak ele alınan geniş bir araştırma alanına işaret etmektedir. Bu alanda, dilin cinsiyetler ile nasıl ilişkilendirildiği, dil kullanımındaki cinsiyet farklılıkları ve dilin cinsiyet rollerini nasıl şekillendirdiği ve yansıttığı incelenmektedir. Dilin cinsiyeti, genellikle dilde cinsiyet temelli farklılıkları ve dilin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl pekiştirdiğini veya sorguladığını inceleyen bir konudur.

Dilbilimde cinsiyet, dilin yapısal özellikleri ile cinsiyet arasındaki etkileşimleri kapsamaktadır. Örneğin, birçok dilde isimler ve zamirler cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Bu, dilin cinsiyeti nasıl kodladığını ve cinsiyetin dil üzerinden nasıl iletişildiğini göstermektedir. İsimlerin cinsiyete göre sınıflandırıldığı dillere örnek olarak Fransızca, İspanyolca ve Almanca verilebilir. Fransızcada “le” eril, “la” dişil belirteçler kullanılırken, Almancada “der” eril, “die” dişil, “das” nötr belirteçler kullanılır. İngilizcede “he” (erkek), “she” (kadın) ve “it” (nötr) zamirleri vardır. Ancak birçok dilde zamirler cinsiyet bakımından ayrılır ve konuşmacının cinsiyetine, hitap edilen kişinin cinsiyetine veya nesnenin cinsiyetine göre değişir. Bazı dillerde ise dil bilgisel cinsiyet tamamen yoktur. Türkçe, Fince, Çince ve Japonca gibi dillerde isimler ve zamirler cinsiyetle ilişkilendirilmez (Çolak, 2020: 95). Bu dillerde, dil bilgisel cinsiyet yerine başka gramer özellikleri daha baskındır. Dil bilgisel cinsiyetin bulunmadığı dillerde, toplumsal cinsiyet rollerinin dile yansması daha az belirgindir. Buna karşılık, cinsiyetli dillerde, dil bilgisel cinsiyet toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirebilir. Dilbilimde cinsiyet, dilin biçimsel özelliklerinden (morfoloji, sözdizim vb.) dilin kullanımı ve söylem analizine kadar geniş bir yelpazeyi ele almaktadır. Dilin gramer yapısında cinsiyet, özellikle cinsiyetli dillerde belirgin bir rol oynamaktadır. Dil bilgisel cinsiyet, dil öğrenimi için de önemli bir faktördür. Özellikle anadili cinsiyetsiz olan bireyler için cinsiyetli bir dili öğrenmek zorlayıcı olabilmektedir. Cinsiyetli bir dili öğrenirken, dil bilgisel cinsiyet kurallarını ve bu kuralların dilin diğer unsurlarıyla ilişkisini öğrenmek güç olabilmektedir. Bu durum, dil öğrenim sürecini karmaşık hale getirebilmektedir. Cinsiyetsiz dillerde, öğrenme süreci dil bilgisel cinsiyet kurallarının olmaması nedeniyle daha basit olabilmektedir. Ancak, cinsiyetin dilde nasıl ifade edildiği konusunda farklı stratejiler geliştirilmesi gerekebilmektedir.

Dil bilgisel cinsiyetin kökenleri, dilin evrimi ve toplumların tarihsel gelişimiyle yakından ilişkilidir. Dil bilgisel cinsiyetin neden ve nasıl ortaya çıktığı konusunda çeşitli teoriler bulunmaktadır. Antik toplumlarda, dil bilgisel cinsiyetin doğrudan gözlemlenebilir

biyolojik farklılıklardan yola çıkarak geliştiği düşünülmektedir. Eril ve dişil kategoriler, cinsiyet rollerinin ve toplumsal yapıların yansması olarak dilde yer bulmuştur. Dil bilgisel cinsiyetin zamanla dilin evrimi sürecinde karmaşıklaşarak bugünkü halini aldığı görülmektedir. Özellikle Hint-Avrupa dillerinin evriminde, cinsiyet kategorilerinin belirginleştiği ve çeşitli gramer kurallarıyla pekiştirildiği anlaşılmaktadır. Dil bilgisel cinsiyet, dilin gramer yapısında önemli bir rol oynayan ve toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan bir özelliktir. Dil öğrenimi ve toplumsal etkileri açısından önemli bir faktör olan dil bilgisel cinsiyet, dil bilim ve toplumsal cinsiyet çalışmaları için zengin bir araştırma alanı sunmaktadır.

4.1. Toplumsal Cinsiyet ve Dil

Bireylerin kültürü, eğitim seviyesi, cinsiyeti, mesleği, bağlı bulunduğu coğrafi bölge vd. dil kullanımını büyük ölçüde etkilemekte ve kişiye özgü dil tavırlarını belirgin hale getirmektedir. Kadınlar ve erkekler toplumsal bakımdan ayrı kabul edildiklerinden dolayı toplum onlara farklı roller vermekte ve bu rollere uygun davranışlar sergilemelerini beklemektedir. Toplumdaki söz konusu cinsiyet kaynaklı farklılıklar dilde de kendini göstermekte; dilin karşılıklı anlaşılmasında cinsiyetlere yönelik farklılıklar dikkat çekmektedir. Cinsiyet ve dil ilişkisinin incelendiği çalışmalar üç ana grupta toplanmaktadır: kadınların ve erkeklerin dil kullanımı, cinsiyetler için toplumca belirlenmiş dilsel yapılar ve cinsiyetlerin iletişimde gözlemlenen dilsel özellikleri. Bu üç grup, cinsiyet ve dil arasındaki ilişkiyi anlamada temel alınmaktadır (Çolak, 2020: 98).

Toplumsal cinsiyet ve dil arasındaki ilişki, dilbilim, sosyoloji, psikoloji ve toplumsal cinsiyet çalışmaları gibi birçok disiplinin ilgisini çeken karmaşık ve çok boyutlu bir konudur. Bu ilişki, dilin toplumsal cinsiyet kimliklerini nasıl ifade ettiği, pekiştirdiği veya dönüştürdüğü üzerine yoğunlaşmaktadır. Toplumsal cinsiyetin dil üzerindeki etkisi, dil kullanımındaki çeşitlilikler, dildeki cinsiyetçi olgular ve bu olgularla mücadele yolları gibi çeşitli başlıklar altında incelenebilmektedir.

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bir araç olarak sıkça tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, dilin sadece iletişim aracı olmaktan öte bir rol üstlendiğini söylemek gerekmektedir. Dilin, toplumsal cinsiyet ayrımlarının oluşmasında önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir. Toplumsal güç dağılımının üretilmesinde, sürdürülmesinde ve yeniden şekillenmesinde etkili olan dil, cinsiyet rollerinin biçimlenmesinde de etkili bir rol oynamaktadır. Dilin toplumsal cinsiyet ayrımlarının oluşmasındaki rolünü incelemek, toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiğini ve sürekliliğinin nasıl sağlandığını anlamak açısından önemlidir. Dil, belirli cinsiyetlerin belirli rollerle ilişkilendirilmesine ve toplumsal beklentilerin

şekillenmesine katkıda bulunur. Örneğin, birçok dilde erkekler için kullanılan kelimelerin güç, otorite ve liderlik gibi kavramlarla ilişkilendirilmesi, erkeklerin toplumda bu rolleri üstlenmelerini desteklemektedir. Benzer şekilde, kadınlara ilişkin kelimeler genellikle duygusallık, bakım verme ve ev içi rollerle ilişkilendirilmiştir, bu da kadınların toplumda bu rolleri üstlenmelerini kolaylaştırmaktadır. Dilin cinsiyet ayrımlarının oluşmasında etkili olmasının bir diğer yolu da cinsiyetçi ve ayrımcı söylemlerin yayılmasına zemin hazırlamasıdır. Toplumda yaygın olarak kullanılan cinsiyetçi dil, belirli cinsiyetlerin diğerlerinden üstün olduğunu veya belirli rollerin sadece belirli cinsiyetlere ait olduğunu göstermektedir. Bu tür dil kullanımı, cinsiyet yanlısı tutumların artmasına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin devam etmesine yol açmaktadır. Dilin toplumsal güç dağılımının üretilmesinde, sürdürülmesinde ve yeniden şekillenmesinde etkili bir araç olduğu tartışmasızdır. Toplumsal cinsiyet ayrımlarının da bu güç ilişkileri içinde şekillendiği düşünüldüğünde, dilin cinsiyet rollerinin biçimlenmesinde kritik bir rol oynadığı açıkça görülmektedir. Bu nedenle, cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet normlarına meydan okumak amacıyla dilin kullanımında dikkatli olunmalı ve cinsiyetçi söylemlerin yayılmasına engel olunmalıdır.

Bu noktada kısaca toplumsal cinsiyetin ne anlama geldiğine değinmekte fayda olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplumun bireylere yüklediği cinsiyet rollerini ve bu rollerin sosyal, kültürel ve psikolojik boyutlarını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, kişinin toplumda üstlendiği roller, sorumluluklar, beklentiler ve davranış kalıplarını kapsamaktadır. Bireyin doğuştan getirdiği biyolojik özelliklerin ötesinde, toplum tarafından şekillendirilen ve kabul edilen cinsiyet rolleri ve kimlikleri içermektedir. Bu roller ve kimlikler, toplumun değerleri, normları, inançları ve beklentileri doğrultusunda oluşmaktadır. Cinsiyet rolleri, kadınlar ve erkekler için belirlenmiş sosyal roller ve sorumluluklardır. Örneğin, geleneksel olarak kadınların ev işleriyle, erkeklerin ise dışarıda çalışma ve para kazanma ile ilişkilendirilmesi gibi. Cinsiyet kimlikleri, bireyin kendini hangi cinsiyetle tanımladığıdır. Bu kimlikler, biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak da şekillenebilir ve bir birey kendini erkek, kadın, ikili olmayan (non-binary) veya başka bir cinsiyet kimliği ile tanımlayabilir. Cinsiyet normları ise toplumun cinsiyetlere yönelik beklentileri ve bu beklentilerin bireyler üzerindeki etkisidir. Örneğin erkeklerden güçlü ve duygusuz olmalarının beklenmesi, kadınlardan ise nazik ve duygusal olmalarının beklenmesi gibi. Toplumsal cinsiyet, bireylerin yaşamlarının eğitim, iş hayatı, sağlık, aile ve sosyal yaşam gibi birçok alanını etkilemektedir. Bu etkiler hem olumlu hem de olumsuz olabilmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yol açabilmektedir.

Simone de Beauvoir'un “The Second Sex” adlı eserinde dile getirdiği “kadın olarak doğulmaz, kadın olunur” sözü, cinsiyetin biyolojik yapısından ziyade toplumsal yapılanmasına işaret etmektedir. Bu düşünceyle, bireyin doğumu esnasında cinsiyetine özgü davranış ve tutumlarıyla doğmadığı, bunları daha sonradan öğrendiği vurgulanmaktadır. Bireyin kadın yahut erkek olması sadece biyolojik bir gerçekliği ifade etmez, aynı zamanda toplumsal gruplardan birinin üyesi olmasını ve bu üyeliğin getirdiği toplumsal, ekonomik ve politik sonuçları beraberinde getirmesini sağlar. Kadın ve erkekler çocukluk dönemlerinden itibaren farklı şekillerde yetiştirilir ve ilerideki toplumsal rollerine hazırlanırlar. Evde, işte, okulda farklı beklentilerle karşılaşılır. Toplumsal cinsiyeti sadece cinsiyet farklılıklarının doğal bir sonucu veya kültürler arasında farklı biçimlerde atfedilen basit bir toplumsal değişken olarak değil, insanların düşündükleri, toplumsal etkinliklerini düzenledikleri analitik bir sınıflama olarak tanımlayan Harding'e göre toplumsal roller bu sınıflamalara uygun dil kullanımını da beraberinde getirmektedir (akt. Okan, 1998: 188).

Toplumsal cinsiyet, dil kullanımında belirgin farklılıklara yol açabilmektedir. Kadınlar ve erkekler, toplumun onlardan beklediği roller ve normlar doğrultusunda farklı dilsel davranışlar sergilemektedir. Araştırmalar, kadınların genellikle daha nazik, empatik ve işbirlikçi bir dil kullanma eğiliminde olduklarını, erkeklerin ise daha doğrudan, iddialı ve rekabetçi bir dil kullandıklarını göstermektedir. Kadınlar konuşmalarında daha fazla onaylama ve destekleyici ifadeler kullanırken, erkekler bilgi verme ve tartışma odaklı olabilmektedirler. Kadınlar daha geniş bir duygusal kelime dağarcığına sahip olup, daha fazla sıfat kullanma eğilimindedir. Erkekler ise daha çok nesnelere ve eylemlere odaklanan kelimeler kullanırlar. Kadınlar genellikle daha uzun ve karmaşık cümleler kurarken, erkekler daha kısa ve doğrudan cümleler kurma eğilimindedirler. Erkeklerin konuşmalarda daha fazla yer aldığı ve kadınların konuşmalarının daha sık kesildiği de gözlemlenmektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin dil kullanımına yansımaları olarak yorumlanabilmektedir.

Dil, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkaran cinsiyetçi yapılar içerebilmektedir. Bu yapılar, dilin bilinçli veya bilinçsiz olarak cinsiyet ayrımcılığına yol açtığı durumlardır. Toplumsal stereotipleri pekiştiren ve cinsiyet ayrımcılığını yansıtan ifadeler, dilin cinsiyetçi yapısının bir parçasıdır. Örneğin “kadın işi” veya “erkek gibi güçlü” gibi ifadeler toplumsal cinsiyet rollerini ve hiyerarşilerini ortaya çıkarmaktadır. Bazı meslek unvanları da cinsiyetçi bir dille ifade edilmektedir. Örneğin, “öğretmen” mesleği genel olarak kadınlarla, “profesör” ise erkeklerle ilişkilendirilmektedir. Aynı şekilde mizah da cinsiyetçi dilin yaygın bir kaynağı

olabilmektedir. Kadınları veya erkekleri küçük düşüren şakalar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kuvvetlendirmektedir.

Toplumsal cinsiyet ve dil arasındaki ilişki, kültürel bağlamlarda farklılık gösterebilmektedir. Her kültür, toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollerin dildeki yansımalarını farklı şekillerde ifade etmektedir. Farklı kültürlerde, dil kullanımı ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki değişebilmektedir. Kültürel çeşitlilik, dilsel çeşitliliği de beraberinde getirmektedir. Farklı dillerde toplumsal cinsiyetin ifade edilme biçimi ve cinsiyetçi yapılar farklılık gösterebilmektedir. Bu, dilbilimsel araştırmalar için zengin bir inceleme alanı sunmaktadır. Toplumsal cinsiyet ve dil ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar ve geliştirilen teoriler, bu alanın daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu teoriler, dil kullanımındaki cinsiyet farklılıklarının kökenlerini ve sonuçlarını incelemektedir. Teoriler şu şekilde sıralanmaktadır¹²:

Eksiklik Teorisi (Deficit Theory): Robin Lakoff tarafından ortaya atılan bu teori, kadınların dil kullanımının erkeklerle kıyasla daha az yetkin olduğunu ve bu durumun toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirdiğini öne sürmektedir. Lakoff, kadınların daha belirsiz, dolaylı ve nazik bir dil kullanarak toplumsal güçsüzlüklerini yansıttığını savunmaktadır.

Hakimiyet Teorisi (Dominance Theory): Bu teori, erkeklerin dilde baskın olduğunu ve kadınların dilsel olarak bastırıldığını vurgulamaktadır. Erkeklerin konuşmalarda daha fazla yer aldığı ve kadınların konuşmalarının daha sık kesildiği gözlemlenmektedir.

Fark Teorisi (Difference Theory): Deborah Tannen tarafından geliştirilen bu teori, erkekler ve kadınların farklı iletişim tarzlarına sahip olduğunu ve bu farklılıkların toplumsal ve kültürel beklentilerden kaynaklandığını savunmaktadır. Tannen, kadınların daha ilişkisel ve destekleyici, erkeklerin ise daha rekabetçi ve bilgi odaklı bir dil kullandığını belirtmektedir.

Performans Teorisi (Performative Theory): Judith Butler'in geliştirdiği bu teori, toplumsal cinsiyetin dil ve diğer performanslarla sürekli olarak yeniden üretildiğini savunmaktadır. Bu teoriye göre, toplumsal cinsiyet kimlikleri, dil aracılığıyla yapılan performanslar yoluyla oluşturulmaktadır.

¹² Detaylı bilgi için bkz. Lyazzat NAKHANOVA (2022). Dildeki Cinsiyet ve Toplumsal Göstergeleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, s. 344-367

4.2. Toplumsal Dilbilim Bağlamında Kadın ve Erkek Dili

Her toplumda, kadınlar ve erkekler arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar yalnızca fiziksel görünüm, giyim tarzı, kimi davranışlar yahut hareketlerle sınırlı kalmayıp dil kullanımlarında da kendini göstermektedir. Kadınlar ve erkekler aynı coğrafyada aynı dili ve dil kurallarını kullanmalarına rağmen, dillerinde bariz farklılıklar meydana gelmektedir.

Kadınlar ve erkeklerin dil kullanımlarıyla ilgili tartışmalar 17. yüzyılda başlamıştır. Avrupalılar, Antiller'e gelip Karayip yerlileriyle iletişim kurduklarında, kadınlar ve erkeklerin dil kullanımında belirgin farklılıklar olduğunu gözlemlemişlerdir. Aynı dili konuşmalarına rağmen bazı kelimeler cinsiyetler arasında farklı şekilde kullanılmaktadır. Bu durumu açıklamak için çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bir teoriye göre, Karayiplerin yaşadığı bölgeye gelmeden önce orada Arawak kabilesi bulunmaktaydı. Karayipler, Arawak erkeklerini öldürerek bu bölgeye yerleşmiş ve Arawak kadınlarıyla evlenerek nüfuslarını artırmışlardır. Bu durumda iki dil grubu karışmış ve her iki cinsiyet kendi kabile dillerine ait bazı farklılıkları korumuştur. Ancak bu teorinin bilimsel gerçekliliği tartışmalıdır (Çolak, 2020: 99). Kadınların dil kullanımları ile ilgili çalışmalara yön veren R. Lakoff'un *Language in Society* (Toplumdaki Dil) başlıklı makalesi, yine aynı araştırmacının *Language and Woman's Place* (Dil ve Kadının Yeri) adlı eseri, Mary Ritchie Keys'in *Male/Female Language* (Erkek ve Kadın Dili) eseri, Barrie Thorne ile Nancy Hanley'in birlikte hazırlamış oldukları *Language and Sex: Difference and Dominance* (Dil ve Cinsiyet: Farklılık ve Hakimiyet) adlı eseri gibi önemli çalışmalar söz konusudur.

Fatma Öztürk Dağabakan, kadın ve erkeklerin dil kullanımı üzerine yapılan çalışmaların 20. yüzyılın başlarında hız kazandığını dile getirmektedir. Bu çalışmalar, yalnızca içerik açısından değil, aynı zamanda sözcük seçimi, retorik ve dilbilimsel doğrultuda da gerçekleştirilmektedir. Ünlü dilbilimci Otto Jespersen, kadın dili ile erkek dili arasındaki farklılıkları araştıran öncü bilim insanlarından biridir. Jespersen, 1924 yılında kadınların dil kullanımını erkeklerinkinden ayıran özelliklere odaklanmaktadır. Otto Jespersen, "Die Sprache ihre Natur, Entwicklung und Entstehung" adlı eserinin bir bölümünde bu konuya geniş bir yer vermektedir. Yaptığı çalışmalarda, kadınlar ve erkekler arasında kelime hazinesi ve sözcük seçiminde bazı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu bir çalışmada kız öğrencilerin daha çok elbise ve kumaşlarla ilgili sözcükler kullandığını, erkek öğrencilerin ise daha çok doğa ve hayvanlar alemiyle ilgili terimler seçtiğini gözlemlemiştir. Jespersen'in çalışmaları, kadınların dil kullanımı üzerine önemli bulgular ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Jespersen kadınların dil yeteneklerinin erkeklerin dil yeteneklerinden daha az gelişmiş olduğunu ve kadınların daha kısa ve basit cümleler kurduğunu

iddia etmektedir. Jespersen’e göre, kadınların dildeki hakimiyet eksikliği, onların düşünce ve ifade yeteneklerini sınırlamaktadır. Ayrıca, kadınların erkeklere nazaran daha hızlı konuştuklarını da öne sürmektedir (Akt. Öztürk Dağaban, 2012: 97).

Dil kullanımı, yalnızca bilgi iletmekle kalmayıp aynı zamanda bireylerin ve toplumların tutumlarını da yansıtmaktadır. “Kadın dili” olarak adlandırılan olgu kadınların önemli meselelerde genellikle arka planda kaldığını ve bu alanların erkekler tarafından domine edildiğini ifade etmektedir. Bu durum, kadınların konuşma biçimlerinde ve kadınlar hakkında yapılan konuşmalarda kendini göstermektedir. Çoğu düşünceye göre kadınlar, güçlü duygularını ifade etmekten kaçınmakta, belirsizlikle konuşmakta ve çoğunlukla “önemsiz” görülen konulara odaklanmaktadır. Kadınlar hakkında konuşulurken ise genellikle onların cinsellikleri ve erkeklerle olan ilişkileri ön plana çıkmaktadır. Bu durum, kadınların birey olarak tanınmasını zorlaştırmakta ve onları ciddi konuların dışında bırakmaktadır. Kadınlar, dil öğrenme süreçlerinde ve genel dil kullanımlarında dilsel ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Erkeklere ve kadınlara uygulanan dilin farklı anlamlar taşıması toplumdaki cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır.

Toplumun değer yargıları ve cinsiyet rolleri, kadın ve erkeklerin dil kullanımını büyük ölçüde şekillendirmektedir. Dil, kadın ve erkeğe atfedilen sözcükler ve deyimlerle bu yargıları yansıtmaktadır. Bu yargılar yalnızca dilde değil, aynı zamanda davranış biçimlerinde, giyim tarzlarında ve seçtikleri mesleklerde de kendini göstermektedir. Kadın ve erkeğin dil kullanımını inceleyen araştırmacılar, genellikle kadınların dilinin erkeklerin dilinden farklı olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüş, erkek dilini bir kural kabul edip kadınların bu kuraldan ayrıldığını varsaymaktadır. Ancak erkeklerin dilinin kadınlarınkinden ne kadar farklı olduğu sorusu genellikle göz ardı edilmektedir. Kadın hareketi savunucuları, dilde cinsiyete bağlı farklılıklara karşı çıkmaktadır. Kadın ve erkeklerin konuşma biçimleri arasında belirgin farklılıklar olduğu kabul edilmelidir. Ancak bu farklılıkları anlamak için dildeki değişkenlik kavramını toplumsal bağlamda ele almak gerekmektedir. Kız ve erkek çocuklar dil ve iletişim kurallarını toplumsal yaşama katılarak öğrenmektedirler. Fakat, kadın ve erkekler, farklı toplumsallaşma süreçlerinden geçtikleri için farklı dil biçimlerini ve iletişim kurallarını benimsemektedirler (König, 1992: 34).

Feminist dil anlayışının ve kullanımının gelişimi, sosyal olguların cinsiyet ve dil üzerindeki etkilerinin yorumlanması temeline dayanmaktadır. Bu temel görüşlere göre, feminist dil anlayışı ve kullanımı üç farklı görüşten kaynaklanmaktadır:

- a. Eksiklik Görüşü: Kadınların konuşma şekillerini yetersizlik olarak ele alan ve onların etki ve yetki eksikliğini vurgulayan ve 1980'li yıllara kadar uzanan bir süreçte etkili olan bu görüş, feminist dil ve dil kullanım araştırmalarının başlangıç aşamasını oluşturmaktadır. Jespersen, kadınların dil kullanımında meydana gelen eksikliği bireysel bir sorun olarak görmektedir. Ancak bu görüşü destekleyen araştırmacılar her ne kadar Otto Jespersen'in düşüncelerinden etkilenmiş olsalar da konuyu kendi bakış açılarıyla değerlendirmektedirler. Kadınların dildeki eksikliğinin nedenini toplumdaki sosyal statülerinden kaynaklandığını iddia eden çalışmacılar bu noktada Jespersen'den ayrılmaktadırlar. Onlara göre, “kadınların dil kullanımı, toplumda kadınların güçsüzlüğünün bir yansımasıdır” (Klann–Delius 2005: 10). Bu görüş ilk olarak Robin Lakoff ve Mary Ritchi Key tarafından ortaya atılmıştır. Lakoff ve Key, kadınların dil kullanımının toplumdaki statülerinin bir yansıması olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre, kadınların dil kullanımındaki belirli özellikler, onların toplumdaki zayıf konumlarını göstermektedir (Klann–Delius, 2005: 10; Öztürk Dağabakan, 2012: 98-99).
- b. Ayrılık Görüşü: Bu görüş, kadınlar ve erkekler arasındaki dil farklılıklarının öne çıktığı yeni bir perspektifi ortaya çıkarmaktadır. Kadınların konuşma şekillerini eksiklik olarak görmek yerine, kadınlarla erkeklerin temelde farklı olduklarına vurgu yapmaktadır. Kadınların dili değiştirilmesi gereken bir eksiklik olarak değil, ayrı bir durum olarak değerlendirilmektedir (Öztürk Dağabakan, 2012: 99).
- c. Yapılandırmacı Görüş: 1990'lı yıllarda ayrılık görüşünün yerini alan bu görüş, cinsiyetin sosyal açıdan yapılandırılmasını içermektedir. Bu paradigma değişikliği, cinsiyet kavramının sadece biyolojik özelliklerden ibaret olmadığını vurgulamaktadır. Artık cinsiyet, toplumsal normlar, kültürel beklentiler ve sosyal etkileşimler tarafından şekillendirilen bir yapı olarak görülmektedir. Bu yeni görüş, kadın ve erkek arasındaki ayrımların sadece fiziksel özelliklerle değil, aynı zamanda toplumun dayattığı roller, davranış kalıpları ve beklentilerle de şekillendiğini vurgulamaktadır. Kadınların ve erkeklerin davranışları, tercihleri ve sosyal rolleri, toplumsal beklentiler ve normlar tarafından belirlenmekte ve kabul görmektedir. Bu bağlamda, kadın dilini ve erkek dilini ayırt eden geleneksel görüşler yerini, toplumsal cinsiyet kavramına bırakmaktadır.

Sözcük bilgisi ve sözcük seçimi, dilbilimin önemli ve incelik gerektiren konuları arasında yer almaktadır. Özellikle İngiliz dilinde yapılan çalışmalar, dilin derinliklerine inerek cinsiyet, toplumsal normlar ve kültürel etkileşim gibi konuları ele almaktadır. Ağaçsaban

(1989) Eskişehir'deki bir orta öğretim kurumunda kız ve erkek öğrencilerin dil kullanımlarını incelemektedir. Bu çalışmada, kız öğrencilerin genellikle soyut adları tercih ettikleri, erkek öğrencilerin ise somut adları daha çok kullandıkları belirlenmiştir. Benzer şekilde, erkeklerin eylem gösteren adları kullanırken kızların etken, edilgen ve yardımcı eylemleri tercih ettikleri ortaya konmaktadır. Bu durum, dilin cinsiyet rolleri üzerinde nasıl etkili olduğunu göstermektedir.

Lakoff'un iddiasına göre, İngilizcede kadınlar eklenti sorularını daha sık kullanmaktadır çünkü kendilerine güvenmemekte ve karşısındakinden onay aramaktadırlar. Ancak, yapılan araştırmalar bu iddianın geçerli olmadığını ortaya koymaktadır. Erkeklerin de kadınlar kadar sık eklenti soruları kullandığı gözlemlenmektedir. Bu tür araştırmalar, dilin cinsiyet üzerindeki etkilerini anlamak ve cinsiyetçi dil kullanımını eleştirmek açısından önem taşımaktadır. Jespersen bazı dillerde kadınların kullanması tabu olan sözcüklerin varlığına dikkat çekmektedir. Örneğin, Afrika'da Bantu yerlilerinin kadınları, belirli erkek akrabalarının adlarını söylemelerinin tabu olduğu belirtmektedir. Caporal ise Türkiye'deki kırsal kesimde kadınların kocasıyla konuşurken dikkat ettiği dil kullanımını ele almaktadır. Kadınların seslerinin "namahrem" olduğunu vurgulayarak, kadınların iletişimde dolaylı yolları tercih ettiği ve belirli sözcükleri kullanmaktan kaçındığı belirtmektedir (akt. König, 1992: 28).

Toplumdilbilimsel çalışmalar, farklı toplumsal katmanlardan gelen kadınların dil kullanımının erkeklerin diline daha yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, dilin toplumsal cinsiyet rollerini nasıl yansıttığını ve toplumsal normların dil üzerindeki etkilerini göstermektedir. Örneğin, Ağaçsaban'ın (1989) çalışması, aynı sosyal katmandan gelen kız öğrencilerin ölçünlü dilin normlarına daha uygun konuştuklarını göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet ve dil ilişkisi son derece karmaşık ve derin bir konudur. Kadın ve erkek arasındaki iletişimde kullanılan dilin sadece bir araç olmadığı, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini anlamak için önemli bir ipucu sunduğu düşünülmektedir. Bu konu üzerinde yapılan araştırmalar, erkek ve kadınların dil kullanımının sadece farklılıklar göstermediğini, aynı zamanda bu farklılıkların toplumsal cinsiyet algılarını ve ilişkilerini nasıl etkilediğini de ortaya koymaktadır. İkinci dalga feministler, erkek egemen bir dünyada kadınların dil kullanımının nasıl algılandığını ve değerlendirildiğini vurgulamaktadır. Erkeklerin belirlediği normlara göre kadınların farklılıklarının genellikle eksiklik ve zayıflık olarak değerlendirildiği düşünülmektedir. Ancak, kadın dilini inceleyen araştırmacılar, kadınların dilini farklı amaçlarla kullandıklarını ortaya koymaktadırlar. Örneğin, erkekler genellikle dil aracılığıyla statü ve güçlerini gösterirken, kadınlar ilişkilerini sağlamlaştırmak ve

yakınlığı artırmak için dil kullanılmaktadır. Kadınlar için iletişimde yakınlık ve ilişkiler ön plandayken, erkekler genellikle daha hiyerarşik ve güç odaklı bir iletişim tarzı benimsemektedirler. Kadınlar genellikle karar vermeden önce fikir alışverişi yapmayı tercih ederken, erkekler genellikle kendi başlarına karar vermeyi tercih etmektedirler. Bu gibi farklılıklar, kadın ve erkek arasındaki iletişimi etkileyen önemli unsurlardan sadece birkaçıdır. Toplumsal yapılandırmacılık gibi postmodern bir yaklaşımla kadın dilinin incelenmesi, dilin toplumsal cinsiyet algılarını nasıl şekillendirdiğini daha derinlemesine anlamaya olanak tanımaktadır. Cinsiyetin biyolojik olduğu ancak toplumsal cinsiyetin sosyal bir olgu olduğu düşüncesi, kadın ve erkek arasındaki farkların nasıl oluştuğunu ve dilin bu süreçte nasıl bir rol oynadığını daha iyi anlamaya yardımcı olmaktadır. Toplumlar ve kültürleri arasındaki dinamik ilişkilerin incelenmesi, sosyal bilimler alanında önemli bir araştırma konusu olmaktadır. Toplumsal öğrenme ve toplumsal oluşturma kavramları da bu bağlamda üzerinde durulması gereken önemli konulardır. Jane Sunderland'ın çalışmaları, bu alanda yapılan araştırmaları derinleştirmiş ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki vurgularıyla dikkat çekmiştir. Sunderland'ın görüşlerine göre, toplumlar kendi dinamikleri içinde sosyal davranışları sergileyerek kültürlerini oluştururlar. Bu noktada dilin, kimliklerin inşasında önemli bir rol oynadığına vurgu yapmaktadır. Dil, bireylerin ve grupların kendilerini ifade etmelerinin yanı sıra, toplumsal normların da belirlenmesinde etkili bir araçtır. Bu bağlamda, toplumların kültürel yapılarını anlamak ve analiz etmek için dilin önemi büyüktür. Özellikle eğitim kurumları, dilin ve kültürün aktarıldığı önemli kurumlardır. Sunderland, İngilizce ders kitapları üzerinden yaptığı analizlerde, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl şekillendirildiğini araştırmış ve çarpıcı sonuçlara ulaşmıştır. Kadın karakterlerin sayısının az olması, kadın-erkek meslek ayrımlarının yapılması, kadınların stereotipik şekilde betimlenmesi gibi konular, dilin ve kültürün nasıl inşa edildiğini gösteren önemli örneklerdir. Sunderland'ın çalışmaları, dilin ve eğitimin, toplumsal cinsiyet rollerini nasıl şekillendirdiğini ve kadınların nasıl temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Kadınların korkak, duygusal ya da aşağılanmış şekilde betimlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin nasıl pekiştirildiğini gösteren önemli bulgulardır. Bu tür stereotiplerle dolu içeriklerin eğitim materyallerinde yer alması, genç nesillerin toplumsal cinsiyet algılarını nasıl etkilediği konusunda da düşündürücü bir perspektif sunmaktadır (akt. Aydınoglu, 2015: 223-224).

Kadınlar ile erkekler arasındaki dil farklılıkları argo kullanımı konusunda da önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Toplumumuzda argo terimleri genellikle kaba, bayağı ve ayıp olarak değerlendirilmek ve bu nedenle, argo kullanımı herkes tarafından hoş karşılanmayan bir konu olarak görülmektedir. Hem erkekler hem de kadınlar argo konusunda uyarı alabilirler ve

argonun sertlik derecesi de bu konuda önemli bir rol oynamaktadır. Argo terimleri ve küfürli ifadeler genellikle erkekler tarafından daha rahat bir şekilde kullanılmaktadır. Erkeklerin çoğu toplumda argo ve küfür kullanımının desteklendiği ve hatta hoş karşılandığı durumlarla karşılaşabilirler. Bu durum genellikle argo ve küfür kullanımının güç ve otorite ile ilişkilendirilmesiyle açıklanmaktadır. Toplumun beklentisi açısından kadınların argo konuşmaması gerektiği düşünülmektedir, ancak bu beklenti her zaman yerine getirilmemektedir. Kırsal kesimde ve şehir ortamında da kadın argosu bulunduğu gözlemlenmektedir. Kırsal kesimde kadınların argo kullanımı eğitimsizlikle ilişkilendirilmemelidir, çünkü bu tür konuşmalar hala doğal karşılanabilmektedir. Şehirde de kadınların argo kullandıkları ve bazı durumlarda gruplar arasında argo ayrımının olduğu görülmektedir. Kadınlar arasında oluşturulan argo dilinin genellikle cinsellik odaklı olduğu ve erkeklerin anlamamasını amaçladığı belirtilmekte ancak kadınların genellikle erkeklerin kullandığı kadar saldırgan olmayan sözleri tercih ettikleri gözlemlenmektedir. (Öztürk Dağabakan, 2012: 102-103).

4.3. Kadın Dili ve Argosu

20. yüzyılın başlarında, kadın ve erkek dili üzerine yoğun çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar, yalnızca içerik bakımından değil, aynı zamanda sözcük seçimi, retorik ve sözdizimi açısından da gerçekleştirilmiştir. 1970'lerde yeni kadın hareketinin başlaması ile birlikte, kadın cinsiyet konusu üzerine birçok araştırma yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar arasında, cinsiyet temelli dil çalışmaları, kadın ve cinsiyet araştırmaları ve feminist bilim eleştirileri öne çıkmaktadır. Aynı dönemde, yalnızca kadın dili üzerine değil erkek dili üzerine de yoğun çalışmalar yapılmıştır.

Türkiye'deki kadın dili araştırmaları, dilbilime yeni bir bakış açısı getirerek dilin cinsiyetle olan ilişkisini derinlemesine incelemekte ve toplumsal cinsiyetin dil üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Bu çalışmalar, dilin sadece iletişim aracı olmanın ötesinde, toplumsal yapı ve cinsiyet rolleri üzerindeki etkilerini anlamak adına önemli ipuçları sunmaktadır. Dilin cinsiyet üzerindeki etkilerini ele alan bu çalışmalar, toplumda var olan cinsiyet rollerini, dilin bu rolleri nasıl şekillendirdiğini ve kadın ile erkek arasındaki dil kullanımı farklarını irdeleyerek önemli bulgular ortaya koymaktadır. Türkiye'de kadın, cinsiyet ve dil üzerine yapılan çalışmalara aşağıda değinilecektir:

Güray Çağlar König'in 1992 yılında yayımlanan "Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı" adlı makalesi, bu alandaki önemli çalışmalardan biridir. König, biyolojik cinsiyet ile dilbilgisel cinsiyet arasındaki ilişkilere odaklanarak kadın ve erkeklerin dil kullanımındaki

farklılıkları ele almaktadır. Özellikle kadınlar için kullanılan dil biçimleri üzerinde duran König, konunun uzmanı bilim insanlarının görüşlerini aktararak bu alandaki tartışmalara ışık tutmaktadır.

Asuman Ağaçsaban'ın 1989 yılındaki yüksek lisans tezi, “Kız ve Erkek Öğrencilerde Cinsiyetten Kaynaklanan Farklı Dil Kullanımı” başlığıyla Türkiye’deki önemli çalışmalardan bir diğeridir. Ağaçsaban, kız ve erkek öğrencilerin dil kullanımındaki cinsiyete dayalı farklılıkları inceleyerek, kız öğrencilerin soyut adları, erkeklerin ise somut adları daha fazla kullandığı sonucuna ulaşmaktadır.

Şeyda Özçalışkan'ın “Kadın ve Erkeklerin Küfür Kullanımı” adlı makalesi, Türk kültürü içinde kadın ve erkeklerin küfür kullanımını ele almaktadır. Özçalışkan, kadın ve erkeklerin küfürlü konuşma biçimlerini analiz ederek, bu konuda toplumsal beklentileri ve cinsiyete dayalı tutumları açığa çıkarmayı hedeflemektedir.

Zühal Akünel Okan'ın 1998 yılında yayımlanan “Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi” adlı makalesi ise kadın ve erkeklerin dil kullanımındaki farklılıklara reklam metinleri üzerinden bakmaktadır. Okan, dilin toplumsal yapı ile ilişkisini ve erkek ile kadının dil kullanımındaki farklılıkların nedenlerini irdeleyerek, dilin toplumdaki rolleri ve kimlikleri nasıl şekillendirdiğini tartışmaktadır.

Sibel Kocaer ve Burcu Şimşek'in toplumsal cinsiyet ve dil üzerine yaptıkları çalışmalar, günümüzde var olan kültürel değişimleri ve kadınların konuşma tarzlarını ele almaktadır. İki yazarın da vurguladığı gibi, argo ve küfür kullanımının artmasıyla birlikte, genç kadınlar arasında görülen dil değişiklikleri toplumsal cinsiyetin üzerindeki etkileri de gözler önüne sermektedir. Sibel Kocaer'in çalışmasında, özellikle büyük şehirlerde eğitilmiş genç kadınlar arasında argo kullanımının yaygınlaşması dikkat çekmektedir. Geleneksel normlara aykırı olsa da günümüzde bu tarz konuşma biçimlerinin kabul edilebilir hale gelmesi, toplumun değişen yapısını ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyindeki artışa rağmen, genç kızlar arasında argo ve küfür kullanımının artması, toplumsal cinsiyetin dil üzerindeki etkilerini de gözler önüne sermektedir. Burcu Şimşek'in yüksek lisans tezi ise, kadınlar arası konuşma süreçlerinin incelenmesiyle toplumsal cinsiyetin dil üzerindeki yansımalarını ele almaktadır. Kısıtlı bir kesimin sohbetlerinin kaydedilmesi ve analiz edilmesiyle gerçekleştirilen çalışma, kadınların günlük konuşmalarında toplumsal cinsiyet rollerini nasıl sergilediklerini gözler önüne sermektedir. Her iki çalışma da toplumsal cinsiyetin dil üzerindeki etkilerini incelerken, günümüzdeki değişen normları ve kültürel yapıyı da ele almaktadır. Kadınların dil kullanımı

üzerindeki çalışmalar, toplumsal cinsiyetin nasıl şekillendiğini ve kadınların günlük hayatlarına nasıl yansıdığını anlamak açısından önemlidir.

Turgay Sebzecioğlu ve Serap Coşkun Özgür'ün birlikte kaleme aldıkları “Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiket Örnekleme” adlı çalışmada ise argo dilinin cinsiyet değişkeni açısından incelenmesine odaklanılmaktadır. Twitter üzerinde yer alan #beniçokşaşırtır etiketi altındaki gönderilerin incelenmesiyle elde edilen veriler, argo dilinin cinsiyet üzerindeki etkilerini açığa çıkarmaktadır. Eksiklik Kuramı eleştirilerek ortaya konan Ayrılık Kuramı ise kadın ve erkek diline özgü argo kullanımını tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Songül Çek, “Türk Halk Ninnilerinde Kadın Diline Ait Metaforlar Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmada, ninnilerdeki kadın dilinin metaforlarını incelerken, kadının duygularını nasıl ifade ettiğine odaklanmaktadır. Metaforlar, benzetmeler ve metonimler aracılığıyla ninnilerde yer alan anlatılar, kadın deneyimini yansıtarak toplumsal yapıyla paralellik göstermektedir.

Nazife Aydınoğlu'nun “Kadın ve Dil” çalışması kadının dil kullanımı ve konumu arasındaki ilişkilere ışık tutmaktadır. Türkçede kadın hakkında kullanılan dilin incelenmesi, kadının ikincil konumuna dair önemli ipuçları sunmaktadır. Ayrıca, kadının kullandığı dil ile konumu arasındaki ilişkilerin tarihsel gelişimi incelenerek, feminist hareketlerin etkisi üzerinde durulmaktadır.

Fatma Öztürk Dağabakan'ın “Toplumdilbilimsel Bir Kavram Olarak Kadın-Erkek Dil Ayırımı Türkçe ve Almanca Açısından Bir Yaklaşım” adlı makalesi, bu disiplini ele aldığı ve kadın-erkek dil ayırımı odaklandığı bir çalışmadır. Öncelikle, Dağabakan'ın makalesinde toplumdilbilimin ne olduğuna dair bir belirleme yapmaya çalıştığı görülmektedir. Bu çerçevede, toplumdilbilimin kapsadığı alanlar, dili ele alış biçimi, kuramları ve kuralları, çıkış noktası gibi konular ele alınmış ve okuyucuya detaylı bir şekilde açıklama yapılmıştır. Toplumdilbilim, dilin sadece bir iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda toplum içindeki güç ilişkilerini yansıttığını ve şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Makalede, toplumdilbilim içerisinde kadın ve erkek dillerinin incelendiği bir bağlantı kurulmuştur. Kadın dili ve erkek dili tanımları üzerinde durularak, bu tanımların tarihsel yansımaları incelenmiştir. Kadın dilinin ele alınış süreci tarihsel evreleriyle birlikte detaylı bir şekilde ele alınarak, bu iki değişkenin farkları ve benzerlikleri Türk toplumu ve Alman toplumu açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu analiz, dilin toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Filiz Bingölçe'nin 2002 yılında yayınladığı “Kadın Argosu Sözlüğü” kadın argosu konusunda yapılmış oldukça mühim bir çalışmadır. Bu sözlük, kadınların kendi aralarında kullandıkları argo sözcükleri örnekleyerek, kadınların dilde nasıl bir alt kültür oluşturduklarını göstermektedir. Bu sözlük, dilin sadece iletişim amaçlı olmadığını, aynı zamanda toplumsal grupların kimlik ve dayanışma duygularını nasıl yansıttığını göstermek açısından önemlidir.

Gülcan Çolak'ın (2019), “Toplumdilbilimi-Toplumsal Cinsiyet ve Dil” adlı çalışması dil ve toplum arasındaki karmaşık ilişkileri detaylı bir şekilde ele almaktadır. Toplumsal cinsiyet, dil ve cinsiyet arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak için belirli bir disiplinde yapılan araştırmaları içeren önemli bir alanı kapsamaktadır. Çalışmada insanın dünyaya gelişinin biyolojik bir süreç olduğu kadar kültürel bir varoluşun da başlangıcı olduğu vurgulanmaktadır. İnsanın kültürden etkilenen bir varlık olarak edilgen bir nesne olduğu kadar aynı zamanda toplumsal kimlik ve kültürün bir taşıyıcısı, uygulayıcısı ve üreticisi olduğu belirtilmektedir. Kültürün dünyayı ve hayatı nasıl anlamlandırdığı üzerine yapılan vurgunun ardından, dilin bir yaşam biçimi, kültür, davranış ve değerler sistemi olduğu vurgulanmaktadır. Toplumsal tabakalaşma, toplumsal sınıfların dil kullanımı, cinsiyetler ve dil ilişkisi, yaş gruplarına göre dil kullanımı gibi konular ele alınmaktadır. Kitapta ayrıca meslekler ve dil kullanımı, eğitim gruplarının dili, kitle iletişim araçları ve dil, politika dili, dil politikaları, ikidillilik, dil sürdürümü, dilsel tutum, dil seçimi ve etnik-dilsel canlılık konuları da ele alınmaktadır.

Kadının kullandığı dil üzerine yapılan çalışmalar, dilbilim ve feminist teoriler açısından oldukça önemli bir konuyu ele almaktadır. Bu çalışmalar, genellikle dört farklı görüşü ortaya koyarak kadının dil kullanımı üzerine çeşitli analizler yapmaktadır. Bu görüşler feminist hareket öncesine ve feminist dalgalarla paralel olarak gelişmektedir. Her bir görüş, kadının dil kullanımıyla ilgili farklı perspektifler sunmaktadır. Nazife Aydınoglu, çalışmasında söz konusu görüşleri ele alarak şu şekilde değerlendirmeler yapmaktadır: İlk görüşe göre, kadının kullandığı dil erkeğin kullandığı dilden daha kötüdür. Bu görüş, kadının dil kullanımının eksikliklerini vurgulayarak kadının dilinin erkeğin dilinden daha aşağıda olduğunu savunmaktadır. İkinci görüş ise, kadının kullandığı dilin erkeğin kullandığı dilden farklı olduğunu ve bunun kadının toplumdaki ikincil konumunu yansıttığını iddia etmektedir. Üçüncü görüş, kadının kullandığı dilin erkeğin dilinden farklı olduğunu ve kadının dil kullanma amacının da farklı olduğunu belirtmektedir. Son olarak, dördüncü görüşe göre kadının kullandığı dil, onun kimliğini oluşturan önemli bir unsurdur (2015: 220). Kadın dilini konu alan ilk çalışmalardan biri Otto Jespersen'a aittir. Jespersen, kadın dilinin eksikliklerini vurgulayarak kadınların düşünmeden konuştuklarını iddia etmektedir. Daha sonra feminist hareketin etkisiyle kadın ve dil konusu yeniden gündeme gelmiş ve bu konuda birçok çalışma

yapılmıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalarda genel olarak, kadının dilinin erkeğin dilinden farklı olduğu ve kadının toplumdaki konumunun dil kullanımına yansıdığı üzerinde durulmuştur. California Üniversitesi Dilbilim profesörlerinden Robin Lakoff da kadın dilini ele alan önemli isimlerden biridir. Lakoff, kadının dil kullanımının onun toplumdaki ikincil konumunu yansıttığını savunarak kadının dilinin güçsüzlüğünü vurgulamıştır. Onun görüşüne göre, kadının beklenen şekilde konuşması onun duygularını ve düşüncelerini kuvvetli bir şekilde ifade etmesini engelleyebilmektedir. Lakoff'un sistematik olmayan gözlemlerine dayanarak yaptığı analiz sonucunda ortaya attığı tezler, kadınların dil kullanımındaki belirli özellikleri ve eğilimleri vurgulamaktadır. Bu tezlere göre, kadınlar sık sık onay almak amacıyla soru edatı kullanmakta, ifadelerine giriş yaparken görece edatına sıkça başvurmakta ve sözlerinde kuvvetlendirici sözcükler kullanmaktadırlar. Lakoff'a göre, bu dil özellikleri kadınların nezaket ve güvensizliklerinin genel bir yansıması olarak görülmektedir (Klann–Delius 2005: 43).

Kadının dil kullanımı üzerine yapılan çalışmalar, dilin toplumsal bir olgu olduğunu ve cinsiyet rollerinin dil üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmalar, kadınların dil kullanımının incelenmesiyle toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Kadının dil üzerindeki etkisi ve kadınların dil kullanımıyla ilgili daha fazla araştırma yapılması, kadınların seslerini daha güçlü bir şekilde duyurabilmelerine ve toplumsal dengelerin daha adil bir şekilde kurulmasına katkı sağlayabilir. Bu nedenle, kadının dil kullanımı konusundaki çalışmaların önemi büyüktür ve bu alandaki araştırmaların artarak devam etmesi gerekmektedir. Toplumda kadınlar ve erkekler arasındaki dil kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, iletişimdeki cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini ve insanların birbirleriyle nasıl etkileşim kurduklarını anlamaya yardımcı olmaktadır.

Kadınların dil kullanımlarında erkeklere nazaran belli başlı farklılıklar vardır. Bunlardan biri kadınların söz dizimi bakımından kusursuz olmalarıdır. Kadınlar sözcük seçiminde erkeklerden daha seçicidirler ve genellikle sert ifadelerden kaçınıp daha yumuşak bir dil kullanmaktadırlar. Kadınların dil kullanımındaki farklılıkların bir diğer yönü de kelime hazineleridir. Her iki cinsiyet de kendi ilgi alanları doğrultusunda sözcüklere sahiptir. Kadınların cümlelerinde özellikle yazılı dilde sözel bir yoğunluk görülmektedir. Konuşma dilinde ise genellikle kısa cümleler kullanılırken sözdizimsel bir karakteristik eğilim göstermektedirler. Kişi zamirleri açısından da kadınların genellikle nezaket hitap şekillerini tercih ettiği, “ben” ve “biz” zamirlerini sıkça kullandıkları gözlemlenmektedir (Klann-Delius 2005: 49). Kadın-erkek dil araştırmalarında, sözlü olmayan dilsel ifadeler de önemli bir rol oynamaktadır. Kadınların ve erkeklerin hareket, mimik ve jestlerinden yola çıkılarak her iki cinsiyetin de davranış şekilleri ile dil kullanımları arasındaki benzer durumlar araştırılmaktadır.

Kadın dili, genellikle toplumsal cinsiyet normları ve beklentileri doğrultusunda belirli özellikler taşımaktadır. Bu özellikler, kadınların dil kullanımlarının erkeklerden nasıl farklılaştığını göstermektedir. Kadınlar, toplumsal normlar gereği daha nazik ve dolaylı bir dil kullanma eğilimindedir. Bu eğilim, kadınların toplumda daha uyumlu ve empatik olmalarının beklendiği kültürel normlarla ilişkilidir. Kadınlar, konuşmalarında daha fazla kibarlık ifadeleri, teşekkür ve özür kullanırlar. Bu, kadınların nazik ve düşünceli olmaları gerektiği toplumsal beklentilerden kaynaklanmaktadır. Doğrudan ifade yerine dolaylı ifadeler kullanarak çatışmalardan kaçınma eğilimindedirler. Dolaylı ifade, eleştiri veya talepte bulunurken daha yumuşak bir yaklaşım sergilemeyi içermektedir. Kadınlar aynı zamanda dil kullanımında daha fazla duygusal kelime ve sıfat kullanma durumundadırlar. Konuşmalarında ve yazışmalarında çok sık sevgi, mutluluk, üzüntü gibi duygusal ifade kullanmaktadırlar. Bu, empati ve duygusal bağlantı kurma eğilimlerinin bir yansımasıdır. Erkeklerle nazaran daha fazla sıfat kullanarak nesneleri ve durumları daha ayrıntılı bir şekilde tanımlamaktadırlar. Bu da dildeki zenginlik ve ifade çeşitliliği olarak görülebilmektedir. Kadınlar çoğunlukla konuşma sırasında karşı tarafı onaylayan ve destekleyen ifadeler kullanmaktadırlar. İşbirlikçi dil kullanarak grup içi uyumu da teşvik etmektedirler. Bu, özellikle grup tartışmaları ve iş birliği gerektiren durumlarda önemlidir.

Kadın dilinin özellikleri, toplumsal ve kültürel bağlamlarla yakından ilişkilidir. Toplumların kadınlardan beklediği roller ve davranışlar, dil kullanımına doğrudan yansımaktadır. Kadın dilinin özellikleri, farklı kültürlerde farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Her kültür, toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollerin dildeki yansımalarını farklı şekilde tanımlamaktadır. Doğu kültürlerinde kadınlardan daha geleneksel ve uyumlu bir dil kullanmaları beklenirken, Batı kültürlerinde kadınların daha bağımsız ve kendine güvenen bir dil kullanmaları teşvik edilebilmektedir. Aynı şekilde bazı kültürlerde kadınların daha az konuşması ve daha fazla dinlemesi beklenirken bazı kültürlerde daha aktif bir katılıma yönlendirilebilirler.

Kadınların dil kullanımındaki belirgin özelliklerin toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileriyle yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Kadınların dil kullanımındaki incelik, nezaket ve özen, toplumun kadınlardan beklediği belirli davranış standartlarıyla uyumlu olmaktadır. Bu özellikler, kadınların iletişim tarzında belirgin bir şekilde kendini göstermekte ve toplumda kabul gören normlara uygunluğu vurgulamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğrencilere ait bulgulara tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 5.1 Yapılan Görüşmelerden Elde Edilen Argo Kullanımına Ait Sayısal Veriler

Kadın Sayısı	Kadınlara Ait Argo Sayısı	Erkek Sayısı	Erkeklerle Ait Argo Sayısı
84 (%67,2)	158 (%49,53)	41 (%32,8)	97 (%30,41)
Ortak Argo Sayısı			
64 (%20,06)			

Tablo 1’de bulunan bilgiler incelendiğinde araştırmaya 84 kadının ve 41 erkeğin katıldığı; katılan kadın öğrencilerin erkeklerden farklı 158 adet, erkek öğrencilerin ise kadınlardan farklı 97 adet argo kelime ve deyim kullandıkları; bunun yanı sıra hem kadınların hem de erkeklerin kullandığı argo sayısının 64 adet olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de araştırmaya katılan kadın ve erkeklerin argo kavramına ilişkin ürettikleri kelime ve deyimlerin oluşturduğu temalara yönelik bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 5.2 Araştırmaya Katılan Kadın ve Erkeklerin Argo Kavramına İlişkin Ürettikleri Kelime ve Deyimlerin Oluşturduğu Temalar ve Bunların Frekans Dağılımı

Tema	F
İnsan İlişkileri ve Toplumsal Normlar	162
Cinsellik ve Cinsel İlişkiler	69
Akademik Ortamın Çeşitli Karakterleri	26
Kişisel Özellikler ve Davranışlar	24
Dersler ve Sınavlar	21
Toplumsal Cinsiyet Roller	14

Tablo 2 incelendiğinde kadın ve erkekler tarafından üretilen argo kelime ve deyimlerin 6 tema altında sınıflandırıldığı görülmektedir. Kadın ve erkekler tarafından en fazla üretilen argo

kelime ve deyimlerin “insan ilişkileri ve toplumsal normlar” teması altında toplandığı, en az üretilen argo kelime ve deyimlerin ise “toplumsal cinsiyet rolleri” teması altında toplandığı görülmektedir. Söz konusu 6 tema içerisinde yer alan, kadın ve erkeklerin üretmiş oldukları argo kelime ve deyimler açıklamalarıyla birlikte aşağıda verilecektir.

5.1. İnsan İlişkileri ve Toplumsal Normlar

İnsan ilişkileri ve toplumsal normlar teması ile ilgili kadın öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Açılmış deliğe herkes koyar: Bir işin oluşması için gerekli ortam sağlanmışsa herkes o işi yapabilir.

Ağız açmak: Sohbet etmek.

Ağzına şeytan işemek: Küfürlü konuşmak.

Am dilbazı: Ağız iyi laf yapan erkekler için kullanılmaktadır.

Am görse akmak, sik görse sarmak: Her gördüğüne heveslenen, maymun iştahlı kimseler için kullanılır.

Am üstünde reçel bu günler de geçer: Zor günlerin geçeceğini belirtmek maksadıyla kullanılmaktadır.

Amin düdüğü: Hiç susmayan, çok konuşan kişiler için kullanılır.

Anten: Aldatılmış kadınlar için kullanılır.

At atladı, göt patladı: Olan oldu, iş işten geçti anlamında kullanılır.

Baciko: Kadınlar arasında samimiyet göstergesi olarak kullanılmaktadır.

Bağ benim belletirim, göt benim elletirim: Kişinin canı ne istiyorsa onu yapacağını ifade etmek için kullanılır.

Başı bittin, kıcı sikten kurtulmaz: Baş ekseriyetle belaya giren kişiler için kullanılır.

Ben diyorum tren geldi gitti, sen diyorsun götümü deldi geçti: İki kişinin birbirlerinden alakasız konulardan bahsetmesi.

Benim şansım ikidir, biri de eşeğin sikidir: Her zaman şanslı olunamayacağını ifade etmek için kullanılır.

Bizi sikkemeyenin siki sızlıyor: Bir işte başarısız olunca arkadan iş çeviren kişiler çok olur anlamında kullanılmaktadır.

Ceberrut: Zalim, acımasız kimse.

Demirden sik olsa dayanmaz: Bir eşyayı dikkatsizce kullanmak, zarar vermek.

Deveyi ipiyle, sahibini sikiyle yemek: Çok fazla yemek yiyen kimseler için kullanılır.

El sikiyle gerdeğe girmek: Başkalarının imkanlarıyla bir işe kalkışmak anlamında kullanılır.

Elle yakılan ateş götle söndürülmez: Yapılan işin sorumluluğunun alınması gerektiği anlamında kullanılmaktadır.

Erkek orospusu: Kadınlar arasında yanar döner ve uçkurundan başka bir şey düşünmeyen erkekler için kullanılmaktadır.

Esen dağdan serin olmak: Çok rahat ve pervasız olmak.

Eşeği götünden samanlamak: Anlatılan konuyu tamamen yanlış anlamak

Eşek bokundan sert olmak: Her zaman, her koşulda aşırı tepkiler vermek, çok sinirli olmak.

Fıttırmak: Sinirlenmek

Gay motoru: Çok hızlı yürümek.

Göt ıslanmadan balık tutulmaz: Cefa çekmeden sefa sürülmez anlamında kullanılır.

Göt lambası: İşe yaramaz kimse.

Göte küstü: Bele kadar olan kısa kıyafetler için kullanılmaktadır.

Götelek: Hakaret amacıyla kullanılmaktadır.

Götü kızıllaşmak: Tembelleşmek.

Götü oturak dili pıtırak: Boş oturup çevresindeki insanlara sürekli laf atan kişiler için kullanılır.

Götüm gibi: Bir işin veya kişinin çirkin ve kötü olduğunu ifade etmek için kullanılır.

Gözü sike bakmak: Yapmakta olduğu işe dikkatini vermeyen, iş dışında başka şeylerle uğraşan kimseler için kullanılır.

Herbokolog: Çok bilmiş kimse anlamında kullanılır.

Herkesin götüne göre hıyarı ben nerden bulayım: Herkesi memnun etmenin zor olduğunu belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

Hısim hısıma bir kısım fazla koyar: Gütülen kinin kolay unutulamayacağı anlamında kullanılır.

İncir yaprağı: Mahremi gizlemek amacıyla kullanılır.

Kapçık ağızlı: Aşağılama niyeti ile kullanılan hakaret terimi.

Kaplumbağanın sik bilediği yer: Issız yerler için kullanılır.

Kaşmer: İçten pazarlıklı, sözüne güvenilmez kimseler için kullanılır.

Kepçük ağızlı: Laf taşıyan kimse.

Kerhaneci: Erkeklerin arkadaşlarına sürekli kız arkadaş ayarlama çabası için kullanılır.

Kıcıyla balık yakalamak: Çok şanslı olmak anlamında kullanılır.

Kokoş: Çok süslü kadın.

Kutadgu Bilig: Her konuda fikri olan, çok bilmiş kimseler için kullanılır.

Mahşer midillisi: Arabozucu, fesat kimseler için kullanılır.

Mum sıçmak: Çok korkmak anlamında kullanılır.

Nalı tıkrıdar kıcı fıkrıdar: Yerinde duramayan kimseler için kullanılır.

Orospuluğu bileceksin, orospuluk yapmayacaksın: Elinden her iş gelecek ancak her işi yapabildiğini belli etmeyeceksin anlamında kullanılır.

Orospuluk saati: Kadınlar arasında boş vakitlerini ifade etmek için kullanılır.

Orospuya surat gerek: Birilerinin beğenisine sunulacak şeyin görünüşünün güzel ve çekici olması gerekir anlamında kullanılmaktadır.

Osuruktan teyyare: Baştan savma yapılan işler için kullanılır.

Otlı peynir: Ayağı kokan kimse.

Pelinsu: Aşırı süslü kadınlar için kullanılmaktadır.

Sıçılacak ağız göte yakın gelir: Başına kötü bir şey geleceğini bildiği halde olayın üstüne giden kimseler için kullanılır.

Sığır sidiği: Düzgün olmayan, yamuk yumuk.

Sik gözlü: Nazarının değdiğine inanılan, kötü bakışlı kimse anlamında kullanılır.

Sik ucuyla iş yapmak: Bir işi özensiz, üstün körü yapmak anlamında kullanılır.

Sikli baba tekkesi: Misafiri eksik olmayan evler için kullanılır.

Sikmeyeceği atın önüne ot koymaz: Bir kadını kötü emellerine alet etmek isteyen erkekler için.

Soyka: Gereksiz veya belalı kimse anlamında kullanılır.

Tavuk sikmek: Kandırmaya çalışmak.

Tay sikildiği çayırı özlermiş: Bireylerin kendilerini zora sokan işleri daha çok sevmesi.

Tost: Aldatılan kadınlar için kullanılır.

Uzakta yar sevenin sikine kırağı düşermiş: Uzak mesafe ilişkiler için kullanılır.

Yanmış ocak, kalkmış bacak aramak: Hazıra konmak anlamında kullanılır.

Yarağın önünden dolsuz geçmek: Büyük bir kazadan son anda kurtulmak.

Yâri yar olanın yâri sarar yarasını, yâri yar olmayanın felek siker anasını: toksik ilişkiler

Zevksiz gecenin mahsulü: hiçbir işe yaramayan insan

İnsan ilişkileri ve toplumsal normlar teması ile ilgili erkek öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Aç karın, yüksek nalın, salın taşaklarım salın: Kişinin yoksul olmasına rağmen gösterişten uzak durmamasını ifade etmek için kullanılır.

Adam sandım eşeği, alnıma vurdu taşığı: Değer verilen kimsenin nankörlük etmesi.

Amdan çıkmış yarak gibi olmak: Yorulmak.

Amin altına yatmak: Sevgililerinin sözünden dışarı çıkmayan erkekler için kullanılmaktadır.

Arap dudağı gibi olmak: Kavga sonrası moraran göz için kullanılır.

Armut: Saf salak kimse anlamında kullanılır.

At yarağına kelebek kondurmak: Çirkin bir şeyi güzelleştirme çabasını anlatmak için kullanılır.

Ben çekiyorum kuşağıma, sen iniyorsun taşağıma: Doğrusu söylenildiği halde inatla yanlış yapan kimseler için kullanılır.

Bıyık büküle büküle kaytan, insan sikile sikile şeytan olur: Yaşanan kötü tecrübelerle insanın daha açık göz olduğunu, kullanıla kullanıla uyanıklığı öğrendiğini ifade etmek için kullanılır.

Büzüктаş: Samimi arkadaş.

Cömert derler maldan ederler, yiğit derler amdan ederler: Kimsenin gazına gelerek üstesinden gelemeyeceğin işlere kalkışma anlamında kullanılır.

Dertsiz devenin taşağı deh demeden sallanmış: Haddini aşan kimseler için kullanılır.

Deve yüküyle eşek sikiyle kaybolur: Evden çıkarken evin dağınık bırakılmaması gerektiği hakkında.

Fakir bakmaz yüküne gayret eder sikine: Kişinin yoksul olmasına rağmen gösteriştan uzak durmamasını ifade etmek için kullanılır.

Göттаş: Samimi arkadaş.

Götünü bilmeden Hasan dağına oduna gitmek: Yapabileceğinin üzerinde marifet gerektiren işe girişip başarısız olmak.

İdeoloji orospusu: Popüler görüşe uyan, çoğunluğun dediğini yapan.

Kalaycı taşağı gibi sallanmak: Kararsız olmak.

Karıncayı sikip belini incitmemek: İtinallı davranmak.

Kaşınan göte yarrak şamdan şahlanarak gelirmiş: Kötü bir karşılık gerektiren eylemlerde bulunmak anlamında kullanılır.

Kıl siken: Cimri, pinti anlamalarında kullanılır.

Lale: Saf salak kimse anlamında kullanılır.

Madem biliyorsun götünün huyunu, niye içtin turşunun suyunu: Bile bile lades yapmak.

Misafir taşağı gibi sıkışmak: Kendini darda hissetmek.

Mutlu edersen gerdekte gelini, minnetle öper kelini: Çıkar ilişkilerini ifade etmek için kullanılır.

Nenem pekmez kaynatır dedim sikini oynatır: koyun can derdinde kasap et derdinde misali.

Nenesi fallik: Utanma duygusu bulunmayan ya da yüzü kızarmayan kimseler için kullanılmaktadır.

Orospuya sev demişler ben o pozisyonu bilmiyorum demiş:

Orospuyu zincire vurmuşlar kilidiyle oynamış:

Paran varsa yancıkta oynar sikin amcıkta, paran yoksa yancıkta gözün kalır amcıkta: Parasız hiçbir şeyin olmayacağını ifade etmek için kullanılır.

Peynir ekmek yiyelim ete para vermeyelim, birbirimizi sikelim göte para vermeyelim:

Siki taşığına denk olmak: Hali vakti yerinde olan, herhangi bir kaygısı olmayan kişiler için kullanılır.

Sikin sağ olsun: Kişinin yok yere kendini üzmemesi için kullanılır.

Sikini balta kesmemek: Maddi açıdan çok varlıklı olan kimseler için kullanılır.

Sunroof: Başörtülerinden saçları görünecek şekilde kapanan kadınlar için kullanılmaktadır.

Süslüman: Tesettüre İslam dininin gerektirdiği gibi girmeyen, bol makyaj yapan ve çok dar kıyafetler giyen kapalı kadınlar için kullanılmaktadır.

Taşığına su sürmek: Bir kimseyi ikna etmek için onun suyuna gitmek.

Taşakları alnına denk getirmek: Bir işi eline yüzüne bulaştırmak.

Ver yârini ellere, vur götünü yerlere: Kaybedenin olgunluk göstermesi.

Yarık tahtaya taşak kıstırmak: Kendini yok yere zor durumlara sokan kimseler için.

Yattı aşağı dikti taşığı: Tembellik etmek.

Yeme eriğin hamını, görürsün ebenin amını: Olmayacak işlere kalkışmak kişiye zarar verebilir anlamında kullanılır.

5.2. Cinsellik ve Cinsel İlişkiler

Cinsellik ve cinsel ilişkiler teması ile ilgili kadın öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Abaza: Sürekli kız peşinde koşan erkekler için kullanılmaktadır.

Açılış Yapmak: Bekaretin bozulması.

Ahiretlik: İktidarsız erkekler için kullanılır.

Altı parmak: Kasık mantarı için kullanılır.

Amı geride: Ters ilişki.

Ana vatan: Kadın cinsel organı.

Bilerzük bozdurmak: Bekareti kaybetmek.

Bilocal: Oral seks. Blowjob.

Cinsel münasebetsizlik: İktidarsız erkekler için kullanılır.

Çakmak: Erkeklik organı.

Eli boş götü yaş: Cinsel ilişkiden bir yarar elde edilmediğini anlatmak için alay yollu kullanılan bir deyim.

Et giren yere dert girmez: Cinsel ilişkide bulunmanın bütün sorunları çözeceği anlamında kullanılmaktadır.

Davul gibi gerdirmek: Seks sırasında partneri kastırmak.

Donsuz piç: Kadınlar arasında uçkuruna düşkün erkekler için kullanılmaktadır.

Duş başlığı: Kadınların mastürbasyon yapması.

Eli yüzükte gözü büzükte: Eli işte gözü oynasta.

Galamuta: Erkek cinsel organı.

Gargamel: Penis şekli.

İslanmak: Kadının cinsel açıdan uyarılma olayı.

Kamaşullah: Erkek cinsel organı.

Kamış: Erkek cinsel organı.

Kırmızı kurdele: Bakire kadınlar için kullanılır.

Limon: Küçük meme

Lolipop yalamak: Oral seks yapmak.

Mandalina: Küçük meme.

Otomatik pilot: Vibratör.

Pıttık: Kadın cinsel organı.

Pörsük: Yaşlı kadın/erkek cinsel organı için kullanılır.

Pullu balık: Erkeklik organı.

Sarı pipi: Erkeklik organı küçük olan kimseler için kullanılır.

Sulanmak: Kadınların cinsel birliktelik sırasında zevk almaları durumu için kullanılmaktadır.

Soğan zarı: Kızlık zarı.

Ütü tahtası: Küçük memeli kadınlar için.

Zar tutmak: Bekareti saklamak.

Cinsellik ve cinsel ilişkiler teması ile ilgili erkek öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Âdem elması: Klitoris.

Av: Erkekler tarafından, cinsel ilişkiye girebilecekleri kadınlar için kullanılmaktadır.

Bafilemek: Seks terimi.

Bafilenmek: Cinsel açıdan kullanılmak.

Çakışmak: Cinsel ilişkiye girmek.

Çavuş tokatlamak: Erkekler için. Mastürbasyon yapmak.

Çelik yelek: Kondom.

Çürük: Cinsel birliktelik yaşayan kadınlar için kullanılmaktadır.

Düzmek: Cinsel ilişkiye girmek.

Düzülmek: Cinsel ilişkiye girmiş kadınlar için kullanılmaktadır.

Eksik etek: Herkesle ilişki yaşayan kadın.

Etin suyunu sıkmak: Erkeğin boşalma durumu.

Haydar: Erkek cinsel organı.

Hoplatmak: Cinsel ilişkiye girmek.

İki dağın arası: Bacak arası.

İnletmek: Zevk vermek.

Kabarmak: Erkeklerin erekte olma durumu.

Kamış: Erkeklik organı.

Karam: Koyu renkli kadın cinsel organı.

Kaşar: Çok fazla cinsel ilişkiye girmiş kadın.

Kaygan zemin: Erkekler arasında cinsel zevkle ilişkili olarak kızların cinsel organı için kullanılmaktadır.

Kendin pişir kendin ye: Mastürbasyon yapmak.

Kulak sürümek: Sekste kabiliyetli olmak.

Motor: Çok fazla cinsel birliktelik yaşamış kadınlar için kullanılmaktadır.

Paraşüt: Kondom.

Paspas çekmek: Oral seks yapmak.

Patlak egzoz: Ters ilişki.

Simit yağlamak: Cinsel birliktelik esnasında çeşitli kayganlaştırıcı kullanmak.

Sikametgâh adresi: Cinsel ilişkiye girmek için şehir değiştiren erkekler için kullanılmaktadır.

Sünbül~sümbül: K1ç-göt ve kadın cinsel organı anlamlarında kullanılır.

Şapka: Kondom.

Traşlı tay: Erkek cinsel organı.

Tüküren yılan: Erkek cinsel organı.

Vantuz çekmek: Uzun uzun öpüşmek.

5.3. Akademik Ortamın Çeşitli Karakterleri¹³

Akademik Ortamın Çeşitli Karakterleri teması ile ilgili kadın öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Akademik anne: Cana yakın kadın hoca.

Balon: Konu haricinde her şey hakkında konuşan hocalar.

Çizmeli kedi: Yumuşak huylu hocalar için kullanılmaktadır.

Einstein'ın kayıp dölü: Çok bilgili hocalar için kullanılmaktadır.

Gestapo: Nefes aldırmayan, sert hoca.

Göbeklitepe: Göbekli hocalar için kullanılmaktadır.

Hiphopçu: Konuşurken kafasını sallayan hoca.

Irgat: Asistan hocalar.

Kampüs tanrıları: Öğretim elemanları.

Kırık: Kadınsı hareketler sergileyen hoca.

Kürsü: Dersi slayt okuyarak geçiren hocalar için kullanılmaktadır.

Sanki profesör: Hocayı küçümsemek amacıyla kullanılmaktadır.

Sarımsak: Hiçbir şeyden memnun olmayan hocalar için kullanılmaktadır.

Tatlı tatlı becermek: Güler yüzlü, cana yakın ancak sınavları zor olan hocalar için kullanılmaktadır.

Yalamışk: Hocaya yapışan öğrenci. Yalakalık yapan öğrenci.

Zamansız yelkovan: Derse geç gelen hoca.

¹³ Hocalar, dersler ve sınavlar hakkında kullanılan argo kelime ve deyimlerin daha ayrıntılı ve detaylı bilgisi için bkz: M. Emir İLHAN (2021). *Öğrenci Folkloru- Eğlence ve Argo*, İstanbul: Vadi Yayıncılık

Akademik Ortamın Çeşitli Karakterleri teması ile ilgili erkek öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Canlı cenaze: Çok yaşlı hoca.

Çılgın bakire: Bekar kadın hoca.

Godos: Öğrencileri bunaltan, sıkan hocalar için kullanılmaktadır

Hor kullanılmamış: Orta yaşlı hocalar.

Kulak sikmek: Hocanın bağırarak konuşması.

Kurt: Milliyetçi görüşe sahip hocalar.

Motor gibi: Derste hiç ara vermeden konuşan hocalar için kullanılmaktadır.

Personel: Aşırı açık giyinip dikkat çeken kadın hoca anlamında kullanılmaktadır.

Sıcak not akışı: Öğretmenle öğrencinin arasının iyi olma durumu için kullanılmaktadır.

Sığır çobanı: Hoca.

5.4. Kişisel Özellikler ve Davranışlar

Kişisel özellikler ve davranışlar teması ile ilgili kadın öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Ağzı götüne dönmek: Yüzünün güzelliğinden eser kalmamış, çirkinleşmiş kişiler için kullanılır.

Cırcır böceği: Çok konuşan kadınlar için kullanılır.

Cinkaram: Esmer erkekler için kullanılır.

Damızlık dana: Kilolu insanlar için kullanılır.

Götten bacak: Kısa boylu bireyler için kullanılır.

İlah gibi: Kadınlar arasında karşı cinsten birini beğenmeyi belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

İlik gibi: Kadınlar arasında fiziği düzgün erkekler için kullanılmaktadır.

İncel: Kendisi istemesine rağmen romantik veya cinsel partner bulamayan erkekler için kullanılmaktadır.

Japon askeri: Kısa erkek.

Odun: Kaba, saba, anlayışsız erkek.

Öküz: Kaba, saba, anlayışsız erkek.

Sugar dady: Yaşlı olduğu halde genç partnere sahip olan erkekler için kullanılır.

Zamcuk: Zampara, çapkın erkek.

Zargana: Zayıf erkek.

Kişisel özellikler ve davranışlar teması ile ilgili erkek öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Boyalı yumurta: Abartılı makyaj yapan kadınlar için kullanılır.

Karta kaçmak: Yaşlanmak.

Soksan ölür: Zayıf ve çelimsiz kadın anlamında kullanılmaktadır.

Sünger gibi: Erkekler arasında göğüsleri sarkık kadınlar için kullanılmaktadır.

Füze: Büyük göğüslü kadın.

5.4. Dersler ve Sınavlar

Dersler ve Sınavlar teması ile ilgili kadın öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Can pazarı: Bütünleme sınavı.

Çuvallamak: Sınavdan kötü bir not almak.

Ecel: Yazılı sınav.

Geçirmek: Kötü geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

Girmek: Kötü geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

Kazık: Zor sınav.

Ön sevişme: Ara sınavlar.

Paslaşmak: Sınavda kopya çekmek.

Patlamak: Sınavdan kalmak.

Sallamak: bkz. Atmak.

Sıcazlamak: Sınavlardan geçememek.

Sırat köprüsü: Bütünleme sınavları.

Siki tutmak: Sınavdan kötü not almak.

Şapa oturmak: Kötü ve zor geçen sınavlar.

Tınlamamak: Hocanın söylediklerini umursamamak.

Dersler ve Sınavlar teması ile ilgili erkek öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Atmak: Sözlüde veya yazılı sınavda öğrencinin cevabını bilmediği veya emin olmadığı soruya cevap uydurması.

Ahret sorusu: Sınav sorularının çok zor olması.

Babayı almak: Sınav sonucunun kötü gelmesi.

Elenmek: Sınavın kötü geçme durumu ya da dersten kalmak.

İçinden geçmek: Güzel geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

Kol gibi: Kötü ve zor geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

5.6. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal Cinsiyet Roller teması ile ilgili kadın öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler şu şekildedir:

Amsız Ayşe: Her işe burnunu sokan erkekler için kullanılır.

Ana vatan kan ağlıyor: Regl olmak.

Ay hali: Regl zamanı.

Halam geldi: Regl olmak.

Hastalanmak: Regl olmak.

İçi kan ağlamak: Regl olmak.

Sikinle ocak başı karıştırma: Kadınların ev işlerine karışan erkeklere söylenir.

Sikli kaynana: Her işe karışan erkek.

Yarım amcık: Transseksüel bireyler için kullanır.

Toplumsal cinsiyet rolleri teması ile ilgili erkek öğrencilerin vermiş oldukları argo kelime ve deyimler çeşitlilik göstermemektedir. Söz konusu kişilerin kullandıkları kelime ve deyimler kadınlar tarafından da kullanılmıştır. Bu nedenle erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri teması altında söylemiş oldukları argo kelime ve deyimler hem kadınlar hem de erkekler tarafından kullanılan argo kelime ve deyimler başlığı altında incelenecektir.

Kadın ve erkek öğrencilerin insan ilişkileri ve toplumsal normlar temasında ifade ettikleri ortak argo kelime ve deyimlere ilişkin bilgilere tablo 3'te yer verilmektedir.

Tablo 5.3 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları İnsan İlişkileri ve Toplumsal Normlar Temasına Ait Argo Kelime ve Deyimler

Tema	Ortak Argo Kelime ve Deyimler
İnsan İlişkileri ve Toplumsal Normlar	Ak göt kara göt hamamda belli olur Akıl sik değil ki sokasın Amcık amcık konuşmak Andaval Ateş etmek Ayıkmak Bala göte Boynuzlanmak Boynuzlu Çift kale maç yapmak Daltaşşak bırakmak Dehşet görünüyorsun Dünyayı su başmış, ördeğin sikinde mi? Eceli gelen fare kedi taşığı ile oynar Felfeci olmak Fos çıkmak Geyik yapmak Göt hoşafı Göt ister Göt lalesi Göte gelmek Götü başı dağıtmak Götünden element uydurmak Götten solumak Götü terlemek Hayallerle yaşayanı gerçekler siker Hayvan gibi yemek İki elle bir siki doğrultmamak İpimle kuşağım sikimle taşığım İtin götüne sokmak

Kasnak yuvarlandı elek oldu, eski orospular melek oldu
 Katranı kaynatsan olur mu şeker, cinsini siktiğim cinsine çeker
 Kaypak
 Kerhane tatlısı
 Köpek gibi sevmek
 Ne emmeye ne gömmeye gelmek
 Piç etmek
 Sekreterini siken çayını kendi doldurur
 Sik kafalı
 Sik kırığı
 Siktiriboktan
 Şanssız deveyi çölde kutup ayısı sikermiş
 Takılmak
 Taş gibi
 Tavşan sikini dağa sürtmüş dağı siktim demiş
 Tevekkel
 Yalama yapmak
 Zehirden şifa, kahpeden vefa beklenmez
 Zevkle iyilik yapanı şevkle sikerler

Söz konusu tema içerisinde yer alan ve ortak kullanılan argo kelime ve deyimler açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmektedir.

Ak göt kara göt hamamda belli olur: Kimin iyi kimin kötü olduğu gerekli şartlar oluştuğu zaman ortaya çıkar.

Akıl sik değil ki sokasın: Bir konuyu ne kadar anlatılsa da anlamayan kişilere söylenir.

Amcık amcık konuşmak: Boş konuşmak.

Andaval: Herkese kolayca inanan saf kimseler için kullanılır.

Ateş etmek: Karşı tarafın çok güzel görüldüğünü ifade etmek için kullanılır.

Ayıkmak: Bir konuyu anlamak.

Bala göte: Şans eseri.

Boynuzlanmak: Aldatılmak.

Boynuzlu: Aldatılan kimse.

Çift kale maç yapmak: Karşılıklı olarak birbirlerini zorlayan bireyler arasında kullanılmaktadır.

Daltaşşak bırakmak: Ortada bırakmak.

Dehşet görünüyorsun: Karşı tarafın çok güzel görüldüğünü ifade etmek için kullanılır.

Dünyayı su başmış, ördeğin sikiinde mi?: Bencilik, bana dokunmayan yılan bin yaşasın hesabı.

Eceli gelen fare kedi taşığı ile oynarmış: Canına susamak.

Felfeci olmak: Birinden çok hoşlanmak.

Fos çıkmak: Karşı tarafın beklentiyi karşılamaması.

Geyik yapmak: Sohbet etmek.

Göt hoşafı: Hoşa gitmeyen, kötü işlerle uğraşan kimseler için kullanılır.

Göt ister: Zor bir işi yapma konusunun cesaret istemesi.

Göt lalesi: Karşı tarafı aşağılamak amacıyla kullanılan hakaret terimi.

Göte gelmek: Umulmayan bir işin başa gelmesi.

Götü başı dağıtmak: Herhangi bir konuda sınırı aşmak anlamında kullanılır.

Götünden element uydurmak: Olmayan bir şeyi varmış gibi anlatmak.

Götten solumak: Çok yorulmak.

Götü terlemek: Heyecanlanmak.

Hayallerle yaşayanı gerçekler siker: Dünyanın gerçekliğini anlatır.

Hayvan gibi yemek: Çok fazla yemek yemek anlamında kullanılır.

İki elle bir siki doğrultamamak: Hiçbir işi becerememek.

İpimle kuşağım sikimle taşığım: Acil durumlarda gidişatı umursamayan, rahat davranan kimseler için kullanılır.

İtin götüne sokmak: Birini aşağılamak, utandırmak.

Kasnak yuvarlandı elek oldu, eski orospular melek oldu: Ayıp ve kötü sayılan olayları yaptıktan sonra bireyin kendini zamanla aklamaya çalışması, sanki o olaylar hiç yaşanmamış gibi kendisini iyi göstermeye çalışmasını anlatmak amacıyla kullanılır.

Katranı kaynatsan olur mu şeker, cinsini siktiğim cinsine çeker: Doğal eğilimlerin değişmesinin çoğunlukla zor olduğunu ve insanların genellikle kendi doğalarına uygun davrandıklarını ifade etmek için kullanılır.

Kaypak: Tutarsız kişiler için kullanılır.

Kerhane tatlısı: Halka tatlısı.

Köpek gibi sevmek: Çok sevmek.

Ne emmeye ne gömmeye gelmek: Hiçbir şeyden hoşnut olmayan kimseler için kullanılır.

Piç etmek: Bir işi yapmaya/düzeltmeye çalışırken daha da beter hale getirmek.

Sekreterini siken çayını kendi doldurur: Yanında çalışan insanlarla gereğinden fazla samimi olduğunda onlara iş yaptırılmazsın anlamında kullanılır.

Sik kafalı: Hakaret amaçlı kullanılır.

Sik kırığı: Çok hareketli kimseler için kullanılır.

Siktiriboktan: Önemsiz, değersiz.

Şanssız deveyi çölde kutup ayısı sikermiş: Bahtsız kimseler için kullanılır.

Takılmak: Karşı cins bireylerin birlikte vakit geçirmesi.

Taş gibi: Birini beğendiğini ifade etmek için kullanılır.

Tavşan sikini dağa sürtmüş dağı siktim demiş: Kayda değer bir iş yapmadığı halde övünen inanlar için kullanılır.

Tevekkel: Çok saf, her söylenene inanan insanlar için kullanılır.

Yalama yapmak: Bir ayrılıp bir barışarak ilişki yürüten çiftler için kullanılır.

Zehirden şifa, kahpeden vefa beklenmez: Zehrin şifa vermesinin beklenmeyeceği gibi kötü insanların da iyilik yapmasının beklenmemesi gerektiğini ifade eder.

Zevkle iyilik yaparı şevkle sikerler: İyiliğin her zaman insan hayatını olumlu etkilemeyeceğini anlatmak amacıyla kullanılır.

Kadın ve erkek öğrencilerin cinsellik ve cinsel ilişkiler temasında ifade ettikleri ortak argo kelime ve deyimlere ilişkin bilgilere tablo 4'te yer verilmektedir.

Tablo 5.4 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları Cinsellik ve Cinsel İlişkiler Temasına Ait Argo Kelime ve Deyimler

Tema	Ortak Argo Kelime ve Deyimler
Cinsellik ve Cinsel İlişkiler	Yükselmek

Söz konusu tema içerisinde yer alan ve ortak kullanılan argo kelime ve deyimler açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmektedir.

Yükselmek: Tahrik olmak.

Kadın ve erkek öğrencilerin kişisel özellikler ve davranışlar temasında ifade ettikleri ortak argo kelime ve deyimlere ilişkin bilgilere tablo 5'te yer verilmektedir.

Tablo 5.5 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları Kişisel Özellikler ve Davranışlar Temasına Ait Argo Kelime ve Deyimler

Tema	Ortak Argo Kelime ve Deyimler
Kişisel Özellikler ve Davranışlar	Am biti Bok boğaz Dümbük Götüyle dağları devirmek Kuru göt Kürdan Yerden bitme Çıtır

Söz konusu tema içerisinde yer alan ve ortak kullanılan argo kelime ve deyimler açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmektedir.

Am biti: Yılışık erkek.

Bok boğaz: Her şeyi yiyen kimseler için kullanılmaktadır.

Dümbük: Hakaret amacıyla kullanılmaktadır

Götüyle dağları devirmek: Çok kilolu olmak.

Kuru göt: Zayıf kadın.

Kürdan: Zayıf kadın.

Yerden bitme: Kısa boylu kimseler için kullanılır.

Çıtır: Genç ve güzel kadın veya erkekler için kullanılır.

Kadın ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri temasında ifade ettikleri ortak argo kelime ve deyimlere ilişkin bilgilere tablo 6'da yer verilmektedir.

Tablo 5.6 Hem Kadın Hem Erkek Öğrencilerin Ortak Kullandıkları Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ait Argo Kelime ve Deyimler

Tema	Ortak Argo Kelime ve Deyimler
Toplumsal Cinsiyet Rollerine	Erkek Fatma Feminazi Ilık götlü Kuyruklu kız Sikli bayan

Söz konusu tema içerisinde yer alan ve ortak kullanılan argo kelime ve deyimler açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmektedir.

Erkek Fatma: Maskülen kadınlar için kullanılır.

Feminazi: Feminizmi yanlış anlayan kadınlar için kullanılır.

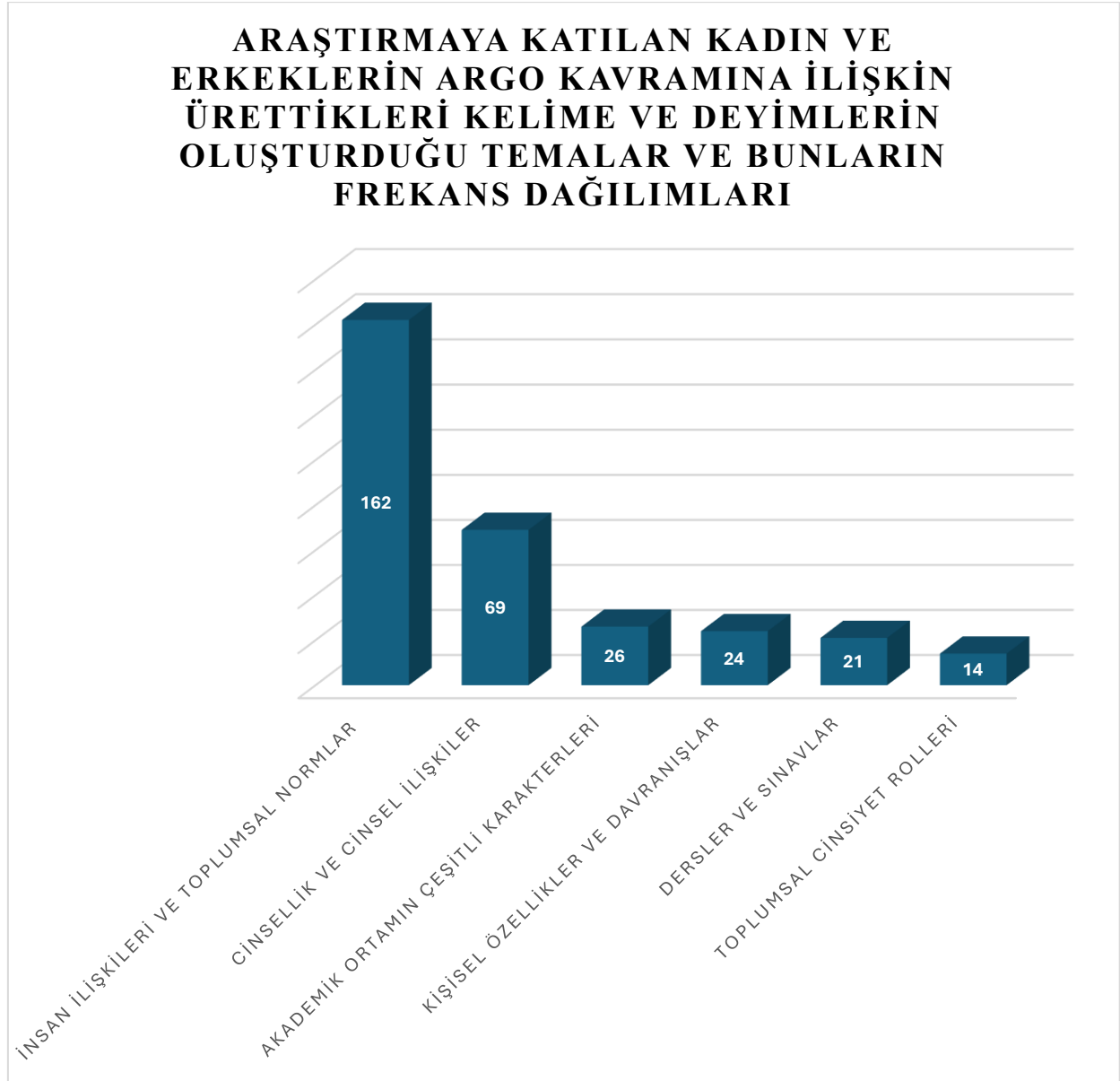
Ilık götlü: Kadınsı hareketler sergileyen erkekler için kullanılmaktadır.

Kuyruklu kız: Transseksüel kadınlar için kullanılmaktadır.

Sikli bayan: Maskülen kadın.

Kadın ve erkek arasındaki dil farklılıkları ve argo kullanımı, toplumsal cinsiyet rolleri ve algılamaları açısından önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınların erkek argosunu kullanması, doğrudan biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilirse, bu durum psikolojik ve toplumsal şemaların etkisi altında olduğunu gösterebilir (Sebzecioğlu ve Özgür, 2015: 88). Erkek argosunun genellikle kadın bedeni üzerinden şekillendiği düşünüldüğünde, kadınların erkek argosunu kullanması, dilin ve ifadenin toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilmesine ve stereotipleştirilmesine bir örnek oluşturmaktadır. Cinsellikle ilgili argoların genellikle kadınlar üzerinden yansıtılmasının, argonun erkek dünyasına mahsus bir özellik olduğu düşüncesini akla getirdiği söylenebilir. Ancak, araştırmalar ve sözlükler incelendiğinde, argonun sadece erkeklere özgü olmadığı, kadınlar arasında da yaygın olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum, dilin ve argonun cinsiyetle ilişkilendirilmesi konusunda yapılan genellemelere meydan okumaktadır. Kadınların erkek argosunu kullanması, belki de dilin ve ifadenin cinsiyetle sınırlanmaması gerektiğini gösteren önemli bir örnektir. Koç'un belirttiği gibi, erkek egemen kültürde kadınların daha fazla argo kullanmasının “doğal” olarak kabul edilmesi konusu da dikkat çekicidir. Cinsel argoların geçmişten bugüne değişen bir çizgisellik gösterdiği ve bu durumun sözlüklerin cinsel içerikli argoları konusunda sınırlı kaldığı veya sansür uyguladığı düşüncesi, dilin evrimi ve toplumsal normların etkisi üzerinde de düşündürücü olabilir. Toplumdaki cinsiyet rolleri ve kadına yönelik algıların değişmesi, dilin kullanımında da yansımaları olabileceğini göstermektedir (Koç, 2002: 104-107).

Tablo 5.7 Araştırmaya Katılan Kadın ve Erkeklerin Argo Kavramına İlişkin Ürettikleri Kelime ve Deyimlerin Oluşturduğu Temalar ve Bunların Frekanslarına Ait Grafik Çizelgesi

SONUÇ

Bu çalışma, kadınların toplum içindeki konumlarını ve ilişkilerini anlamak adına Akdeniz Üniversitesi Merkez Kampüsünde okumakta olan 19-25 yaş aralığındaki 125 kaynak kişi ile yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Kadına özgü argoların incelenmesi, kadınların toplum içindeki konumlarını ve ilişkilerini anlamak açısından önemli bir izlenim sunmaktadır. Söz konusu çalışma, kadın argosunun toplumsal dilbilim bağlamındaki önemini ve sunduğu sosyal, kültürel ve dilsel dinamikleri kapsamlı bir şekilde incelemeyi amaçlamıştır. Kadın argosu, yalnızca bir dil kullanımı türü olmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet rollerinin, kimliklerin ve güçlü sosyal yapılarının bir yansıması olarak öne çıkmaktadır. İnceleme sürecinde, argonun kadınların kimliklerini ifade etme, sosyal dayanışma kurma ve erkek egemen dil normlarına karşı bir başkaldırı aracı olarak nasıl işlev gördüğü ortaya konulmuştur. Kadın argosunun sosyal ve kültürel bağlamlarına bakıldığında, bu dil kullanımının sadece özel bir grup arasında değil, aynı zamanda daha geniş toplumsal dinamiğin bir parçası olarak işlediği görülmektedir. Bu bağlamda, kadınların kendi arasındaki iletişimde geliştirdikleri argonun, cinsiyetçi dili ve erkeklerin dili üzerinden kurulan hegemonik yapıları nasıl sorguladığına dair birçok örnek bulunmaktadır. Kadın argosunun içindeki terimlerin ve ifadelerin çoğunun, toplumsal cinsiyet normlarına meydan okuyan anlamlar barındırması, bu dil biçiminin önemli bir karakteristiğidir. Özellikle, kadınların yaşadıkları sosyal zorluklara, aykırılıklara ve isyanlarına dair kullandıkları dil, argonun şekillenmesine katkıda bulunmuştur.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, kadın argosunun dilsel ve kültürel bir ifade biçimi olarak işlevsellik kazanmasının, kadınların toplumdaki yerlerini ve rollerini yeniden tanımlamalarına olanak tanıdığını göstermektedir. Bu durum, kadınların kendilerini ifade etme biçimlerinin, toplumsal ve kültürel etkilere nasıl duyarlı olduğunu ve zamanla evrildiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Argoda yer alan belirli kelimeler ve deyişler, kadınların kendi sosyal bağlamlarını oluştururken kullandıkları birer araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kadınların kendi deneyimlerini, mücadelelerini ve günlük hayatlarını argotipik sembollerle ifade etmesi, dilin yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir kimlik inşa etme süreci olduğunu kanıtlamaktadır. Öte yandan, argonun toplumsal cinsiyet dinamikleri içerisindeki yeri, onun sadece kadınlar arasında değil, aynı zamanda erkekler tarafından da algılanışında önemli değişimlere yol açmıştır. Kadın argosuna ve bu argoyu kullanma biçimlerine duyulan ilgi, giderek artmış ve bu durum, toplumsal cinsiyet bağlamındaki güç dinamiklerinin yeniden sorgulanmasını sağlamıştır. Günümüzde kadın argosunun daha geniş

bir kitle tarafından benimsenmesi ve çevrimiçi platformlarda yaygınlaşması, kadınların sosyal hayattaki görünürlüğünü artırmakta ve dilin, toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisini daha da belirgin hale getirmektedir. Bu bağlamda, kadın argosunun eğilimleri ve değişimleri üzerine yapılan çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin bir parçası olarak büyük bir öneme sahiptir. Kadın argosunu dikkate almak, yalnızca dilsel bir olgunun incelenmesi değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin sorgulandığı ve yeniden tanımlandığı bir tartışma alanına da kapı aralamaktadır. Bu anlamda, kadın argosunun analizi, toplumsal dilbilim açısından çok boyutlu bir perspektif sunarak, toplum içerisindeki güç ilişkilerini ve dilin bu ilişkilerdeki rolünü anlamaya yardımcı olmaktadır.

Yapılan analizler, erkek ve kadın dil kullanımına dair belirgin farklılıkları ve bu farklılıkların arka planındaki sosyo-dilbilimsel dinamikleri daha net bir şekilde ifade etmeye olanak tanımaktadır. Araştırma sürecinde kullanılan metodolojik yaklaşım, kadın argosunun sözlük dağarcığı içerisindeki yerini belirlemenin yanı sıra, bu argonun toplumsal ilişkilerdeki işlevselliğini de gözler önüne sermektedir. Kadınların günlük yaşamlarında kullandıkları argoların, yalnızca belirli bir kadın kimliği inşa etmekle kalmayıp, aynı zamanda erkek egemen dil yapılarına karşı bir tür direniş mekanizması olarak da işlev gördüğü saptanmaktadır. Bu durum, kadınların kendi deneyimlerini ve duygularını yansıtacak bir alan yaratarak, erkek dilinin normatif yapısına alternatif sunma çabası olarak değerlendirilebilir. Kadınların kullandıkları argoların kapsamı incelendiğinde, bu dilin sadece sözlü iletişimle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda sosyal medyada, edebiyat eserlerinde ve diğer kültürel üretimlerde de kendine yer bulduğu anlaşılmaktadır. Kadınların argosunu araştırmak, aynı zamanda erkeklerin dil kullanımlarıyla olan ilişkisini de açığa çıkarmaktadır.

Sonuç olarak, kadın argosu, sadece belirli bir grup içinde kullanılan özel bir dil şekli olmanın ötesinde, toplumsal cinsiyet dinamiklerini, sosyal etkileşimleri ve kültürel yansımaları anlamak için kritik bir kaynak sunmaktadır. Kadınların argo sözcükleri kullanırken erkeklerle benzerlik gösterdikleri ancak çeşitlilik açısından erkeklerle eşit oldukları görülmektedir. Kadınların dilindeki bu öykünme eğilimi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların özgür ifade alanlarının genişlemesiyle birlikte belirsizleşerek tamamen farklı bir kadın diline evrilebilir. Bu çalışmanın, kadın argosunun toplumsal dilbilim bağlamındaki önemini ve işlevselliğini daha da ileri düzeye taşıyacak başka araştırmalara ilham vermesi umuduyla, gelecekte bu konu üzerine yapılan güncel çalışmaların, toplumsal adalet ve eşitlik mücadelesine de ışık tutmasını temenni ediyoruz.

ÇALIŞMADA GEÇEN ARGO SÖZCÜK VE DEYİMLER

Abaza: Sürekli kız peşinde koşan kimse

Aç karın, yüksek nahn, salın taşaklarım salın: Kişinin yoksul olmasına rağmen gösterişten uzak durmamasını ifade etmek için kullanılır.

Açılış yapmak: Bekaretin bozulması.

Açılmış deliğe herkes koyar: Bir işin oluşması için gerekli ortam sağlanmışsa herkes o işi yapabilir.

Adam sandım eşeği, alnıma vurdu taşığı: Değer verilen kimsenin nankörlük etmesi.

Âdem elması: Klitoris.

Ağız açmak: Sohbet etmek.

Ağzı götüne dönmek: Yüzünün güzelliğinden eser kalmamış, çirkinleşmiş kişiler için kullanılır.

Ağzına şeytan işemek: Küfürlü konuşmak.

Ahret sorusu: Sınav sorularının çok zor olması.

Ahiretlik: İktidarsız erkekler için kullanılır.

Ak göt kara göt hamamda belli olur: Kimin iyi kimin kötü olduğu gerekli şartlar oluştuğu zaman ortaya çıkar.

Akademik anne: Cana yakın kadın hoca.

Akıl sık değil ki sokasın: Bir konuyu ne kadar anlatılsa da anlamayan kişilere söylenir.

Altı parmak: Kasık mantarı için kullanılır.

Am biti: Yılışık erkek.

Am dilbazı: Ağzı iyi laf yapan erkekler için kullanılmaktadır.

Am görse akmak, sık görse sarkmak: Her gördüğüne heveslenen, maymun iştahlı kimseler için kullanılır.

Am üstünde reçel bu günler de geçer: Zor günlerin geçeceğini belirtmek maksadıyla kullanılmaktadır.

Amcık amcık konuşmak: Boş konuşmak.

Amdan çıkmış yarak gibi olmak: Yorulmak.

Amı geride: Ters ilişki.

Amın altına yatmak: Sevgililerinin sözünden dışarı çıkmayan erkekler için kullanılmaktadır.

Amın düdüğü: Hiç susmayan, çok konuşan kişiler için kullanılır.

Amsız Ayşe: Her işe burnunu sokan erkekler için kullanılır.

Ana vatan kan ağlıyor: Regl olmak.

Ana vatan: Kadın cinsel organı.

Andaval: Herkese kolayca inanan saf kimseler için kullanılır.

Anten: Aldatılmış kadınlar için kullanılır.

Arap dudağı gibi olmak: Kavga sonrası moraran göz için kullanılır.

Armut: Saf salak kimse anlamında kullanılır.

At atladı, göt patladı: Olan oldu, iş işten geçti anlamında kullanılır.

At yarağına kelebek kondurmak: Çirkin bir şeyi güzelleştirme çabasını anlatmak için kullanılır.

Atarlanmak: Sinirlenmek.

Ateş etmek: Karşı tarafın çok güzel görüldüğünü ifade etmek için kullanılır.

Atmak: Sözlüde veya yazılı sınavda öğrencinin cevabını bilmediği veya emin olmadığı soruya cevap uydurması.

Av: Erkekler tarafından, cinsel ilişkiye girebilecekleri kadınlar için kullanılmaktadır.

Ay hali: Regl zamanı.

Ayarlamak: Kadın veya erkeklerin arkadaşlarına partner bulması.

Ayıkmak: Konuyu anlamak.

Babayı almak: Sınav sonucunun kötü gelmesi.

Baciko: Kadınlar arasında samimiyet göstergesi olarak kullanılmaktadır.

Bafilemek: Seks terimi.

Bafilenmek: Cinsel açıdan kullanılmak.

Bağ benim belletirim, göt benim elletirim: Kişinin canı ne istiyorsa onu yapacağını ifade etmek için kullanılır.

Bala Göte: Şans eseri.

Balon: Konu haricinde her şey hakkında konuşan hocalar.

Başı bittten, kıcı sikten kurtulmaz: Baş ekseriyetle belaya giren kişiler için kullanılır.

Ben çekiyorum kuşağıma, sen iniyorsun taşağıma: Doğrusu söylenildiği halde inatla yanlış yapan kimseler için kullanılır.

Ben diyorum tren geldi gitti, sen diyorsun götümü deldi geçti: İki kişinin birbirlerinden alakasız konulardan bahsetmesi.

Benim şansım ikidir, biri de eşeğin sikidir: Her zaman şanslı olunamayacağını ifade etmek için kullanılır.

Bıyık büküle büküle kaytan, insan sikile sikile şeytan olur: Yaşanan kötü tecrübelerle insanın daha açığöz olduğunu, kullanıla kullanıla uyanıklığı öğrendiğini ifade etmek için kullanılır.

Bilerzük bozdurmak: Bekareti kaybetmek.

Bilocan: Oral seks. Blowjob.

Bizi sikkemeyenin siki sızlıyor: Bir işte başarısız olunca arkadan iş çeviren kişiler çok olur anlamında kullanılmaktadır.

Bok boğaz: Her şeyi yiyen kimseler için kullanılmaktadır.

Boş yapmak: Çok konuşmak.

Boyalı yumurta: Abartılı makyaj yapan kızlar için kullanılır.

Boynuzlanmak: Aldatılmak.

Boynuzlu: Aldatılan kimse.

Büzüktaş: Samimi arkadaş.

Can pazarı: Bütünleme sınavı.

Canlı cenaze: Çok yaşlı hoca.

Ceberrut: Zalim, acımasız kimse.

Circır böceği: Çok konuşan kadınlar için kullanılır.

Cinkaram: Esmer erkekler için kullanılır.

Cinsel münasebetsizlik: İktidarsız erkekler için kullanılır.

Cömert derler maldan ederler, yiğit derler amdan ederler: Kimsenin gazına gelerek üstesinden gelemeyeceğin işlere kalkışma anlamında kullanılır.

Çakışmak: Cinsel ilişkiye girmek.

Çakmak: Erkeklik organı.

Çavuş tokatlamak: Erkekler için. Mastürbasyon yapmak.

Çelik yelek: Kondom.

Çılgın Bakire: Bekar kadın hoca.

Çıtır: Genç ve güzel kadın veya erkekler için kullanılır.

Çift kale maç yapmak: karşılıklı olarak birbirlerini zorlayan bireyler arasında kullanılmaktadır

Çizmeli Kedi: Yumuşak huylu hocalar için kullanılmaktadır.

Çuvallamak: Sınavdan kötü bir not almak.

Çürük: Cinsel birliktelik yaşayan kadınlar için kullanılmaktadır.

Daltaşşak bırakmak: Ortada bırakmak.

Damızlık dana: Kilolu insanlar için kullanılır.

Davul gibi gerdirmek: Seks sırasında partneri kastırmak.

Dehşet görünüyorsun: Karşı tarafın çok güzel görüldüğünü ifade etmek için kullanılır.

Demirden sik olsa dayanmaz: Bir eşyayı dikkatsizce kullanmak, zarar vermek.

Dertsiz devenin taşığı deh demeden sallanmış: Haddini aşan kimseler için kullanılır.

Deve yüküyle eşek sikiyle kaybolur: Evden çıkarken evin dağınık bırakılmaması gerektiği hakkında.

Deveyi iپییله, sahibini sikiyle yemek: Çok fazla yemek yiyen kimseler için kullanılır.

Donsuz Piç: Kadınlar arasında uçkuruna çok düşkün erkekler için kullanılır.

Duş başlığı: Kadınların mastürbasyon yapması.

Dümbük: Hakaret amacıyla kullanılmaktadır.

Dünyayı su basmış, ördeğın sikiinde mi?: Bencillik, bana dokunmayan yılan bin yaşasın hesabı.

Düzmek: Cinsel ilişkiye girmek.

Düzölmek: Cinsel ilişkiye girmiş kadınlar için kullanılmaktadır.

Ecel: Yazılı sınav.

Eceli gelen fare kedi taşığı ile oynarmış: Canına susamak.

Einstein'ın kayıp dölü: Çok bilgili hocalar için kullanılmaktadır.

Eksik etek: Herkesle ilişki yaşayan kadın.

El sikiyle gerdeğeye girmek: Başkalarının imkanlarıyla bir işe kalkışmak anlamında kullanılır.

Elenmek: Sınavın kötü geçme durumu ya da dersten kalmak.

Eli boş götü yaş: Cinsel ilişkiden bir yarar elde edilmediğini anlatmak için alay yollu kullanılan bir deyim.

Eli yüzükte gözü büzükte: Eli işte gözü oynaşıta.

Elle yakılan ateş götle söndürölmez: Yapılan işin sorumluluğunun alınması gerektiğı anlamında.

Erkek Fatma: Maskölen kadınlar için kullanılır.

Erkek orospusu: Kadınlar arasında yanar döner ve uçkurundan başka bir şey düşünmeyen erkekler için kullanılmaktadır.

Esen dağdan serin olmak: Çok rahat ve pervasız olmak.

Eşegi götünden samanlamak: Anlatılan konuyu tamamen yanlış anlamak.

Eşek bokundan sert olmak: Her zaman, her koşulda aşırı tepkiler vermek, çok sinirli olmak.

Et giren yere dert girmez: Cinsel ilişkide bulunmanın bütün sorunları çözeceği anlamında kullanılmaktadır.

Etin suyunu sıkamak: (Erkekler için). İdrar yapmak veya idrar yapmaya gideceğini bildirmek.

Fakir bakmaz yüküne gayret eder sikine: Kişinin yoksul olmasına rağmen gösterişten uzak durmamasını ifade etmek için kullanılır.

Felfeci olmak: Birinden çok hoşlanmak.

Feminazi: Feminizmi yanlış anlayan kadınlar için kullanılır.

Fıttırmak: Sinirlenmek

Fos çıkmak: Karşı tarafın beklentiyi karşılamaması.

Füze: Büyük göğüslü kadın.

Galamuta: Erkek cinsel organı.

Gargamel: Penis şekli.

Gay motoru: Çok hızlı yürümek.

Geçirmek: Kötü geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

Gestapo: Nefes aldırmayan, sert hoca.

Geyik yapmak: Sohbet etmek.

Girmek: Kötü geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

Godos: Öğrencileri bunaltan, sıkıcı hocalar için kullanılmaktadır

Göbeklitepe: Göbekli hocalar için kullanılmaktadır.

Göt hoşafı: Hoşa gitmeyen, kötü işlerle uğraşan kimseler için kullanılır.

Göt ıslanmadan balık tutulmaz: Cefa çekmeden sefa sürülmez anlamında kullanılır.

Göt ister: Zor bir işi yapma konusunun cesaret istemesi.

Göt lalesi: Karşı tarafı aşağılamak amacıyla kullanılan hakaret terimi.

Göt lambası: İşe yaramaz kimse.

Göte gelmek: Umulmayan bir işin başa gelmesi.

Göte küstü: Bele kadar olan kısa kıyafetler için kullanılır.

Götelek: Hakaret amacıyla kullanılmaktadır.

Göttaş: Samimi arkadaş.

Götten bacak: Kısa boylu bireyler için kullanılır.

Götten solumak: Çok yorulmak.

Götü başı dağıtmak: Herhangi bir konuda sınırı aşmak anlamında kullanılır.

Götü kızışmak: Tembelleşmek.

Götü oturak dili pıtırak: Boş oturup çevresindeki insanlara sürekli laf atan kişiler için kullanılır.

Götü terlemek: Heyecanlanmak.

Götüm gibi: Bir işin veya kişinin çirkin ve kötü olduğunu ifade etmek için kullanılır.

Götünden element uydurmak: Olmayan bir şeyi varmış gibi anlatmak.

Götünü bilmeden Hasan dağına oduna gitmek: Yapabileceğinin üzerinde marifet gerektiren işe girişip başarısız olmak.

Götüyle dağları devirmek: Çok kilolu olmak.

Gözü sike bakmak: Yapmakta olduğu işe dikkatini vermeyen, iş dışında başka şeylerle uğraşan kimseler için kullanılır.

Halam geldi: Regl olmak.

Hastalanmak: Regl olmak.

Hayallerle yaşayanı gerçekler siker: Dünyanın gerçekliğini anlatır.

Haydar: Erkek cinsel organı.

Hayvan gibi yemek: Çok fazla yemek yemek anlamında kullanılır.

Herbokolog: Çok bilmiş kimse anlamında kullanılır.

Herkesin götüne göre hıyarı ben nerden bulayım: Herkesi memnun etmenin zor olduğunu belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

Hısım hısıma bir kısım fazla koyar: Gdlen kinin kolay unutulamayacağı anlamında kullanılır.

Hiphopu: Konuşurken kafasını sallayan hoca.

Hoplatmak: Cinsel ilişkiye girmek.

Hor kullanılmamış: Orta yaşlı hocalar.

İlk gtl: Kadınsı hareketler sergileyen erkekler için kullanılmaktadır.

Irgat: Asistan hocalar.

İslanmak: Kadının cinsel açıdan uyarılma olayı.

İçi kan ağlamak: Regl olmak.

İçinden geçmek: Güzel geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

İdeoloji orospusu: Popüler görüşe uyan, çoğunluğun dediğini yapan.

İki dağın arası: Bacak arası.

İki elle bir siki doğrultamamak: Hiçbir işi becerememek.

İlah gibi: Kadınlar arasında karşı cinsten birini beğenmeyi belirtmek amacıyla kullanılmaktadır.

İlik gibi: Kadınlar arasında fiziği düzgün erkekler için kullanılmaktadır.

İncel: Kendisi istemesine rağmen romantik veya cinsel partner bulamayan erkekler için kullanılmaktadır.

İncir yaprağı: Mahremi gizlemek amacıyla kullanılır.

İnletmek: Zevk vermek.

İpimle kuşağım sikimle taşağım: Acil durumlarda gidişatı umursamayan, rahat davranan kimseler için kullanılır.

İtin götüne sokmak: Birini aşağılamak, utandırmak.

Japon askeri: Kısa erkek.

Kabarmak: Erkeklerin erekte olma durumu.

Kalaycı taşağı gibi sallanmak: Kararsız olmak.

Kamaşullah: Erkek Cinsel organı.

Kamış: Erkek cinsel organı.

Kampüs tanrıları: Öğretim elemanları.

Kapçık ağızlı: Aşağılama niyeti ile kullanılan hakaret terimi.

Kaplumbağanın sik bilediği yer: Issız yerler için kullanılır.

Karam: Koyu Renkli kadın cinsel organı.

Karıncayı sikip belini incitmemek: İtinallı davranmak.

Karta kaçmak: Yaşlanmak.

Kasnak yuvarlandı elek oldu, eski orospular melek oldu: Ayıp ve kötü sayılan olayları yaptıktan sonra bireyin kendini zamanla aklamaya çalışması, sanki o olaylar hiç yaşanmamış gibi kendisini iyi göstermeye çalışmasını anlatmak amacıyla kullanılır.

Kaşar: Çok fazla cinsel ilişkiye girmiş kadın.

Kaşınan göte yarrak şamdan şahlanarak gelirmiş: Kötü bir karşılık gerektiren eylemlerde bulunmak anlamında kullanılır.

Kaşmer: İçten pazarlıklı, sözüne güvenilmez kimseler için kullanılır.

Katranı kaynatsan olur mu şeker, cinsini siktiğim cinsine çeker: Doğal eğilimlerin değişmesinin çoğunlukla zor olduğunu ve insanların genellikle kendi doğalarına uygun davrandıklarını ifade etmek için kullanılır.

Kaygan zemin: Erkekler arasında cinsel zevkle ilişkili olarak kızların cinsel organı için kullanılmaktadır.

Kaypak: Tutarsız kişiler için kullanılır.

Kazık: Zor sınav.

Kendin pişir kendin ye: Mastürbasyon yapmak.

Kepçük ağızlı: Laf taşıyan kimse.

Kerhane tatlısı: Halka tatlısı.

Kerhaneci: Erkeklerin arkadaşlarına sürekli kız arkadaş ayarlama çabası için kullanılır.

Kıçıyla balık yakalamak: Çok Şanslı olmak anlamında kullanılır.

Kıl siken: Cimri, pinti anlamalarında kullanılır.

Kırık: Kadınsı hareketler sergileyen hoca.

Kırmızı kurdele: Bakire kadınlar için kullanılır.

Kokoş: Çok süslü kadın.

Kol gibi: Kötü ve zor geçen sınavlar için kullanılmaktadır.

Köpek gibi sevmek: Çok Sevmek.

Kulak sikmek: Hocanın bağırarak konuşması.

Kulak sürümek: Sekste kabiliyetli olmak.

Kurt: Milliyetçi görüşe sahip hocalar.

Kuru göt: Zayıf kadın.

Kutadgu Bilig: Her konuda fikri olan, çok bilmiş kimseler için kullanılır.

Kuyruklu kız: Transseksüel kadınlar için kullanılmaktadır.

Kürdan: Zayıf kadın.

Kürsü: Dersi slayt okuyarak geçiren hocalar için kullanılmaktadır.

Lale: Saf salak kimse anlamında kullanır.

Limon: Küçük meme.

Lolipop yalamak: Oral seks yapmak.

Madem biliyorsun götünün huyunu, niye içtin turşunun suyunu: Bile bile lades yapmak.

Mahşer midillisi: Arabozucu, fesat kimseler için kullanılır.

Mandalina: Küçük meme.

Misafir taşı gibi sıkışmak: Kendini darda hissetmek.

Motor gibi: Derste hiç ara vermeden konuşan hocalar için kullanılmaktadır.

Motor: Çok fazla cinsel birliktelik yaşamış kadınlar için kullanılmaktadır.

Mum sıçmak: Çok korkmak anlamında kullanılır.

Mutlu edersen gerdekte gelini, minnetle öper kelini: Çıkar ilişkilerini ifade etmek için kullanılır.

Nalı tıkırdar kıcı fıkırdar: Yerinde duramayan kimseler için kullanılır.

Ne emmeye ne gömmeye gelmek: Hiçbir şeyden hoşnut olmayan kimseler için kullanılır.

Nenem pekmez kaynatır dedim sikini oynatır: koyun can derdinde kasap et derdinde misali.

Nenesi fallik: Utanma duygusu bulunmayan ya da yüzü kızarmayan kimseler için kullanılmaktadır.

Odun: Kaba, saba, anlayışsız erkek.

Orospuluğu bileceksin, orospuluk yapmayacaksın: Elinden her iş gelecek ancak her işi yapabildiğini belli etmeyeceksin anlamında kullanılır.

Orospuluk saati: Kadınlar arasında boş vakitlerini ifade etmek için kullanılır.

Orospuya sev demişler ben o pozisyonu bilmiyorum demiş:

Orospuya surat gerek: Birilerinin beğenisine sunulacak şeyin görünüşünün güzel ve çekici olması gerekir anlamında kullanılmaktadır.

Orospuyu zincire vurmuşlar kilidiyle oynaşmış:

Osuruktan teyyare: Baştan savma yapılan işler için kullanılır.

Otlı peynir: Ayağı kokan kimse.

Otomatik pilot: Vibratör.

Öküz: Kaba, saba, anlayışsız erkek.

Ön Sevişme: Ara sınavlar.

Paran varsa yancıkta oynar sikin amcıkta, paran yoksa yancıkta gözün kalır amcıkta: Parasız hiçbir şeyin olmayacağını ifade etmek için kullanılır.

Paraşüt: Kondom.

Paslaşmak: Sınavda kopya çekmek.

Paspas Çekmek: Oral seks yapmak.

Patlak egzoz: Ters ilişki.

Patlamak: Sınavdan kalmak.

Pelinsu: Aşırı süslü kadınlar için kullanılmaktadır.

Personel: Aşırı açık giyinip dikkat çeken kadın hoca anlamında kullanılmaktadır.

Peynir ekmek yiyelim ete para vermeyelim, birbirimizi sikelim göte para vermeyelim: bazı şeylerin bedelsiz veya daha basit bir şekilde elde edilmesini vurgulamak amacıyla söylenmektedir.

Pıttık: Kadın cinsel organı.

Piç etmek: Bir işi yapmaya/düzeltmeye çalışırken daha da beter hale getirmek.

Pörsük: Yaşlı kadın/erkek cinsel organı için kullanılır.

Pullu balık: Erkeklik organı.

Sallamak: bkz. Atmak.

Sanki profesör: Hocayı küçümsemek amacıyla kullanılmaktadır.

Sarı pipi: Erkeklik organı küçük olan kimseler için kullanılır.

Sarımsak: Hiçbir şeyden memnun olmayan hocalar için kullanılmaktadır.

Sekreterini siken çayını kendi doldurur: Yanında çalışan insanlarla gereğinden fazla samimi olduğunda onlara iş yaptıramazsın anlamında kullanılır.

Sıcak not akışı: Öğretmenle öğrencinin arasının iyi olma durumu için kullanılmaktadır.

Sıcazlamak: Sınavlardan geçememek.

Sıçılacak ağız göte yakın gelir: Başına kötü bir şey geleceğini bildiği halde olayın üstüne giden kimseler için kullanılır.

Sığır çobanı: Hoca.

Sığır sidiği: Düzgün olmayan, yamuk yumuk.

Sırat köprüsü: Bütünleme sınavları.

Sik gözlü: Nazarının değdiğine inanılan, kötü bakışlı kimse anlamında kullanılır.

Sik kafalı: Hakaret amaçlı kullanılır.

Sik kırığı: Çok hareketli kimseler için kullanılır.

Sik ucuyla iş yapmak: Bir işi özensiz, üstün körü yapmak anlamında kullanılır.

Sikametgâh adresi: Cinsel ilişkiye girmek için şehir değiştiren erkekler için kullanılmaktadır.

Siki taşığına denk olmak: Hali vakti yerinde olan, herhangi bir kaygısı olmayan kişiler için kullanılır.

Siki Tutmak: Sınavdan kötü not almak.

Sikin sağ olsun: Kişinin yok yere kendini üzmemesi için kullanır.

Sikini balta kesmemek: Maddi açıdan çok varlıklı olan kimseler için kullanılır.

Sikinle ocak başı karıştırma: Kadınların ev işlerine karışan erkeklere söylenir.

Sikli baba tekkesi: Misafiri eksik olmayan evler için kullanılır.

Sikli bayan: Maskülen kadın.

Sikli kaynana: Her işe karışan erkek.

Sikmeyeceği atın önüne ot koymaz: Bir kadını kötü emellerine alet etmek isteyen erkekler için.

Siktiriboktan: Önemsiz, değersiz.

Simit yağlamak: Cinsel birliktelik esnasında çeşitli kayganlaştırıcı kullanmak.

Soğan zarı: Kızlık zarı.

Soksan Ölü: Zayıf ve çelimsiz kadın anlamında kullanılmaktadır.

Soyka: Gereksiz veya belalı kimse anlamında kullanılır.

Sugar dady: Yaşlı olduğu halde genç partnere sahip olan erkekler için kullanılır.

Sulanmak: Kadınların cinsel birliktelik sırasında zevk almaları durumu için kullanılmaktadır.

Sunroof: Başörtülerinden saçları görünecek şekilde kapanan kadınlar için kullanılmaktadır.

Sünbül-sümbül: Kıç-göt ve kadın cinsel organı anlamlarında kullanılır.

Sünger gibi: Erkekler arasında göğüsleri sarkık kadınlar için kullanılmaktadır.

Süslüman: Tesettüre İslam dininin gerektirdiği gibi girmeyen, bol makyaj yapan ve çok dar kıyafetler giyen kapalı kadınlar için kullanılmaktadır.

Şanssız deveyi çölde kutup ayısı sikermiş: Bahtsız kimseler için kullanılır.

Şapa Oturmak: Kötü ve zor geçen sınavlar.

Şapka: Kondom.

Takılmak: Karşı cins bireylerin birlikte vakit geçirmesi.

Taş gibi: Birini beğendiğini ifade etmek için kullanılır.

Taşığına su sürmek: Bir kimseyi ikna etmek için onun suyuna gitmek.

Taşakları alınına denk getirmek: Bir işi eline yüzüne bulaştırmak.

Tatlı tatlı becermek: Güler yüzlü, cana yakın ancak sınavları zor olan hocalar için kullanılmaktadır.

Tavşan sikini dağa sürtmüş dağı siktim demiş: Kayda değer bir iş yapmadığı halde övünen inanlar için kullanılır.

Tavuk sikmek: Kandırmaya çalışan kimseler.

Tay sikildiği çayırı özlermiş: Bireylerin kendilerini zora sokan işleri daha çok sevmesi.

Tevekkel: Çok saf, her söylenene inanan insanlar için kullanılır.

Tınlamamak: Hocanın söylediklerini umursamamak.

Tost: Aldatılan kadınlar için kullanılır.

Traşlı tay: Erkek cinsel organı.

Tüküren yılan: Erkek cinsel organı.

Uzakta yar sevenin sikine kırağı düşermiş: Uzak mesafe ilişkiler için kullanılır.

Ütü tahtası: Küçük memeli kadınlar için.

Vantuz çekmek: Uzun uzun öpmek.

Ver yârini ellere, vur götünü yerlere: Kaybedenin olgunluk göstermesi.

Yalama yapmak: Bir ayrılıp bir barışarak ilişki yürüten çiftler için kullanılır.

Yalamaşk: Hocaya yapışan öğrenci. Yalakalık yapan öğrenci.

Yanmış ocak, kalkmış bacak aramak: Hazıra konmak anlamında kullanılır.

Yarağın önünden dolsuz geçmek: Büyük bir kazadan son anda kurtulmak.

Yarık tahtaya taşak kıstırmak: Kendini yok yere zor durumlara sokan kimseler için.

Yarım amcık: Transseksüel bireyler için kullanılır.

Yâri yar olanın yâri sarar yarasını, yâri yar olmayanın felek siker anasını: Toksik ilişkiler.

Yattı aşağı dikti taşığı: Tembellik etmek.

Yeme eriğin hamını, görürsün ebenin amını: Olmayacak işlere kalkışmak kişiye zarar verebilir anlamında kullanılır.

Yerden bitme: Kısa boylu kimseler için kullanılır.

Yükselmek: Tahrik olmak.

Zamansız yelkovan: Derse geç gelen hoca.

Zamcuk: Zampara, çapkın erkek.

Zar tutmak: Bekareti saklamak.

Zargana: Zayıf erkek.

Zehirden şifa, kahpeden vefa beklenmez: Zehrin şifa vermesinin beklenmeyeceği gibi kötü insanların da iyilik yapmasının beklenmemesi gerektiğini ifade eder.

Zevkle iyilik yapanı şevkle sikerler: İyiliğin her zaman insan hayatını olumlu etkilemeyeceğini anlatmak amacıyla kullanılır.

Zevksiz gecenin mahsulü: Hiçbir işe yaramayan insan.

KAYNAK KİŞİLER¹⁴

Abdullah Yusuf M., Sosyal Hizmetler, Ön Lisans, 20

Ali C., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 21

Arif Hikmet Ç., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 21

Arzu B., Lisans, 22

Aslı Demir, Eski Yunan Dili ve Edebiyatı, Lisans, 22

Aslıhan B., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 22

Ayça K., Siyaset, Lisans, 23

Aylin C., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 21

Ayşe Ekici, Ziraat Mühendisliği, Lisans, 25

Ayşe Y., Siyaset, Lisans, 23

Ayşenur T., Siyaset, Lisans, 23

Barış Koç, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 20

Başak Ö., Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23

Beliz Çeliker, İngiliz Edebiyatı, Lisans, 21

Bengisu Kaldırım, İngiliz Edebiyatı, Lisans, 21

Berivan A., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 22

Beyza A., Siyaset, Lisans, 22

Beyza Nur B., Siyaset, Lisans, 23

Bilge Gök, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 20

Büşra Y., Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23

Caner Aydemir, Lisans, 19

¹⁴ Çalışmaya katkıda bulunmak adına gönüllü olan kaynak kişilerden çoğu gerçek isim ve soy isimlerini kullanmaktan çekindikleri için bu kişilerin isimleri ya da soy isimleri açık açık verilmek yerine kodlanmış yahut değiştirilmiştir.

- Cansu Ece Akbay, Mimarlık, Lisans, 24
- Cem P., Sanat Tarihi, Lisans, 25
- Cemre Nur A., Siyaset, Lisans, 23
- Cemre T., Reklamcılık, Lisans, 23
- Ceren A. Lisans, 21,
- Ceren B., Siyaset, Lisans, 22
- Ceren Gül Dekken, İngiliz Edebiyatı, Lisans, 21
- Ceyda Sevim E., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 22
- Çağatay H., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 21
- Çağla Ş., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 21
- Çiğdem Koç, Türk Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans, 25
- Deniz Nazife K., Siyaset, 23
- Dila D., Siyaset, Lisans, 23
- Dilara D., Lisans, 23
- Dilara Ö., Siyaset, Lisans, 23
- Doğukan Ö., İktisat, Lisans, 20
- Duygu Uçar, Sınıf Öğretmenliği, Lisans, 22
- Eda Çalhan, Psikoloji, Lisans, 20
- Eda K., Siyaset, Lisans, 23
- Ekinsu A., Çalışma Ekonomisi, Lisans, 23
- Elif A., İç Mimarlık, Lisans, 22
- Elif Deniz, Psikoloji, Lisans, 19
- Emine K., Psikoloji, Lisans, 22
- Emre Ş., İktisat, Lisans, 21
- Eray Ç., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 20

- Eray Mert, Lisans, 18
- Erdem Z., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 22
- Eren T., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 22
- Esra G., Siyaset., Lisans, 22
- Eylül Deniz K., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 22
- Eylül Öztürk, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 22
- Eyüp Talha E., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 21
- Fatma G., Sağlık Hizmetleri, Ön Lisans, 21
- Fatma G., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 21
- Feray G., İktisat, Lisans, 21
- Ferhat Sevim, İngilizce Öğretmenliği, Lisans, 22
- Furkan C., Reklamcılık, Lisans, 25
- Gamze P., İktisat., Lisans, 22
- Gökçe T., Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23
- Gökhan Can T., Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Lisans, 23
- Gökhan G., İngilizce Öğretmenliği, Lisans, 22
- Gülray A., Siyaset, Lisans, 23
- Güner Yeni, Reklamcılık, Lisans, 25
- Güneş U., İktisat., Lisans, 23
- Güney Akgün, Elektrik-Elektronik Müh. Lisans, 21
- Habibe Celayir, Türk Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans, 30
- Hasan S., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 20
- Hasan Süheyl Y., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 20
- Hatice D., Matematik, Lisans, 21
- Hatice Nur T., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 21

- Hüseyin Harun M., Siyaset, Lisans, 21
- İclal A., Okul Öncesi Öğretmenliği, Lisans, 22
- İlayda M. O., Siyaset, Lisans, 22
- İpek Çelik, Lisans, 22
- İpek Çelik, Lisans, 22
- İrem Bulut, Psikoloji, Lisans, 20
- Kübra Bekki, Siyaset, Lisans 22
- Kübra Özmen, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Yüksek Lisans, 27
- Mehmet Şükrü K., Siyaset., Lisans, 21
- Mert Koç, İşletme, Lisans, 22
- Merve A., Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Lisans, 20
- Merve Bekki, Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 20
- Mine K., Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Lisan, 20
- Miral Çay, Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23
- Muhammed B., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 20
- Muhbet S., İlahiyat, Lisans, 22, L.Ö.
- Musa K., Tıbbi Sekreterlik, Ön Lisans, 22
- Nagihan T., Felsefe, Lisans, 22
- Nehir Ç., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 21
- Nevra Aynacı, İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 20
- Nevzat K., Siyaset., Lisans, 21
- Oktay Karabaş, Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23
- Onur A., Yüksek Lisans, 26
- Ömer D., Radyo ve Televizyon, Lisans, 25
- Özlem K., Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23

- Recep Odabaşı, Türk Dili ve Edebiyatı, Lisans, 23
- Rümeysa K., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 21
- Sabriye Beşbaş, Biyoloji, lisans 24
- Sedef Ö., Okul Öncesi, Lisans, 21
- Selcan K., Sivil Havacılık, Ön Lisans, 22
- Selin İ., Siyaset, Lisans, 22
- Sena C., Siyaset., Lisans, 23
- Seyran Naz Ç., İngiliz Dili ve Edebiyatı, Lisans, 22
- Simay C., Felsefe, Lisans 20
- Sümeyye İlayda Y., Sivil Havacılık, Ön Lisans, 22
- Şerife Ceylan, Arkeoloji Bölümü, Yüksek Lisans,25,
- Şevval Beken, Siyaset, Lisans 22
- Şeyda Türkoğlu, Lisans, 20
- Şuheda K., Sivil Havacılık, Ö Lisans, 21
- Şule Ö., İktisat, Lisans, 20
- Talha A., Radyo ve Televizyon, Lisans, 22
- Talip A., İktisat, 20
- Teslime Nur K., Sivil Havacılık, Ön Lisans, 21
- Tolgacan Ç., İktisat, 20
- Tuba E., Sivil Havacılık, Ön Lisans, 21
- Tufan A., Radyo ve Televizyon, Lisans, 22
- Tuğba K., Sivil Havacılık, Ön Lisans, 22
- Tuğçe Turna, Türk Dili ve Edebiyatı, Yüksek Lisans, 25
- Umut Durmaz, Yüksek Lisans, 27
- Ümmü G., Sivil Havacılık, Ön Lisans, 22

Yusuf D., Lisans, 21

Yusuf İ., Radyo ve Televizyon, Lisans, 22

Zehra Ö., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 20

Zeynep F., Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Lisans, 22

KAYNAKLAR

- A. Fikri (2019). *Lugat-ı Garîbe*, (hz. Didem Dolanbay), İstanbul: Gram Yayınları
- ACHARD, P. (1994). *Dilsel Toplumbilim*. (D. Kırımsoy, Cev.). İstanbul: İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1993.)
- AÇIKALIN, I. (1989). *Speech Variation in Turkish Teenagers*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- AĞAÇSABAN, A. (1989). *Ahmet Kanatlı Lisesinde Uygulamalı Çalışma. Kız ve Erkek Öğrencilerin Cinsiyetten Kaynaklanan Dil Kullanımı Farklılıkları*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi.
- AKALIN, Ş. HALÛK vd. (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKAR, A. (2014). *Türk Sözlükbiliminde Tanımsız Bir Alan: Sövgü Sözleri*. Dil Araştırmaları
- AKAR, A. (2016). “Kalaycı Dili”, *Kültür Tarihimizde Gizli Diller, Şifreler*, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Erdal Şahin, Picus Yayınları, İstanbul, s. 41-54.
- AKARSU, B. (1998). *Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- AKSAN, D. (2000). *Türkçenin Sözcük Varlığı*, Ankara: Engin Yayınevi.
- AKSAN, D. (2003). *Dil, Şu Büyülü Düzen*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, D. (2016). *Anlambilim*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, D. (2020). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKSOY, Ö. ASIM, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, C. 2, İstanbul: İnkılâp Kitabevi,
- AKTUNÇ, H. (1998). *Büyük Argo Sözlüğü- Tanıklarıyla*. İstanbul: Yapı Kredi Yay
- AKÜNAL OKAN, Z. (1998): “Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi.” *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 5, s. 187-198.
- ALTUN, H. O. (2010). *Hakaret Kitabı* (E. G. Naskali & H. O. Altun Eds.). İstanbul: Kitabevi.
- ARKAN, Ö. Kaptan (2016). “Argo ve Gizli Dil”, *Kültür Tarihimizde Gizli Diller, Şifreler*, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Erdal Şahin, Picus Yayınları, İstanbul, s. 81-86.

- ARSLAN, M. (2009). *Argo Kitabı*. İstanbul: Kitabevi.
- ATMACA, E. (2016). *Eski Oğuz Türkçesinden Günümüz Türkiye Türkçesine Söz Varlığı ve Anlam Olayları*, Konya: Palet Yay.
- AYDIN, E. (2022). “Toplum Dilbilim Açısından Antalya’da Yaşayan Ahıska Türklerinin Dil İncelemesi”, *Uluslararası Ahıska Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2022, Cilt: 2 Sayı: 2 Sayfa: 63-82
- AYDIN, M. (2016). “Lugat-ı Garibe”, *Kültür Tarihinde Gizli Diller, Şifreler*, Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Erdal Şahin, Picus Yayınları, İstanbul, s.87-100
- AYDINOĞLU, N. (2014). “Kadın ve Dil”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, s. 217- 230
- BAŞKAN, Ö. (1988). *Bildirişim-İnsan Dili ve Ötesi*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları
- BAŞKAN, Ö. (2003). *Lengüistik Metodu*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları
- BAYRAKTAR, N. (2006). *Dil Bilimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- BERGEN, B. K. (2018). *What The Fuck*, New York: Basic Books.
- BİNGÖLÇE, F. (2001). *Kadın Argosu Sözlüğü*. İstanbul: Metis Yayınları.
- BURKE, P. ve Roy PORTER (2021). *Dilin Toplumsal Tarihi* (çev. Kadriye Köksal), İzmir: Isık Yayınları
- CHOMSKY, N. (2002). *Dil ve Zihin*, İstanbul: Ayraç Yayınları.
- COLEMAN, J. (2012). *The Life Of Slang*. New York: Oxford University Press
- CONDON, C. J. (1995). *Kelimelerin Büyülü Dünyası Anlambilim ve İletişim*, (çev. Murat Çiftkaya), İstanbul: İnsan Yayınları
- CORBALLİS, M. C. (2003). *İşaretten Konuşmaya Dilin Kökeni ve Gelişimi* (A. Görey, Trans.). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- ÇEÇEN, A. (1996); *Kültür ve Politika*, Ankara: Gündoğan Yayınları
- ÇEK, S. (2015): “Türk Halk Ninnilerinde Kadın Diline Ait Metaforlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 717-732.

- ÇEKİN, Ayça B. ve H. Çalışkan (2020), “Dil ve Kültür Üzerine”, *Language Teaching and Educational Research*, Volume 3, Issue 1, 163-175
- ÇİÇEK, A. (2019). *Küfür ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri (Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Alan Araştırması)*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- ÇİFÇİ, M. (2006). “Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 6(2), 297-301.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2002). “Sanatsal Bir Dışavurum Formu Olarak Argo Kavramının Halkbilimsel Çözümlemesi”, *Türk Kültüründe Argo*, editör Emine Naskali Gürsoy ve Gülten Sağol, Haarlem: Sota Yayınları. s.49-55
- DAĞABAKAN, F. Öztürk (2012). “Toplumdilbilimsel Bir Kavram Olarak Kadın-Erkek Dil Ayrımına Türkçe ve Almanca Açısından Bir Yaklaşım”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 47, s. 87-106.
- DAĞABAKAN, F. Öztürk (2016). “Bir Toplumdilbilimsel Değişken Olarak Türkiye’de Kadın Dili Araştırmaları ve Görsel Medyada Kadın Dili” *Diyalog* 2016/1: 40-54
- DAĞABAKAN, F. Öztürk (2019). *Toplumdilbilim*, Ankara: Çizgi Kitabevi
- DELLALOĞLU, B. (2020); *Poetik ve Politik & Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi*, İstanbul: Timaş Yayınları
- DEMİRCİ, K. (2004). “Dil ve Cinsiyet: Kim Kaba, Kim Kibar?”. *Folklor/Edebiyat*, Sayı: 37, s: 65-73.
- DEMİRCİ, K. (2005). “Kısa Bir Bakışla Toplumsal Dilbilimi”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17.sayı: 79-86.
- DEMİRCİ, K. (2020). *Dilin Sosyokültürel Halleri Toplumsal Dilbilim*, Çanakkale: Paradigma Akademi
- DEVELLİOĞLU, F. (1980). *Türk Argosu- İnceleme*, Sözlük. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- DİTTMAR, N. (1977). *Grundlagen der Soziolinguistik - Ein Arbeitsbuch mit Aufgaben*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag
- DİTTMAR, N. (1980) *Soziolinguistik. Exemplarische und kritische Darstellung ihrer Theorie, Empirie und Anwendung. Mit kommentierter Bibliographie*, Königstein / Ts.

- DUNDES, A. VE MANUEL R. SCHONHORN (1963). “Kansas University Slang: A New Generation”. *American Speech* 38 (3): 163-77.
- DÜNDAR, A. (2001). *Dil ve Düşünce*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- EAGLETON, T. (2000); *Kültür Yorumları*, (çev. Özge Çelik), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- EBLE, C. (1996). *Slang and Sociability*. London: The University of North Carolina Press.
- EKER, S. (2007). “Toplum-dilbilim, Dil Planlamaları ve Kamu Mensuplarının Dil Kullanımı”, *Gazi Türkiyat*, 1, 127-135
- EKER, S. (2018), *Türk Dili-I* (ed. Muhsin Macit ve Serap Cavkaytar), Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2069 s. 1-30
- ELİOT, T.S. (1987); *Kültür Üzerine Düşünceler*, (çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- EREN, H. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara: Bizim Büro Basımevi
- ERGİN, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım
- EROL, H. A. (2002). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi
- ERSOYLU, H. (2004). *Türk Argosu Üzerine İncelemeler*. İstanbul: L&M Yayınları
- FAGERSLEN, K. B. (2012). *Who’s Swearing Now? The Social Aspects of Conversational Swearing*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- FASOLD, R.W. (1984). *The Sociolinguistics of Society*. Oxford: BasilBlackwell.
- GARCÍA, E. B. (2017). Slang Knowledge Among Non-Native Students of English and Spanish.
- GÜLTEKİN, L. (2012): “Nezihe Meriç’in İlk Dönem Öykülerinde Kadın Bakış Açısı”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi* 1(2), 67-78.
- GÜNAY, V. Doğan (Eylül 1995) "Roman Çözümlemesine Toplumdilbilimsel Bir Yaklaşım" *Dil Dergisi/Language Journal*, Sayı: 35 Sayfa: 5-24, Ankara: A.Ü. TÖMER Yayınları.
- GÜVEN, A. (2012). “Toplumsal Dilbilimin Kapsam Alanı”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:13, s:55-62.

- GÜVEN, A. (2015). *Türkiye’de Günümüze Kadar Yapılmış Olan Toplumsal Dilbilim Çalışmalarına Genel Bir Bakış*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- GÜVENÇ, B. (1997). *Kültürün ABC’si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- GÜVENÇ, B. (2002). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi, Dokuzuncu Basım.
- HAUGEN, E. (1966). "Dialect, Language, Nation" *American Anthropologist*, New Series, Vol. 68, No. 4 (Aug., 1966), s. 922-935
- HUDSON, R.A. (1980). *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HUGHES, G. (2015). *An Encyclopedia of Swearing*. New York: Routledge.
- HUMMON, David M. (1994). “College Slang Revisited: Language, Culture, and Undergraduate Life”. *The Journal of Higher Education* 65 (1): 75-98
- HYMES, D.H. (1974). *Foundations in Sociolinguistics-. An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- İLHAN, M. Emir (2021). *Öğrenci Folkloru- Eğlence ve Argo*, İstanbul: Vadi Yayıncılık
- İMER, K. (1987). *Toplum Dilbilimin Kimi Kavramlarına Kuramsal Bir Bakış ve Dil Türleri*, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2152877> (29.04.2024).
- İMER, K. (1990). *Dil ve Toplum*, Ankara: Gündoğan Yayınları
- JESPERSEN, O. (1922). *Language: Its Nature, Development and Origins*. London: Allen ve Unwin.
- JİANG, W. (2000). “The relationship between culture and language.” *ELT journal*, 54(4), 328-334.
- KAFESOĞLU, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- KAPLAN, M. (1982). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G. (2015). *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARAAĞAÇ, G. (2022). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- KAYGIL, O. Cemal (2019). *Argo Lugatı*. İstanbul: İndie Yayınları.

- KAYMAZ, Z. (2003). *Türkiye'deki Gizli Diller Üzerine Bir Araştırma*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- KIRAN, Z. (1996). *Dilbilim Akımları*, Ankara: Onur Yayınları.
- KLANN-DELIUS (2005), Gisela. *Sprache und Geschlecht*, J. B. Metzler Verlag, Stuttgart Weimar
- KOCAER, S. (2006). “Argo ve Toplumsal Cinsiyet”, *Milli Folklor*, Yıl: 18, Sayı: 71, s. 97-101
- KOÇ, A. (2002). “Argoda Kadın”, *Türk Kültüründe Argo* (editör: Emine Gürsoy-Naskali ve Gül den Sağol), Hollanda: Haarlem: Sota Yayınları, s.103-114
- KORKMAZ Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri, Şekil Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- KORKMAZ, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KÖNİG, G. (1985). “Toplum Dilbilimin Tarihsel Dilbilime Katkıları”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı 2, s.33-42
- KÖNİG, G. (1991). “Toplumdilbilim Açısından ‘Dil’ Ve ‘Dil Türleri’ Kavramları Üzerine”, *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, 1991, 59- 70
- KÖNİG, G. (1992). *Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı*. Dilbilim Araştırmaları, Ankara: Hitit Yayınevi.
- KRATZ, Henry (1964). “What Is College Slang?” *American Speech*, 39 (3): 188-95
- KUMSAR, İ. A. (2021). “Türk Edebiyatında Argonun Serüvenine Dair Notlar ve Bir Argo Tartışması”, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 8, s. 247-264
- LAKOFF, G. ve M. JOHNSON (1980), *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.
- LAKOFF, R. (1973). “Language and Woman’s Place”. *Language in Society*, Vol. 2, No. Cambridge University Press.
- LEVİ-STRAUSS, C. (2012). *Yapısal Antropoloji*, (çev. Adnan Kahiloğulları), Ankara: İmge Kitabevi
- LJUNG, M. (2011). *Swearing: A Cross-Cultural Linguistic Study*. New York: Palgrave Macmillan.

- MCCARL, Robert (2021). “Meslekî Folklor”, *Folklor/Edebiyat*, Çeviren Süheyla Sarıtaş ve Berna Ayaz, 27/2, s.621-632.
- MCPHEE, M. C. (1927). “College Slang”. *American Speech* 3 (2): 131-33.
- MCQUAIL, D., & WINDAHL, S. (2005). *İletişim Modelleri* (K. Yumlu, Trans.). Ankara: İmge Kitabevi.
- MELİLLO, J., & MELİLLO, E. M. (2005). *American Slang Cultural Language Guide To Living In The USA*. Washington: Kiku Education Institute.
- MERİÇ, C. (1985). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları
- NAKHANOVA, L. (2022). “Dildeki Cinsiyet ve Toplumsal Göstergeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2022, 14: 344-367
- NASKALİ GÜRSOY, E. ve Gül den Sağol, ed. (2002). *Türk Kültüründe Argo*. Haarlem: Sota Yayınları.
- OKAN, Z. Akunal (1998). “Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 187-198
- ÖĞÜT EKER, Gülin (2020). “Türk Kültürel Belleğinin Oluşumunda Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ed. M.Öcal Oğuz. Ankara: Grafiker Yayınları, s. 557-576.
- ÖNEM, E. (2011). “Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler”. *Dil Dergisi*, Sayı: 152, Ankara: TÖMER, s. 57-67.
- ÖZÇALIŞKAN, Ş. (1994). “Kadın ve Erkeklerin Küfür Kullanımı Üzerine”. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 1994. Ankara; Hitit Yayıncılık, s. 274-287.
- ÖZKAN, M. (2009). *İnsan İletişim ve Dil*. İstanbul: Akademik Kitaplar
- ÖZKAN, N. (2002). “Gizli Dil Olarak Argonun Fonksiyonu Üzerine”. *Türk Kültüründe Argo*, (ed. Emine Naskali Gürsoy ve Gül den Sağol) Hollanda: Haarlem: Sota Yayınları, s.23-30.
- ÖZLEM, D. (2008); *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, Ankara: Doğu Batı Yayınları
- PAKSOY, A. (2023). *Şeytan Bunun Neresinde? Tüürkçenin Argo Hazinesi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat
- PARTRIDGE, E. (2015). *Slang To-Day and Yesterday*. New York: Routledge Publishing.

- POE, Marshall T. (2019). *İletişim Tarihi: Konuşmanın Evriminden İnternete Medya ve Toplum*. (Çeviren Umut Yener Sarıkaya) İstanbul: Islık Yayınları
- POSTON, Lawrence (1964). "Some Problems in the Study of Campus Slang". *American Speech* 39 (2): 114-23.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali (2004). *Türkçenin Argo Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- RASSİN, E., & MURİS, P. (2005). *Why Do Women Swear? An Exploration of Reasons For and Perceived Efficacy of Swearing in Dutch Female Students*. *Personality and Individual Differences* (38), 1669-1674.
- RUSSELL, Jason Almus (1930). "Colgate University Slang". *American Speech* 5 (3): 23
- SARIŞIK, D. (2015). "Almanya'da Yaşayan Türk Çocuklarının Dilsel Durumunun Eksiklik Kuramı ve Ayrılık Kuramına Göre İncelenmesi". *Journal of International Social Research*, 8(41), 301- 306.
- SAUSSURE, F. de. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri*. (B. Vardar, Cev.). Vardar, İstanbul: Multilingual. (Orijinal çalışma basım tarihi 1916.)
- SEBZECİOĞLU, T. ve COŞKUN ÖZGÜR, S. (2015). "Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiket Örnekleme", *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 5, s. 75-93.
- SELEN, N. (1989). *Toplumsal Dilbilime Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları No. 77.
- SELEN, N. (2001). *Toplumsal Dilbilime Giriş* (Uygulamalı çalışma örnekleriyle). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; No. 1280.
- SEZGİN, B. (2013). *Yeni Argo Sözlüğü*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- SİNANOĞLU, A. F. (2009). *Dil, Bilgi ve Toplum Üzerine Düşünceler*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- ŞİMŞEK, B. (2006). *Kadınlar arası Konuşma Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Dil Üzerinden Sergilenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara
- TERCANLIOĞLU, L. (2000). *Linguistics for Tefl Students*, İstanbul: Yabancı Dil Yayınları
- TOKLU, O. (2015). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- TOSUN, C. (2005). “Dil Zenginliği, Yozlaşma ve Türkçe”. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1(2), 136-154.
- TUĞLACI, P. (1985). *Okyanus Ansiklopedik Sözlük*. C. 1-10. İstanbul: Cem Yayınları
- ÜNALAN, Ş. (2010). Dil ve kültür. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- VARDAR, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- VARDAR, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yabancı Dil Yayınları
- WHITE, W. (1943). “Whitman College Slang”. *American Speech* 18 (2): 153-55.
- WHITE, W. (1955). “Wayne University Slang”. *American Speech* 30 (4): 301-5.
- WILLIAMS, R. (2005), *Anahtar Sözcükler/Kültür ve Toplumun Sözvarlığı*, (çev. Savaş Kılıç), İstanbul: İletişim Yayınları
- YILDIRIM, D., Ö. Çobanoğlu, M. Özarslan (2004). *Halk Bilimi*. İstanbul: MEB Devlet Kitapları.
- YILDIZ, N. (2002). “Askerî Okul Argosu”. *Türk Kültüründe Argo*, editör Emine Naskali Gürsoy ve Gül den Sağol, Haarlem: Sota Yayınları. s.129-134
- ZENGİN, D. (2024). “Toplumdilbilim ve Bazı Sorunlar”. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 7(1), 154-159.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Gül Dinçer
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Genç Adım Temel Lisesi, Samsun
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yabancı Dil/Diller	İngilizce
E-Posta	